

Shi'a Islam

Ursprung, Tro och Trosutövning

I Allahs, den Nåderikes, den Barmhärtiges namn
All ära tillhör Allah, världarnas Herre.

Författare: Mohammad A. Shomali

INLEDNING	4
SHI'ISMENS URSPRUNG	9
BETYDELSEN AV ORDET SHI'A	9
Den specifika eller härledda betydelsen av ordet shi'a	9
NÄR UPPSTOD SHI'A-ISLAM?	12
DE FÖRSTA SHI'A-MUSLIMERNA	21
KÄLLORNA TILL SHI'A-ISLAMISKT TÄNKANDE	26
DEN ÄROFULLA KORANEN	26
Shi'a-muslimerna förkastar varje ändring i Koranen	27
Shi'a-muslimska lärda uttalanden om Koranen	29
Shi'a-muslimska hadither om Koranen	32
Fatimas Mushaf	34
SUNNA	36
Hur haditherna samlades in och valdes ut	37
Sunna och Profetens Hushåll	44
Vilka utgör Profetens hushåll?	51
FÖRNUFTET	59
CONSENSUS	64
DOKTRINERNA	66
EN KORT BESKRIVNING AV ISLAM	67
TRONS PRINCIPER	69
Guds Enhet	69
Profetskapet	70
Uppståndelsen	71
SHI'A-ISLAMISKA DOKTRINER	72
Kärleken till Profeten Muhammad	72
Att åkalla Profeten om hjälp	75
Kärleken till Profetens Hushåll	77
Profetens följeslagare	81
Gudomlig Rättvisa	87
Imamatet	91
Den sunni-muslimska uppfattningen	92
OFELBARHETEN	95
Ofelbarhetens sanna natur	100
DOKTRINEN OM AL-MAHDI	104

TROSUTÖVNINGEN	109
1. DE DAGLIGA BÖNERNA	109
2. FASTAN	110
3. VALLFÄRDEN TILL MEKKA	111
4. ALLMOSAN OCH DEN RELIGIÖSA AVGIFTEN	114
Khums	115
5. KAMPEN FÖR GUDS SAK	117
6. ATT UPPMUNTRA DET GODA OCH ATT FÖRBJUDA DET ONDA	121

ALLMÄNNA KÄNNETECKEN PÅ ISLAM OCH

SHI'A-ISLAM	122
ANDLIGHETEN	122
Fullkomligt stöd från Gud	126
Fullkomlig kunskap	127
Odelad hängivenhet till Gud	127
Inträde i ljusets rike	128
Oändlig kärlek till Gud	128
Vittnesbörd att Gud finns i allt	129
Åkallan och bön	130
RATIONALISMEN ELLER FÖRNUFTSENLIGHETEN	133
SÖKANDET EFTER RÄTTVISA	141

SHI'A-MUSLIMERNA I VÄRLDEN	151
BEFOLKNING	151
HELIGA STÄDER	157
Mekka	157
Medina	158
Jerusalem	159
Najaf	160
Karbala	160
Kazimayn	160
Samarra	161
Mashhad	162
Qum	162
BIBLIOGRAFI	164
ORDFÖRKLARINGAR	170
INDEX	176

Inledning

Före den islamiska revolutionens seger i Iran år 1979 hade mycket litet skrivits om shi'a-islam på språk talade i västvärlden. Kunskapen om denna gren av islam var i allmänhet begränsad till några få akademiker med islam eller orientaliska språk, särskilt persiska, som specialområde. Det fanns även ett fåtal diplomater, turister och affärsmän, som genom egna upplevelser och kontakter hade inhämtat begränsade kunskaper om de shi'a-muslimska staterna och församlingarna i Mellanöstern.

Tillkomsten av en islamisk regering i Iran under ledarskap av shi'a-muslimska ulema (lärdar), och då särskilt Ayatollah Khomeini, väckte emellertid ett allt större intresse för shi'a-muslimernas tro. Den islamiska revolutionen spelade en viktig roll inte bara för pånyttfödelsen av det islamiska medvetandet och av olika islamiska rörelser runt om i världen, utan hade även ett mycket stort inflytande på global ekonomi och politik. Den gav även näring till en önskan såväl hos allmänheten som bland politiker att veta mer om shi'a-islam. Vissa händelser under de sista tjugo åren har bidragit till det ökade intresset. De viktigaste är shi'a-muslimernas resning i Irak och i andra arabiska länder, en ökad närvaro av shi'a-muslimska emigranter i västvärlden och den ledande rollen, som shi'a-muslimska militanta spelar i kampen mot ockupationen av södra Libanon och i kampen för att befria de ockuperade områdena.

Naturligtvis är det så att många forskningsprojekt har genomförts och mycket har skrivits och publicerats om olika aspekter av shi'a-islam. Trots att många sakliga och vetenskapliga arbeten har givits ut, kan författaren inte förneka den djupa oro han hyser med anledning av en del av de engelskspråkiga publikationerna om shi'a-islam. En del har skrivits av författare utan djup och välgrundad kunskap i ämnet. Andra skrifter har sin grund i fördomar och hat mot det som deras författare uppfattar som ett *hotande* fenomen. Det finns även en del skrifter som inte innehåller

direkta fel, men som tyvärr antingen inte är metodiskt uppbyggda eller är så illa skrivna att de inte tillfredsställer engelska läsares behov och förväntningar. Det föreligger därför ett stort och hela tiden växande behov av mer forskning och mer litteratur om shi'a-islam.

Detta arbete är ett ödmjukt försök att fylla några av de luckor som finns på islamforskningens område i allmänhet och inom forskningen om shi'a-islam i synnerhet. Jag har försökt att på ett enkelt och tydligt sätt sammanfatta resultatet av mer än tjugo års studier inom områdena islamforskning och västerländsk filosofi. Arbetet är till en viss del baserat på två föreläsningsserier om shi'a-islam som jag höll inför engelskspråkiga åhörare: den första – omkring 50 föreläsningar – hölls i Jami'at al-Zahra (det ledande islamiska universitetet för kvinnor) i Qum i Iran under åren 1995 och 1996 och den andra bestod av omkring 30 föreläsningar och hölls vid Manchester Islamic Institute and Shi'a Welfare Centre i Manchester under åren 1998 och 1999.

Första kapitlet inleds med en förklaring av både den ordagranna och den specifika eller härledda betydelsen av ordet shi'a med hänvisningar till kända forskares framställningar. Därefter behandlas shi'a-islams ursprung och utveckling under islams tidiga och formande år.

I det andra kapitlet granskas källorna till shi'a-islamiskt tänkande, d.v.s. Koranen, sunna, förnuffet och consensus. Kapitlet fortsätter med en diskussion om Koranens ställning varvid det slås fast att shi'a-muslimer, liksom andra muslimer, tror på den versionen av Koranen som finns idag. Shi'a-muslimska lärda, alltifrån islams början till våra dagar, har alltid bestritt och fortsätter att bestrida att ändringar gjorts i Koranen. Vidare förklaras i kapitlet att *Fatimas Mushaf*, som finns omnämnd i en del shi'a-muslimska hadither, inte har någonting med Koranen att göra. Uttrycket "mushaf" används här, liksom på många andra ställen, i dess ursprungliga betydelse, vilket är bok.

Kapitlet fortsätter med en analys av den näst viktigaste källan, sunna, vilken omfattar Profeten Muhammads yttranden, handlingar och tysta medgivanden.

Koranen uppmanar muslimerna att ta Profeten till sin förebild och att överlämna till honom att döma och bilägga deras inbördes tvister. Koranen talar om Profeten som den som läser upp, undervisar i och förklarar Koranen. I kapitlet finns även en diskussion om nödvändigheten av att samla in och nedteckna traditionerna om Profeten och en redogörelse för hur shi'a-muslimerna redan från allra första början var fast beslutna att nedteckna och berätta dem vidare. Övriga muslimer fortsatte att lyda befallningen att inte nedteckna haditherna eller ens föra dem vidare. Detta förhållande fortsatte under nära ett sekel. I kapitlet finns även hänvisningar till Profetens Hushåll (*Ahlul Bayt*) och till dess medlemmars betydelse för uttolkningen och förmedlingen av sunna. Sedan följer en diskussion om förnuftets betydelse och dess vikt för förståelsen av trossatser, värderingar och praktiska lagar eller med andra ord förnuftets betydelse för teologi, morallära och rättsvetenskap. Kapitlet avslutas med en diskussion om legal consensus (*al-ijma*) och hur det ur ett shi'a-islamiskt perspektiv är begränsat av sunna. Consensus gäller bara som ett bevis om det stämmer överens med sunna.

Det tredje kapitlet behandlar några av shi'a-islams teologiska doktriner. Efter en kort beskrivning av islam och dess grundläggande trossatser, d.v.s. Guds enhet, profetskapet och uppståndelsen, behandlas några andra viktiga doktriner. Visserligen må dessa doktriner till en del vara gemensamma för alla muslimer men det är bara shi'a-muslimerna som bekänner sig till dem alla.

Det fjärde kapitlet innehåller en kort beskrivning av den shi'a-muslimska trosutövningen med kortfattade hänvisningar både till avsikten med dem och till de underliggande principerna. I princip är trosutövningen lika hos alla muslimer, även om det kan förekomma vissa skillnader i enskildheter mellan de olika islamiska skolorna.

I det femte kapitlet granskas shi'a-islams tre viktigaste kännetecken: andligheten, rationalismen eller förnuftsensligheten och strävan efter rättvisa. Dessa tre egenskaper har alltid varit mycket framträdande och viktiga i shi'a-islam både i teorin och under hela dess historia. I diskussionen om

andligheten görs hänvisningar till morallärans betydelse och till den andliga vägen. Bland många olika uttryck för andlighet inom shi'a-islam finns en rik litteratur bestående av böner och åkallan. Den allra viktigaste är kanske *Al-Sahifah al-Sajjadiyah*, som i engelsk översättning kallas *the Psalms of Islam (de Islamiska Psalmerna)*.

Det sjätte och sista kapitlet innehåller en kort redogörelse för shi'a-muslimernas aktuella utbredning i världen. Kapitlet är delat i två delar. Den första delen tar upp den senaste statistiken över världens nuvarande muslimska och shi'a-muslimska befolkningar. Det finns även en analys av religiös tillhörighet i sådana länder som har en lång historia av shi'a-muslimsk närvaro. Då det inte finns någon allmänt vedertagen statistik över världens shi'a-muslimska befolkning, har jag försökt att samla in de senaste och bäst dokumenterade uppgifterna. I kapitlets andra del tas läsarna med till de för shi'a-muslimerna allra viktigaste heliga städerna med sina platser för vallfärd, religiösa besök och tillbedjan.

Avsikten med denna bok är i första hand att besvara sådana frågor, som de som är intresserade av att lära sig mer om shi'a-islam, kan tänkas ställa. Boken är därför tänkt som en första källa till kunskap om de viktigaste kännetecknen för denna skola. Samtidigt är det författarens förhoppning att boken, både genom sin uppläggning och sitt språk och den information och de argument som den innehåller, även skall vara till hjälp för dem som redan har en viss förtrogenhet med shi'a-islam men som söker efter sannare och säkrare kunskap om ursprunget till shi'a-islam, dess tro och trosutövning och dess samtida gestaltning bland de troende framförd på ett systematiskt och metodiskt sätt.

Det är också viktigt för mig att framhålla att boken vill vara ett uttryck för mitt övertygade och helhjärtade stöd till islamisk enighet. Det är min förhoppning att detta arbete skall vara ett blygsamt steg mot muslimskt broderskap. Ett av de bästa sätten att uppnå sådan enighet och broderskap är förvisso att öka ömsesidig förståelse och att övervinna sådana historiska

fördomar, som hindrar olika religiösa skolor från att förstå varandra. Imam Ali har sagt att ”människan är fiende till det okända”. Okunnigheten om den andre är själva grogrunden till hat, medan kunskap om den andre är grogrunden till kärlek. Av den orsaken och för de muslimers skull som tillhör andra samfund, gör jag även hänvisningar till viktiga sunni-muslimska källor för att belägga centrala shi'a-islamiska doktriner.

Slutligen vill jag här ta tillfället i akt och framföra mitt tack till alla dem, både enskilda och organisationer, som har uppmuntrat och hjälpt mig under tiden jag höll föreläsningarna och förberedde detta arbete: Jami'at al-Zahra' i Qum, Manchester Islamic Institute, Shi'a Welfare Centre, båda i Manchester, Ayatollah Muhsin Araki, Muhsin Ja'far, Dr. Ali Heshmati och Badr al-Sadat Omrani. Jag vill även tacka Professor Hamid Algar, Dr. Reza Shah Kazemi, Dr. Muhammad Legenhausen, och makarna Abbas and Nazmina Virjee för att de läste manuskriptet och gav värdefulla kommentarer. Ett särskilt tack framför jag till Islamic College for Advanced Studies i London och i synnerhet till dess mycket kunnige rektor, Dr. Ja'far Elmi, för deras ekonomiska stöd och för utgivningen av denna bok som kommer att användas som kurslitteratur vid Institutets kurser i shi'a-islam. Sist men förvisso inte minst vill jag uttrycka min känsla av djup tacksamhet till Gud för all den ynnest Han beviljat oss i det förflutna och det närvarande.

Mohammad A. Shomali
Februari 2003

Shi'ismens ursprung

Betydelsen av ordet shi'a

I de flesta språk finns ord och uttryck som har mer än en betydelse. Utöver den ursprungliga eller primära betydelsen finns en specifik eller sekundär betydelse. På arabiska t.ex. betydde ordet ”*salat*” ursprungligen just bara att be eller att bönfälla. Det var synonym till ”*du'a*”. Senare fick ordet en annan betydelse och kom att betyda de föreskrivna bönerna i islam, som på persiska och på en del andra språk kallas ”*namaz*”. Som vi ser av detta exempel, måste det naturligtvis finnas samband och likheter mellan de två betydelserna.

I boken *Mu'jam Maqayis al-Lughah* har Ahmed bin Faris, som var en känd filolog på 400-talet enligt den islamiska tideräkningen, 1000-talet enligt den gregorianska tideräkningen, analyserat roten till ordet ”shi'a” d.v.s. *sha-ya-'a*. Han anger två betydelser: att bistå eller hjälpa och att sprida. Man måste åtminstone kunna känna igen en av dessa betydelser i alla ord som är härledda ur roten, vare sig ordet används i sin ursprungliga eller i sin specifika betydelse. I Koranen (24:19) används ett verb, som är härlett ur roten, i betydelsen att sprida.

Den ursprungligen betydelsen av ordet shi'a är en eller två anhängare eller en grupp anhängare, i den bemärkelsen att anhängare till en viss given person är de som bistår eller hjälper honom eller stöder hans sak. I den Ärofulla Koranen används ordet upprepade gånger i den betydelsen. I versen 28:15 talar Gud om en av Moses anhängare som en av hans shi'a. På ett annat ställe omnämns Abraham som Noas shi'a (37:83).

Den specifika eller härledda betydelsen av ordet shi'a

I början av Islams historia användes ordet shi'a i dess ursprungliga eller allmänna betydelse och betydde anhängare till olika ledare. En del hadither talar om *Ali bin Abu Talibs shi'a* och andra om *Mu'awiyah bin Abu Sufyans*

shi'a. Som vi kommer att se längre fram, fick ordet så småningom en sekundär eller specifik betydelse och kom att användas endast för Alis anhängare, de som bekände sig till hans *imamat* (gudomligt utsedda ledarskap).

I många arabiska ordböcker anges både den ordgranna och den specifika betydelsen av ordet *shi'a*. På så sätt är det lätt att se sambandet mellan de två betydelseerna, d.v.s. anhängare i allmänhet och anhängare till Ali. Så är även fallet i många teologiska källskrifter. Ett exempel är Abu al-Hasan al-Ashari (död 330 e. H.), som i sin välkända bok *Maqalat al-Islamiyyin wa Ikhtilaf al-Musallin* förklarar den specifika betydelsen av ordet och säger:

”De kallades *shi'a* bara därför att de följde Ali och var övertygade om att han var mer benådad och gynnad än Profetens övriga följeslagare.”¹

I boken *Al-Milal wa al-Nihal*, som är en utmärkt källa till kunskap om olika trosinriktningar inom islam, skriver Shahrestani (död 548 e. H.):

”*Shi'a* är de som framför allt var anhängare till Ali och som bekände sig till hans *imamat* och kalifat i överensstämmelse med Profeten Muhammads uttryckliga lära och sista vilja.”²

Det är en helt riktig definition av ordet *shi'a*. *Shi'a*-muslimerna anser själva att Profeten hade uppmanat dem att följa Ali. Skälet till att de följde Ali var alltså Profetens uppmaning och inte deras personliga beslut. Helt annorlunda var fallet med de övriga muslimerna, – de som inte var *shi'a* – som efter Profetens bortgång valde att följa den som hade blivit vald i *Saqifa*. De ansåg att Profeten hade överlämnat till dem själva att besluta vem de skulle följa. Den förste kalifen, Abu Bakr bin Abu Quhafah, som

¹ Al-Ashari, Ali ibn Ismail Abu al-Hasan, *Maqalat al-Islamiyyin wa Ikhtilaf al-Musallin* (Beirut, Dar Ihya al-Turath al-'Arabi), s. 5 (s. 65 i Muhyi al-Din 'Abd al-Hamids utgåva).

² Shahristani, Muhammad ibn 'Abd al-Karim (1414/1993), *Al-Milal wa al-Nihal* (Beirut; Dar al-Ma'rif, tredje tryckningen) Vol. 1, s. 169.

hade blivit vald i *Saqifa*, ansåg naturligtvis att han själv skulle utse sin efterträdare. Den andre kalifen, Umar bin al-Khattab, utnämnde i sin tur en rådsförsamling bestående av sex män, som i sin tur skulle utse en bland dem själva till kalif. Detta skulle ske enligt en mycket strikt procedur, som han själv hade utarbetat. Det är intressant att konstatera att det bara var den fjärde kalifen, som inte bara blev tillsatt genom val utan som faktiskt tvingades av nästan alla muslimer att åtaga sig uppdraget som kalif efter mordet på den tredje kalifen, 'Uthman bin 'Affan.

I boken *Firaq al-Shi'a* skriver den framstående shi'a-muslimske lärde, al-Hasan bin Musa al-Nawbakhti (död 313 e. H.):

”Shi'a är Ali bin Abu Talibs anhängare. De kallades Alis shi'a både under Profetens livstid och efter hans bortgång och de är kända som Alis lärjungar och bekännare till hans Imamat.”¹

En av de mest kända av de tidiga shi'a-muslimska lärda, Shaykh al-Mufid (död 413 e. H.) definierar ordet shi'a som:

”De som följer Ali och som tror på att han var Profetens direkte efterträdare.”²

I sin förklaring till varför shi'a-muslimer även kallas *imamiyah* (*imamiter*) säger han:

”Det är en hedersbeteckning, som ges till dem som tror på imamatets nödvändighet och dess kontinuitet i alla tider och som tror på att varje Imam själv måste vara tydligt utpekad och att bara den som är ofelbar och fullkomlig kan vara Imam”.³

¹ Al-Nawbakhti, al-Hasan ibn Musa (1404/1984), *Firaq al-Shi'a* (Beirut, Dar al-Idwa'), s. 17.

² Se al-Mufid, Shaykh Muhammad bin Muhammad bin Nu'man, *Awā'il al-Maqalat* (Qum, Kungereh-e Sheykh-e Mufid, 1413), s. 36. (I denna upplaga börjar huvudtexten på s. 33.)

³ Ibid., s. 38.

Således kan man säga att shi'a är de som delar följande övertygelser om arvföljden efter Profeten Muhammad:

1. Rätten att efterträda Profeten är beroende av gudomlig utnämning.
2. Precis som Profeten blev vald av Gud måste även hans efterträdare, Imam, bli vald av Gud och sedan utpekad av Profeten.
3. Profeten Muhammads direkte efterträdare var Ali.

Sunni-muslimerna, d.v.s. de muslimer som inte är shi'a, anser att Profetens efterträdare inte innehar en gudomlig ställning. De menar att Profetens efterträdare inte nödvändigtvis behövde ha en hög nivå av kunskap eller andlighet; de anser att det helt säkert inte krävdes att Profetens efterträdare skulle vara de kunnigaste och frommaste av alla sina samtida. Vi har sett att det har funnits kalifer, vars handlingar inte ens uppfyllde de mest elementära islamiska normerna. Det kan inte heller sägas att maktskiftena kaliferna emellan alltid skedde på ett moraliskt godtagbart sätt.

Det ovan beskrivna har varit den vanligaste användningen av ordet shi'a under hela islams historia. I en del gamla skrifter kan man träffa på ett något annorlunda bruk av ordet. En del historiker och författare till biografiska uppslagsverk över hadith-berättare, använder ordet shi'a även om de sunni-muslimer, som ansåg att Ali var överlägsen den tredje kalifen - eller alla de tre första kaliferna – i fråga om kunskap, tro och hängivet arbete för Islam.

När uppstod shi'a-islam?

Det är en fråga som vi helt naturligt ställer oss. Frågan kan delas upp i två delfrågor:

1. När började en grupp människor för första gången tro på nödvändigheten att följa Ali såsom den av Gud utvalde efterträdaren till Profeten? Med andra ord, när uppstod idén om Imamater?

2. När fick ordet shi'a sin specifika betydelse? Eller med andra ord, när användes ordet shi'a för första gången om Alis anhängare och bekännare till hans Imamats?

Dessa är två mycket viktiga frågor eftersom det har ifrågasatts att shi'a-islam har sina rötter i det tidiga islam under Profetens livstid. Det har gjorts gällande att denna idé uppstod långt senare bland vissa folk eller nationer såsom t.ex. iranierna. Det har skrivits många vetenskapliga arbeten om utvärderingen av dessa hypoteser och många av hypoteserna tas inte längre på allvar i vetenskapliga kretsar. I detta arbete skall vi undersöka de viktigaste islamiska källorna för att visa när idén om Imamats uppstod och när ordet shi'a för första gången användes om Alis anhängare. Så snart vi har klarlagt den historiskt sanna verkligheten, kommer det inte längre att finnas behov att undersöka den ena alternativa teorin efter den andra.

Det finns många hadither, återgivna både av shi'a och av icke-shi'a berättare, som handlar om frågan om Imamats. Vi skall se närmare på dem i kapitlet om de shi'a-islamiska doktrinerna. Här skall vi analysera sådana hadither, i vilka Profeten Muhammad talar om en skara människor och kallar dem för Alis shi'a (följeslagare). Därefter skall vi ta upp några andra hadither och enskilda händelser i islams historia som belyser detta ämne ytterligare. Alla hadither som kommer att nämnas, är citerade från tillförlitliga sunni-muslimska källor. De utgör emellertid bara ett fåtal av alla de hadither som finns både i dessa och i många andra källor.

1. Ibn Asakir (död 571 e. H.) har nedtecknat en hadith, som går tillbaks till Jabir bin Abdullah al-Ansari, som sade:

”En dag var vi tillsammans med Profeten Muhammad, när Ali kom in. Då sade Profeten: Jag svär vid Honom, som har mitt liv i sin hand att denne man och hans shi'a sannerligen skall var lyckliga på Uppståndelsedagen. I det ögonblicket uppenbarades versen '*Sannerligen är de som tror och gör goda*

handlingar de bästa av människor” (98:7).

Zetterstén (98:6): ”De som tro och göra goda gärningar äro förvisso de bästa varelserna.”

Bernström: ”Men de som tror och lever rättskaffens liv, är de bästa av alla skapade varelser.”

Senare brukade Profetens följeslagare säga varje gång de såg Ali komma: ”Här kommer den bäste av människorna”¹.

2. Al-Suyuti (död 911 e. H.) har nedtecknat en hadith, som går tillbaka till Ibn Abbas. Hadithen berättar att Profeten sade till Ali, när versen 98:7 uppenbarades:

”Det är du och din *shi'a* och på Uppståndelsedagen skall du vara till freds och du skall vara till (Guds) välbehag.”²

3. Ibn Hajar (död 974 e. H.) har nedtecknat en hadith, som går tillbaka till Ibn Abbas, som berättar att Profeten sade till Ali, när versen 98:7 uppenbarades:

”Det är du och din *shi'a*. Du och din *shi'a* skall stiga fram på Uppståndelsedagen och ni skall vara tillfreds och ni skall vara till (Guds) välbehag och era fiender skall komma och de skall vara arga och fasthållna i nacken.”³

4. Ibn al-Athir (död 774 e. H.) har nedtecknat en hadith som berättar att Profeten tilltalade Ali och sade:

¹ Ibn 'Asakir, *Tarikh Ibn 'Asakir*, Vol. 2, s. 442 och al-Suyuti, *Al-Durr al-Manthur*, Vol. 8, s. 589.

² Al-Suyuti, *Ibid*.

³ Ibn Hajar, *Al-Sawa'iq al-Muhriqah*, Avsnitt 11, Kapitel 1. I samma bok berättar Ibn Hajar också en hadith som går tillbaka till Umm Salamah och som berättar om den natten, då Profeten befann sig i hennes hus och hans dotter Fatima kom tillsammans med Ali. Profeten sade då: ”O Ali! Du och dina följeslagare är i himlen. Du och dina *shi'a* är i paradiset.

”O Ali! Du och din *shi'a* skall nå fram till Gud och vara tillfreds med Honom och vara till Hans välbehag och dina fiender skall nå fram till Honom och de skall vara arga och de skall hållas fast i nacken.” Sedan visade Profeten hur det skulle gå till genom att sätta handen på nacken.”¹

Det finns andra hadither som berättar att Profeten använde uttrycket ”*vår Shi'a*” när han tilltalade Ali. Det stämmer helt överens med vad som sagts ovan att shi'a-muslimerna är de som följer Ali i enlighet med Profetens lära och inte på grund av sina egna personliga beslut. Ibn Asakir har nedtecknat ett annat exempel där Profeten säger:

”Sannerligen finns det en källa i Paradiset, vars vatten är sötare än nektar, slätare än smör, svalare än is och som doftar ljuvligare än mysk. I den källan finns leran (tinah) av vilken vi (mitt hushåll och jag) är skapade och våra shi'a är gjorda av samma lera.”²

Det finns även andra hadither, som berättar att Profeten använde uttrycket ”dina ättlingars shi'a” när han tilltalade Ali. Det bekräftar det som sagts ovan att shi'a är de som följer Ali därför att de tror på Imamaten som institution. Som vi kommer att se mer i detalj längre fram, anser shi'a-muslimerna att Ali var den förste Imamen och att imamaten fortsatte efter honom genom dem av hans och Fatimas ättlingar, som var valda av Gud och utpekade av Profeten. I boken *Rabi al-Abrar* skriver till exempel Zamakhshari (död 538 e. H.) att Profeten sade:

”O Ali! När Uppståndelsedagen kommer, skall jag hålla fast vid Gud, du kommer att hålla fast vid mig, dina ättlingar kommer att hålla fast vid dig och deras shi'a kommer att hålla fast vid dem. Då skall du se vart vi skall ledas.”

¹ Ibn al-Athir, *Al-Nihayah*, uppslagsordet 'qa-ma-ha.

² Ibn 'Asakir, Vol. 1, s. 131, nr. 180.

Det är viktigt att lägga märke till att Koranen säger att även profetskapet går i arv. Det står skrivet i Koranen:

”Och sannerligen har vi sänt Noa och Abraham och vi har lämnat profetskapet och Boken hos deras ättlingar.”(57:26)
Zetterstén: ”Vi hava ju sänt Noa och Abraham och lämnat deras efterkommande profetskapet och skriften.”
Bernström:” Ja, Vi sände Noa och Abraham och kallade flera av deras efterkommande till profeter och gav dem (Våra) uppenbarelser.”

Det innebär att de som uppfyllde kraven på att bli valda av Gud till profeter fanns bland deras ättlingar. I Koranen (2:124) finns en skildring om hur Abraham, som vid den tidpunkten redan var profet och *khalil-ullah* (Guds vän), upphöjdes av Gud till att bli folkets Imam. Då frågade Abraham Gud om Han även skulle lämna Imamatet hos hans ättlingar. Gud svarade att hans *förbund* (som här betyder Imamat) inte skulle nå de orättfärdiga. Av det förstod Abraham att Imamatet skulle gå i arv till hans rättfärdiga och fromma ättlingar.

Utöver de ovannämnda haditherna och de hadither som handlar om imamatet finns det många andra skäl, som talar för att uppkomsten av shi'a under Profetens livstid inte bara var en mycket naturlig företeelse utan även en nödvändig sådan. Ett exempel på det är en händelse alldeles i början av islam. När Gud befallde Profeten att påbörja en allmän kallelse till islam genom att kalla sina närmaste släktingar, bjöd Profeten in dem till en måltid. Efter avslutad måltid framförde Profeten sitt budskap och uppmanade sina gäster att ansluta sig till islam. Han sade att den av hans släktingar som trodde på islam och gav honom sitt stöd, skulle bli hans efterträdare. Alla var tysta. Den ende som hörsammade hans kallelse att stödja honom, var Ali, som då ännu var tonåring. Profeten bad honom sätta sig ner och upprepade kallelsen en andra gång och en tredje gång. Åter och åter var det bara Ali som förklarade sig beredd att stödja profeten.

Profeten gav sitt samtycke till Alis beslut att underkasta sig Guds vilja och utförde Allahs befallning, som var att peka ut Ali till sin efterträdare. Denna händelse finns belagd i många källor.¹

I ett mycket viktigt anförande försäkrade Profeten klart och tydligt att Ali var sannfärdig och fri från irrläror och onda gärningar, både i sitt personliga uppförande, i sitt tal, omdöme och i sin visdom och han uppmanade utan förbehåll muslimerna att följa Ali. Umm Salamah har berättat att Profeten sade:

”Ali är alltid med sanningen (*al-haqq*) och Koranen och sanningen är alltid med honom och ända fram till Uppståndelsedagen skall de två aldrig vara åtskilda.”

Just denna hadith har nedtecknats av Ibn Abbas, Abu Bakr, Aishah, Abu Said al-Khuddari, Abu Layla och även Abu Ayyub al-Ansari.² Det finns även belägg för att Profeten har sagt:

”Må Gud välsigna Ali. Min Herre, låt sanningen alltid vara med honom.”³

Profeten har också vid flera tillfällen hävdats att Ali var den allra kunnigaste av hans män i islam. Profeten har t.ex. sagt:

”Visdomen är delad i tio delar: nio delar har tillfallit Ali och en del har fördelats bland de övriga människorna.”⁴

¹ Bland icke-shi'a källor hänvisar jag till *Tarikh al-Umam wa al-Muluk* av Tabari (död 310 e. H.), Vol. 3, ss. 62 och 63; *Al-Kamil fi al-Tarikh* av Ibn al-Athir (död 630 e. H.) Vol. 2, pp.40 och 41 och Ahmad bin Hanbals *Musnad, Musnad al-Asharab al-Mubashsharin bi al-Jannah*, Sakhr serienr. 841.

² Enligt Ghafari har denna tradition förts vidare genom 15 icke-shi'a källor, såsom Mustadrak av al-Hakim al-Nishaburi, al-Sawaiq av ibn Hajar, Kanz al-'Ummal och Yanabi 'al-Mawaddah.

³ Se t.ex. al-Tirmidhi, *Kitab al-Manaqib*, Sakhr serienr. 3647.

⁴ *Al-Bidayah wa al-Nihayah* av Ibn Kathir (död 774 e.H.), vol. 7, s. 369.

Senare bekräftade den andre kalifen Profetens ord, när han sade:

”Må Gud inte hemsöka mig med ett svårt uppdrag i Alis frånvaro.”¹

För att rätt kunna värdera Ali och hans ställning bland muslimerna, får man inte glömma hans värdefulla och avgörande tjänster och uppoffringar för islam. Till exempel den gången då de otrogna i Mekka planerade att döda Profeten och Gud avslöjade deras sammansvärjning. Då frågade profeten Ali om han skulle vara villig att sova på hans plats så att hedningarna skulle luras att tro att han fortfarande var kvar hemma och på så sätt ge honom möjlighet att välbehållen ge sig av från Mekka. Ali tog sig an uppgiften och då uppenbarades följande vers:

”Och bland människorna finns de som säljer (ger upp) sina själar för att uppnå Guds välbehag.” (2:207).

Zetterstén (2:203): ”Bland människorna finns ock den, som säljer sitt liv av längtan till Guds välbehag, ty Gud är huld emot tjänarne”

Bernström (2:207): ”Det finns också den människa som är beredd att offra sig själv för att vinna Guds välbehag. Gud ömmar för sina tjänare.”

Profetens utvandring från Mekka till Medina markerar början på den islamiska tideräkningen. Ali tjänade islams sak genom att kämpa i slagen vid Badr, Uhud, Khaybar, Khandaq och Hunayn och vid alla dessa tillfällen var hans insats avgörande för slagets utgång. Alla dessa händelser finns nedtecknade i ett stort antal historiska verk och hadith-samlingar som icke-shi'a-muslimska lärda har samlat in och förmedlat.

¹ Se t.ex. *Al-Isabah fi Tamiz al-sahabah* av Ibn Hajar, Vol. 2, s. 509 och *Al-Bidayah wa al-Nihayah* av Ibn Kathir, Vol. 7, s. 59.

Som avslutning på denna del av diskussionen skall vi här ta upp den kända hadithen om Ghadir. På återfärden från sin sista vallfärd till Mekka bad Profeten de tusentals muslimer som befann sig i hans följe att stanna på vägen. Han steg upp på en plattform eller predikstol, som hade gjorts i ordning åt honom av sadlar, och sade:

”För den som har valt mig till sin mästare (mawla), är Ali nu mästare.”

Alla de närvarande betygade då Ali sin tro och lydnad och lyckönskade honom. Bland dem fanns båda de män, som senare skulle bli den förste och den andre kalifen. Denna hadith har förts vidare från mer än hundra källor. En fullständig lista över de icke-shi'a-muslimska källorna finns i Mir Hamid al-Hindis (död 1306 e. H.) verk *Abaqat al-Anwar*. En liknande lista finns i boken *Al-Ghadir* av Abd al-Husein al-Amini (död 1390 e. H.). En del sunni-författare har visserligen bekräftat att hadithen är sann, men de tolkar ordet mawla, som används i hadithen, på ett annat sätt. De menar att mawla här används i betydelsen vänskap. Vare sig man godtar denna tolkning eller inte, råder det inget tvivel om att både hadithen i sig själv och händelsen som den skildrar gav Ali en central särställning bland Profetens följeslagare.

Sålunda står det klart att de olika hadith-samlingarna tillsammans med de historiska vittnesbörden som nämnts ovan, inte bör lämna något som helst tvivel om att många muslimer redan under Profetens livstid kom att känna en innerlig tillgivenhet för Ali. De sökte hans sällskap och umgänge och de var fast beslutna att följa honom efter Profetens bortgång. Dessa människor kallades så ofta och uttryckligen för Alis shi'a att ordet shi'a ensamt så småningom kom att få betydelsen Alis shi'a. Men ännu viktigare är det faktum att idén om Alis imamat helt säkert redan hade uppstått under Profeten Muhammads livstid. Profetens bortgång ställde naturligtvis frågan på sin spets. Det uppstod en skiljelinje mellan å ena sidan dem som fortsatte att tro på nödvändigheten att följa Ali och å andra sidan de övriga

muslimerna, vilka en del tidigare och andra senare, kom att anse att Profetens efterträdare som ledare för det islamiska samhället var kalifatet som institution och inte att ledarskapet var ett gudomligt uppdrag. I sin skildring av händelserna efter Profetens bortgång, skriver den mycket framstående sunni-muslimska historikern Al-Masudi (död 345 e. H.):

”Förvisso befann sig Ali och de av hans *shi'a*, som var tillsammans med honom, kvar i hans hus vid den tidpunkten, då tro och lydnad betygades Abu Bakr.”¹

Senare händelser, såsom kriget under Alis kalifat och tragedin i *Karbala* då shi'a-muslimernas tredje Imam och 72 medlemmar av hans familj och trogna följeslagare dödades, gjorde att Alis shi'a fick en ännu mer framträdande ställning och kom att spela en viktig roll i uppkomsten av en shi'a-muslimsk identitet. Ett exempel på det finner vi i en tidig skrift där Ali fördömer Talhas och Zubayrs anhängare och säger:

”Sannerligen var det Talhas och Zubayrs anhängare, som dödade mina *shi'a* och mina ombud”.²

Abu Mikhnaf (död 158 e. H.) berättar att *shi'a-muslimerna* var samlade i Sulayman bin Surads hus efter Muawiyas död och att han sade till dem:

”Muawiyah är död; Husein har vägrat betyga omajjaderna tro och lydnad och har begivit sig till Mekka; och ni är hans *shi'a* och hans fars *shi'a*.”³

Abu Hatam al-Sijistani (död 322 e.H.) gör ett intressant påpekande i sin bok *Al-Zinah*:

¹ *Ithbat al-Wasiyah* s. 121.

² *Waqat Siffin* av Nasr bin Musahim (död 212 e. H.)

³ *Maqatal al-Imam al-Husein* av Abu Mikhnaf, s. 15.

”Ordet Shi’a var det första ordet i islam, som började användas såsom en särskild beteckning (*madhhab*) och det gavs som en hederstitel till fyra av Profetens följeslagare: ‘Abu Dharr, Ammar, Miqdad och Salman al-Farsi. Dessa fyra var också Alis mest betydande och hängivna anhängare.” Han tillägger sedan: ”Senare, vid tidpunkten för slaget vid Siffin, började ordet användas om (alla) Alis anhängare.”¹

De första shi’a-muslimerna

Naturligtvis är det så att shi’a-islam först uppstod i Hijaz bland Profetens följeslagare. Historiska och biografiska islamiska skrifter visar att namnen på följande välkända medlemmar av Bani Hashim (ättlingar till Profetens farfars far) finns upptagna på listan över shi’a-muslimerna bland Profetens följeslagare: ‘Abdullah bin al-Abbas, al-Fadl bin al-Abbas, ‘Ubaydullah bin al-Abbas, Qutham bin al-Abbas, ‘Abd al-Rahman bin al-Abbas, Tamam bin al-Abbas, Aqil bin Abu Talib, Abu Sufyan bin al-Harith bin ‘Abd al-Muttalib, Nawfil bin al-Harith, ‘Abdullah bin Ja’far bin Abu Talib, ‘Awn bin Ja’far, Muhammad bin Ja’far, Rabi’at bin al-Harith bin ‘Abd al-Muttalib, al-Tufayl bin al-Harith, al-Mughayrat bin Nawfil bin al-Harith, ‘Abdullah bin al-Harith bin Nawfil, ‘Abdullah bin Abu Sufyan bin al-Harith, al-Abbas bin Rabi’at bin al-Harith, al-Abbas bin ‘Utbat bin Abu Lahab, ‘Abd al-Muttalib bin Rabi’at bin al-Harith, Ja’far bin Abu Sufyan bin al-Harith. På listan över sådana shi’a-muslimerna bland Profetens följeslagare, som inte tillhörde Bani Hashim, finner vi: Salman, Miqdad, Abu Dharr, ‘Ammar bin Yasir, Hudhayfat bin al-Yaman, Khuzaymat bin Thabit, Abu Ayyub al-Ansari, Abu al-Haytham Malik bin al-Tihan, Ubayy bin Ka’b, Qays bin Sa’d bin ‘Ubadah, ‘Adiy bin Hatam, ‘Ubadat bin al-Amit, Bilal al-Habashi, Abu Rafi’, Hashim bin ‘Utbah, ‘Uthman bin Hunayf, Sahl bin Hunayf, Hakim bin Jiblat al-‘Abdi, Khalid bin Sa’id bin al-‘As, Bin al-Husayb al-

¹ Abu Hatam al-Sijistani, Vol. 3, s. 10, Del tre: ”Omtyckta uttryck hos vishetens folk.”

Aslami, Hind bint Abu Halat al-Tamimi, Ja'dat bin Hubayrah, Hujr bin 'Adiy al-Kindi, 'Amr bin al-Hamiq al-Khuza'i, Jabir bin 'Abdullah al-Ansari, Muhammad bin Abu Bakr (den förste kalifens son), Aban bin Sa'id bin al-'Asi, Zayd bin Sawhan al-Zaydi.¹

Från Hijaz spred sig islam först till *Bilad al-Sham* (ungefär dagens Syrien och Libanon) och särskilt till *Jabal 'Amil*. Skälet till det var att den tredje kalifen, 'Uthman bin 'Affan, landsförvisade Profetens följeslagare Abu Dharr till Damaskus, där Mu'awiyah härskade. Abu Dharr höll inte tyst utan gick omkring i Damaskus och på andra platser i trakten och protesterade mot de avsteg från det sanna islam, som hade börjat göra sig gällande i den islamiska världen. Han uppmanade folket att älska och ge sitt stöd till Ali. Abu Dharr, denne store man och Profetens följeslagare, begav sig till Jabal 'Amil i södra Libanon, där han byggde två moskéer och predikade shi'a-islam. Shi'a-islam växte sig ännu starkare i Syrien under Hamdanidernas dynasti och i synnerhet under Sayf al-Dawlahs regeringstid. Från den allra första början av shi'a-islamisk historia i Bilad al-Sham har invånarna i den antika libanesiska staden nära den syriska gränsen, Ba'albak, bekänt sig till shi'a-islam. Idag är det ett mycket viktigt centrum för den shi'a-muslimska befolkningen i området.

Under Alis kalifat och efter Jamal-slaget blev staden Kufa i Irak, som från början hade grundats för militära ändamål, huvudstad både i det islamiska riket och för shi'a-islam.² Shi'a-islam utvecklades och blomstrade i Kufa och spred sig därifrån ut till andra delar av världen.

¹ Se t.ex. *Bubuth fi al-Milal wa al-Nihal* av J. Subhani, Vol. 6, ss. 109 och 110. Sayyid Ali al-Madani (död 1120 e. H.) nämner i boken *Al-Darajat al-Rafi'at fi Tabaqat al-Shi'ah al-Imamiyah* namnen på 69 av Profetens följeslagare som var shi'a. I sin bok *Al-Fusul al-Muhimmah fi Tal'if al-Ummah* nämner Sayyid 'Abd al-Husein Sharaf al-Din (död 1377 e. H.) i alfabetisk ordning, med Abu Rafi' först och Yazid bin Hawtharah al-Ansari sist, namnen på mer än 200 av Profeten Muhammads följeslagare som var shi'a. Yusuf bin 'Abdullah (död 456 e.H.) i boken *Al-Isti'ab*, Ibn al-Athir i boken *Usd al-Ghabab* och Ibn Hajar (död 852 e. H.) i boken *Al-Isabah*, är några av de icke-shi'a muslimska lärda som har nämnt tidigare shi'a-muslimska föregångare.

² År 661 e. Kr. flyttade Mu'awiyah bin Abu Sufyan sin huvudstad till Damaskus.

I Jemen är shi'a-islam förknippat med omständigheterna under vilka invånarna där antog islam. I historieböckerna kan vi läsa att Profeten först skickade Khalid bin al-Walid till Jemen för att kalla befolkningen till islam. Han blev kvar där i sex månader men hade ingen framgång. Då skickade Profeten Ali och bad honom sända tillbaka Khalid. Al-Bura, som var en av medlemmarna i Alis delegation, berättar att det var Ali som ledde den första morgonbönen så snart de hade gått över gränsen till Jemen. Ali bad alla sina män att ställa upp sig på en enda rad. Sedan gick han framåt mot lokalbefolkningen. Först prisade Ali Gud och sedan läste han upp Profetens budskap för dem. Hela Hamdans befolkning antog islam på den allra första dagen. Sedan följde de andra folken i Jemen¹ efter. Denna händelse gjorde att muslimerna i Jemen kom att känna mycket stor kärlek till Ali. Senare, när Profeten berättade för dem om Alis förtjänster och de blev vittnen till den brutalitet som Alis fiender, sådana som Busr bin Arti'ah, gjorde sig skyldiga till, ökade deras tillgivenhet ännu mer.

Shi'a-islam har en liknande historia i Egypten. Redan när islam först kom till deras land, blev egyptierna bekanta med shi'a-islam genom sina kontakter med de berömda följeslagarna till Profeten, som var närvarande och deltog i händelserna. Bland dem fanns Miqdad, Abu Dharr, Abu Rafi och Abu Ayyub al-Ansari. Under den tredje kalifens tid besökte Ammar bin Yasir Egypten. Han var en av Profetens mest betydande följeslagare och en mycket framträdande personlighet inom shi'a-islam. Invånarna i Egypten spelade en mycket aktiv roll i de händelser som ledde fram till att Ali förmåddes åta sig kalifämbetet. Qays bin Sa'd, som Ali skickade som guvernör till Egypten, blev mycket varmt välkommen och befolkningen betygade honom tro och lydnad. Senare blev Muhammad bin Abu Bakr, som Ali hade utnämnt till efterträdare som guvernör över Egypten, dödad av Amr bin al-As. Under omajjadernas och abbasidernas kalifat härskade inte längre shi'a-muslimerna över Egypten men befolkningen fortsatte att vara välvilligt inställd till shi'a-islam. Detta förhållande underlättade fatimidernas maktövertagande över Egypten och över en stor del av Nordafrika.

¹ Se *Al-Kamil* av Ibn al-Athir, Vol. 2, s. 300. Se även *Kanz al-Ummal* av al-Muttaqi al-Hindi (död 975 e. H.) Vol. 6, ss. 158 och 392.

Fatimidernas välde varade till dess att Salah al-din al-Ayyubi återställde sunniternas herravälde över området.¹

I Iran har shi'a-islams historia varit annorlunda. När Irans befolkning började gå över till islam från och med början av det andra kalifatet, blev befolkningens stora flertal först sunniter. Naturligtvis var en del städer helt eller delvis och av olika anledningar redan från allra första början shi'a-muslimska. Sådana städer var Qum, Rayy och Kashan. De shi'a-muslimska buwayhiderna, som var vid makten från 320 till 447 e. H., hade stort inflytande inte bara i Irans olika provinser utan även i kalifatets huvudstad Bagdad. De hade även stort inflytande på kalifen själv. Detta gav shi'a-muslimerna styrka att öppet utöva och även sprida sin lära. När kung Muhammad Khudabandeh själv blev shi'a på 600-talet enligt den islamiska tideräkningen, växte shi'a-muslimernas anseende och inflytande. Flera sociala rörelser och resningar såsom de från Khurasan stammande Sarbedaridernas uppror i bidrog också till att shi'a-islam fick fotfäste i Iran. Slutligen grundade Kung Ismail safavidernas kungadöme år 905 e. H. och gjorde shi'a-islam till den dominerande läroskolan i Iran. Allt sedan dess har en övervägande majoritet av Irans befolkning alltid varit shi'a-muslimer.

Shi'a-islams utbredning i Azerbajdzjan, som är ett annat land där majoriteten av befolkningen är shi'a-muslimer, följde en liknande bana som i Iran. Landet utgjorde en del av Iran tills det erövrades av Ryssland i början av 1800-talet.² Islam kom till Azerbajdzjan under det första islamiska århundradet och har sedan dess alltid varit den dominerande religionen. Muslimer utgör nu mer än 95 % av befolkningen. De övriga tillhör antingen den ryska ortodoxa kyrkan eller den armeniska apostoliska kyrkan. 70 % av hela befolkningen är shi'a-muslimer. Historien om hur shi'a-islam blev

¹ Det är viktigt att uppmärksamma att fatimiderna var ismailiter och inte tolvor och att majoriteten av befolkningen under deras tid vid makten förblev sunniter. Tolvorna är den ojämförligt största shi'a-muslimska gruppen. Tolvorna tror på de tolv Imamerna. Ismailiterna är den näst största shi'a-muslimska gruppen. De tror på de sex första av tolvornas Imamer.

² Azerbajdzjan förblev under ryskt herravälde till 1918, då det blev självständigt. Sedan erövrades det av bolsjevikerna i april 1920. Den 30 augusti 1991 utropades Republiken Azerbajdzjan

det ledande trossamfundet i Azerbajdzjan går tillbaks till början av 1500-talet, när safavider-dynastins grundare Kung Ismail regerade.

Trots att rätten för muslimer att utöva islam var begränsad under Sovjettiden, fortsatte en del av den azerbajdzjanska befolkningen att ta aktiv del i religiösa frågor. Det har alltid funnits många moskéer t.ex. Tazeh Pir-moskén, Jumah-moskén och Imam Huseins moské. Där finns även islamiska skolor och seminarier, särskilt i Baku och i Jalil Abad. Det är vanligt att människor besöker islamiska helgongravar, såsom Imam Ridas systrars gravar i Nadaran, Bibi Heybats grav nära Baku och en grav i Biljan som anses vara Profeten Jerjis grav. Azerbajdzjanerna högtidlighåller alla islamiska helgdagar. Varje år äger många processioner och sorgeceremonier rum över hela landet under månaden *mubarrem*, (den första månaden i den islamiska kalendern), i synnerhet på den tionde dagen.

Källorna till shi'a-islamiskt tänkande

Innan vi behandlar shi'a-islams doktriner och trosutövning, måste vi först ta reda på vilka källor shi'a-muslimer stödjer sin förståelse av islam på och vilken metodologi de använder för att utnyttja dessa källor. I det följande skall vi granska de fyra källorna som shi'a-islamiskt tänkande bygger på och i synnerhet deras inflytande på rättsvetenskapen: den Ärofulla Koranen, sunna, förnuftet och consensus.

Den Ärofulla Koranen

Koranen är naturligtvis den allra viktigaste källan för alla muslimer, så även för shi'a-muslimer. Därför kan man säga att Koranen är ett instrument eller verktyg, som enar alla muslimer. Utan hänsyn till olika bakgrund i fråga om trossamfund och kultur, åberopar alla muslimer samma bok såsom den gudomliga vägvisaren som skall styra deras liv. Än idag – och såsom det alltid har varit – finns det i hela den muslimska världen bara en enda Koran, utan ändringar eller tillägg. En för shi'a-islam typisk ståndpunkt i fråga om Koranen är följande avsnitt:

”Vi tror på att Koranen är inspirerad och uppenbarad av Allah på hans ärevärdige Profets tunga, att den gör allt tydligt och att den är ett bestående under. Ingen mänsklig varelse kan skriva något som liknar den i fråga om vältalighet, klarhet, sanning och visdom och ingen ändring kan göras i den. Koranen, sådan som vi har den i dag, är exakt sådan som den var när den sändes ner till Profeten och den som påstår något annat är en missdådare, en ynkelig sofist och ordvrängare och

en människa, som tagit miste och de har alla gått vilse därför att det är Allahs ord och ”Lögnen kan inte nå den, varken framifrån eller bakifrån” (41:42).

Zetterstén: ”Lögnen kommer den ej vid, varken framifrån eller bakifrån.”

Bernström: ”Ingen lögn kan komma vid den vare sig öppet eller på hemliga vägar.”

Vi tror också på att vi måste hedra och vörda den Ärofulla Koranen både i ord och i handling. Därför får den inte besudlas avsiktligt, inte ens en endaste av dess bokstäver, och den får inte vidröras av någon som inte är *tabir* (ren). Det står skrivet i Koranen:

”Ingen får röra vid den utom de renade.” (56:79).

Zetterstén (56:78): ”Den blott de rene få vidröra.”

Bernström: ”som inga andra än de rena skall röra.”

(Muzaffar, Aqa'id Al Imamah s. 26).

Shi'a-muslimer förkastar varje ändring i Koranen

Som jag nämnt ovan förkastar shi'a-muslimer varje ändring i Koranen och anser att Koranen, sådan som den är idag, är densamma som när den uppenbarades för Profeten Muhammad. Koranen är fullkomlig. Det finns en del människor utan kunskaper om shi'a-islam och utan nära kontakt med shi'a-muslimska församlingar, som har påstått att shi'a-muslimer anser att det har gjorts ändringar i Koranen och att vissa delar av den har utplånats. Grunden till dessa anklagelser kan bara vara förekomsten av några hadither i vissa shi'a-muslimska hadith-samlingar, som har tolkats som antydningar att ändringar har gjorts i Koranen. Varken det överväldigande flertalet shi'a-muslimska lärda eller vanliga troende har någonsin trott på något sådant. Denna anklagelse är så besynnerlig att den inte ens förtjänar att tas på allvar. När sådana och liknande anklagelser förs fram, brukar avsikten vara polemisk eller rent av fientlig.

Ingen har någonsin sett ett exemplar av Koranen vars text avviker från den fastställda normen. Det finns fortfarande idag Koranmanuskript som är bevarade från shi'a-imamernas tid och texten i dem är exakt densamma som i dagens Koraner. Bland de manuskript, som finns i museer i Iran, Pakistan, Irak och i andra delar av världen, bör man särskilt uppmärksamma manuskripten i Koranmuseet i staden Mashhad¹.

I den ärorika Koranen står det tydligt skrivet att Gud Självt bevarar Koranen från ändringar och textstympningar:

”Sannerligen har Vi uppenbarat Påminnelsen och Vi skall säkert vara dess bevarare.”² (15:9)

Zetterstrén: ”Vi hava nedsänt förmaningen, och den hava vi sannerligen i minnet.”

Bernström: ”Det är Vi som har uppenbarat denna Koran steg för steg och Vi skall helt visst slå vakt om den.”

‘Allamah Tabataba’i, författaren till *Al-Mizan fi Tafsir al-Qur’an*, som är en av de viktigaste kommentarerna till Koranen, skriver i kommentaren till ovan citerade vers:

”Koranen är en levande och evig Påminnelse, som aldrig skall dö och falla i glömska. Den är immun mot varje sådan ändring och varje sådant bortfall i form eller stil, som kunde påverka dess egenart och dess uppgift att vara ”Påminnelsen om Allah och att uttrycka gudomlig sanning och visdom”. Det är orsaken till att den Gudomliga Boken alltid har varit

¹Koranexperten Muhammad Baqir Ansari skriver: ”Jag har själv sett några exemplar av den Heliga Koranen skrivna på pergament av hjortskinn. Dessa koranexemplar kopierades för över tusen år sedan. Bland manuskripten finns sådana som tillskrivs Imam Ali (A), Imam al-Sajjad (den fjärde Imamen), andra Imamer, shi'a-muslimska ulama och andra fromma män. Även i andra museer och bibliotek finns mycket gamla exemplar av Koranen. Ingen har kunnat påstå att ens ett enda ord i något av dessa koranmanuskript skiljer sig från den text som idag är tillgänglig för världens muslimer och shi'a-muslimer.

² Det är viktigt att påpeka att den enda beskyllningen att något ändrats, har varit att några verser skall ha strukits. För övrigt har varken shi'a-muslimer eller sunni-muslimer anklagats för att ha gjort tillägg till Koranen.

och alltid skall förbli bevarad från förvanskningar och ändringar.”

I det följande skall vi undersöka vad shi'a-muslimska lärda under olika tidsperioder har sagt i frågan. Som redan nämnts är förekomsten av ett fåtal hadither skälet till beskyllningen att shi'a-muslimer tror på att ändringar har gjorts i Koranen. Dessa finns i några få shi'a-muslimska texter, som har tolkats som antydningar att ändringar har gjorts. För att förstå det shi'a-muslimska sättet att närma sig hadither i allmänhet och dessa hadither i synnerhet skall vi här ta upp vissa delar av den shi'a-muslimska metodologin och några av de tillvägagångssätt, som shi'a-muslimer tillämpar i sina studier av hadither. Jag vill påpeka att liknande och ännu starkare eller säkrare hadither finns i icke-shi'a-muslimska källor. Trots det har shi'a-muslimerna aldrig anklagat sina sunni-muslimska bröder för att tro på att ändringar har gjorts i Koranen. När man tillskriver en grupp människor vissa bestämda åsikter, måste man hänvisa till uttalanden gjorda av gruppens egna sakkunniga. Man får inte åberopa isolerade uttalanden, som de själva antingen inte godkänner eller tolkar på ett helt annat sätt än vad de utomstående påstår.

Shi'a-muslimska lärdas uttalanden om Koranen

Det bästa sättet att förstå hur shi'a-muslimer ser på Koranen är att hänvisa till uttalanden av framstående shi'a-muslimska lärda. Här följer några exempel:

1. Shaykh al-Saduq (död 381 e. H.), som är känd som *Shaykh al-muhaddithin* (hadith- samlarnas mästare) säger i sin bok *al-I'tiqadat al-Imamiyah* (den shi'a-muslimska trosläran):

”Vår övertygelse är att Koranen, som Allah har uppenbarat för Sin Profet Muhammad är (densamma som) den mellan de båda pärmarna (*daffatayn*). Och det är den som finns i människornas händer och den är inte större i omfång än så. Kapitlens antal

anses allmänt vara hundra fjorton... Och den som påstår att den är större i omfång än så är en lögnare.”¹

2. Sayyid al-Murtada (död 436 e.H. motsvarande 1044 e.Kr.) säger:

”Kunskapen och vissheten om giltigheten av den Heliga Koranens text och berättelse är såsom kunskapen och vissheten om att länder och städer finns till och att kända historiska händelser har ägt rum... Det beror på den särskilda hänsynen och uppmärksamhet som har ägnats den heliga Koranen. Drivkraften att nedteckna och skydda dess text var också mycket starkare än omsorgen och uppmärksamheten som gavs länderna, städerna och de historiska händelserna.

Under Allahs Budbärares (Frid vare med honom) livstid fanns redan den Heliga Koranens texter samlade på samma sätt som de är än idag. Vår Helige Profet (Frid vare med honom) hade även givit en skara av sina följeslagare i uppdrag och ålagt dem att lära sig den Heliga Koranen utantill och att skydda den. På den tiden var det brukligt för människor att läsa upp den Heliga Koranen för den Helige Profeten (Frid vare med honom) för att därigenom säkerställa textens riktighet. Den Helige Profeten lyssnade till uppläsningarna. En del av följeslagarna, Såsom ‘Abdullah bin Mas’ud, Ubayy bin Ka’b och många andra, har läst upp den Heliga Koranens hela text flera gånger i den Helige Profetens närvaro (Frid vare med honom).

Om vi är uppmärksamma och tänker efter, förstår vi att allt detta pekar på att den Heliga Koranen består av en samling texter. Ingen bryr sig om vad motståndarna till denna åsikt

¹ Den Shi’a-muslimska Tros läran, engelsk översättning s. 77

anser, vare sig de är imamiyah eller hashwiyah eftersom deras uppfattning är grundad på några svaga hadither, som en grupp hadith-berättare har berättat i tron att haditherna var tillförlitliga och giltiga. Sådana svaga hadither har förvisso inte styrkan att utmana det som är grundat på säker kunskap och visshet.”¹

3. Muhammad bin al-Hasan al-Tusi (död 460 e.H. motsvarande 1067 e. Kr.), som är känd som *Shaykh al-Tā'ifah*, shi'a-församlingens mästare, säger:

”Uttalandena om tillägg och förlorade delar av Koranens text är inte värda att tas på allvar. Det finns consensus bland de lärda (‘Ulama) om att denna uppgift inte har något värde”

4. I sin välkända Koranexeges (tolkning), *Majma’al-Bayan*, skriver Shaykh al-Tabarsi (548 e.H. motsvarande 1153 e. Kr. eller 538 e.H. motsvarande 1143 e.Kr.):

”Det finns consensus och enighet bland muslimer om att inga tillägg har gjorts till den Heliga Koranen. Vad beträffar utelämnade delar av den Heliga Koranens text, finns det både en grupp imamiyah och en grupp hashwiyah (vilka är sunniter), som har sagt att det förekommer ändringar och ofullständigheter i den Heliga Koranen. Emellertid är den sanna övertygelsen och den som imamiyah har godkänt, en annan.”

5. Sayyid bin Tawus (död 664 e.H. motsvarande 1265 e. Kr.) skriver i sin skrift *Sa’d al-Su’ud*:

¹ Svaret på de tirablusiska frågorna (Questions of Tirabliuyat) .

”Sannerligen är imamiyah övertygade om frånvaron av ändringar i den Heliga Koranen.”¹

Shi'a-muslimska hadither om Koranen

Här skall vi bara hänvisa till sådana aspekter av den shi'a-muslimska metodologin, som brukar användas i studier av hadither och som har betydelse för denna fråga eller liknande frågor. Först av allt måste vi göra klart för oss att shi'a-muslimer inte anser att någon hadith-samling i sin helhet är autentisk eller äkta (*sahih*). Hur bra, värdefull eller rätt i sin helhet en hadith-samling än är, tar inte shi'a-muslimska forskare för givet att dess innehåll är autentiskt och äkta. Varje enskild hadith i varje hadith-samling måste undersökas för sig. För att ha rätt att använda en given hadith som referens måste shi'a-muslimska lärda först söka svar på tre avgörande frågor:

1. På vilket sätt har forskaren fått tag i boken som innehåller hadithen? Om t.ex. en hadith är nämnd i *Al-Kafi* som skrevs på 300-talet e. H. måste forskaren försäkra sig om att det exemplar av *Al-Kafi*, som han använder, är identiskt med det exemplar, som bokens författare använde. Det var orsaken till att varje generation shi'a-muslimska hadith-forskare jämförde varje hadith i sina böcker med vad som fanns skrivet i lärarnas böcker. Bara när de hade avslutat detta arbete, fick de tillåtelse av läraren att säga att de för hadithen vidare från den ursprungliga bokens författare.
2. När han har förvässat sig om att boken i hans hand är identisk med den ursprungliga boken, måste forskaren undersöka kedjan av berättare genom vilka han mottagit Profetens eller Imamernas ord. För att kunna

¹ Citat från Ansari (1997). För ytterligare framställningar se Al-Safi av Mulla Muhsin al-Kashani (d.1091/1680), *Risala fi Ibbat Adam al-Tahrif* (en avhandling om frånvaron av ändringar i Koranen) av Muhammad bin al-Hasa al-Hurr al-'Amili (d.1104/1692), *Fawa'id al-Usul* av Sayyid Muhammad Mahdi (d. 1212/1797), känd som Bahr al-'Ulum, *Kashf al-Ghita 'An Mubhamat al-Shari'at al-Gharra'* av Shaykh Ja'far (d. 1228/1813), känd som Kashif al-Ghita', *Tanqih al-Maqal* av Shaykh Muhammad Hasan al-Mamaqani (d. 1323/1905), *Alfi' al-Rabbman* av Muhammad Jawad al-Balaghi (d.1352/1933), *Ajwibat Masa'il Musa Jar-ullah* av Sayyid 'Abd al-Husein Sharaf al-Din (d.1377 e.H. motsvarande 1957 e.Kr.), *Al-Mizan* av 'Allamah Sayyid Muhammad Husein Tabataba'i (d.1402 e. H.), *Al-Bayan* av Ayatollah Sayyid Abu al-Qasim al-Khu'i (d. 1413 e. H.), *Ma'alim al-Madrisatayn* av Sayyid Murtada 'Askari och *Tahdhib al-Usul* av Ayatollah Khomeini (d. 1989 e. Kr.).

göra det, måste han vara säker på att ingenting fattas i berättarkedjan, att alla som finns med i kedjan är identifierade på ett riktigt sätt och att alla de identifierade berättarna är sannfärdiga och tillförlitliga. Om bara en enda person i en kedja av, låt oss säga, tio berättare fattas, är okänd eller är känd som lögnare blir hela kedjan ogiltig.

3. När dessa två uppgifter är avklarade, måste hadith-forskaren göra flera undersökningar om hadithens innehåll och innebörd, innan han får hänvisa till hadithen. Det första som måste undersökas är om hadithen stämmer överens med Koranen. Utan något som helst tvivel är alla shi'a-muslimer överens om att varje hadith som motsäger Koranen eller Koranens lära, måste betraktas som ogiltig, även om alla berättarna skulle vara tillförlitliga. På den här punkten är föreskrifterna från Profetens Hushålls Imamer mycket tydliga. Ibn Abu Ya'fur säger t.ex.:

”Jag ställde frågor till Abu Abdillah (Imam al Sadiq) om de olika traditionerna, som har berättats både av människor, som vi litar på och av andra som vi inte litar på. Imam lyssnade på mina frågor och svarade: 'När än du hör en tradition berättas, som bekräftas av någon vers i Guds Bok eller av ett (bevisat) yttrande av Profeten, skall du godta den. Annars skall du lämna traditionen åt sidan och låta den stanna kvar bara hos den som berättade den för dig.’”¹

Ingen har rätt att påstå att allt som finns skrivet i någon bok är rätt och riktigt därför att bokens författare var en framstående lärdd. Av det skälet tror inte shi'a-muslimer på någon sahih (helt autentisk eller äkta) hadith-samling. Sunni-muslimerna däremot, anser att Bukharis och Muslims hadith-samlingar är helt autentiska. Emellertid betraktade varken hadith-samlarna själva eller andra lärda de Fyra Hadith-Böckerna (*al-Kutub al-Arba'ah*), d.v.s. *Al-Kafi*, *Man Yahduruhu al-Faqih*, *Tahdhib al-Ahkam* och

¹ *Usul al-Kafi*; den arabisk-engelska versionen. Tradition nr. 202.

al-Istibsar, som autentiska i sin helhet. Trots det har dessa hadith-samlingar stor betydelse för alla shi'a-muslimska lärda.¹ För shi'a-muslimer är endast Koranen en helt autentisk skrift och varje annan källa måste stämma överens med den. Shaykh al-Kulayni själv påpekar det i förordet till *Usul al-Kafi*:

”Broder, må Allah leda dig till den rätta vägen. Du skall veta att det inte är förunnat någon människa att urskilja sanningen i de motsägande berättelserna, som tillskrivs ‘Ulema (d.v.s. Imamerna) - frid vare med dem - utom med hjälp av den måttstock, som al-Alim (d.v.s. Imamen) – frid vare med honom – har hänvisat till: ’Granska de (motsägande) traditionerna genom att jämföra dem med Allahs Bok. Ta det som stämmer överens med den och förkasta det som motsäger den.”

Sunni-muslimer, däremot, anser att det finns sex sahih (*al-Sihah al-sittah*), vilka de anser vara helt autentiska hadith-samlingar.

Fatimas Mushaf

En annan fråga som ibland missförstås är frågan om Profetens dotter Fatimas Mushaf. Enligt en del shi'a-muslimska traditioner finns det en bok med den titeln, som har bevarats av Imamerna från Profetens hushåll. På arabiska betyder ordet *mushaf* bok eller en samling sidor. Ordet är besläktat med *safhab*, som betyder sida. Andra ord från samma rot är *Suhuf* (som i Abrahams och Moses *suhuf*, som nämns i Koranen och som används om böckerna som de mottog), och *sahifa*, som betyder tidning på modern arabiska. Sålunda behöver inte ordet *mushaf* nödvändigtvis betyda Koranen; ordet kan användas både om Koranen och om andra böcker. En del människor har trott att shi'a-muslimerna tror på en annan Koran, eftersom det hos dem finns hadithen om Fatimas *Mushaf*. Detta missförstånd kan kanske bero på deras bristande kunskaper i arabiska och i shi'a-muslimska traditioner.

¹ I skriften *Mir'at al-Uqul* granskar den store hadith-experten Muhammad Baqir al-Majlisi i detalj alla haditherna i *Al-Kafi* var för sig och redogör för sin egen uppfattning om deras äkthet och innehåll.

Fatimas *Mushaf* är inte heller en bok som försöker tävla med Koranen. Det finns en tradition, som går tillbaka till Imam al Sadiq, som säger att Fatimas *Mushaf* innehåller dels kunskap om kommande händelser och dels en lista över framtida härskare. Både umajjaderna och abbasiderna och många andra finns upptagna i den. Koranen är inte ens omnämnd. Det nämns inte heller någonting som har med islams praktiska lagar att göra.¹

Det finns traditioner som berättar att Fatima blev mycket bedrövad över Profetens död och att ärkeängeln Gabriel brukade komma till henne och berätta om framtida händelser för att trösta henne. Kunskapen som han gav henne samlades i en bok som blev känd som Fatimas *Mushaf*.

Det finns emellertid en del kritiker, som inser att anklagelsen att shi'a-muslimerna har en annan Koran är grundlös. Därför använder de en annan taktik. De påstår i stället att shi'a-muslimerna tror på att Fatima var Guds budbärare. Såsom vi har sett har Fatimas *Mushaf* ingenting med profetskap att göra. En hadith, som går tillbaka till Imam al Sadiq och som finns upptagen i *Usul al-Kafi*, säger att Fatima dog 75 dagar efter Profetens bortgång. Hennes sorg över faderns död var stor. Ängeln Gabriel brukade komma och uttrycka sitt deltagande med Fatima och för att glädja henne berätta om Profetens ställning i paradiset. Han uppenbarade även för Fatima vad som skulle ske med hennes barn. Imam Ali samlade in och skrev ner Gabriels ord och det nedtecknade blev senare känt som Fatimas *Mushaf*. Det hade ingenting med profetskap att göra. Alla shi'a-muslimer tror på att Profeten Muhammad var den siste profeten. Det betyder inte att Gud inte kunde framföra budskap till någon annan människa efter Profetens död. I Koranen står det tydligt skrivet att gudomlig ingivelse och samtal med Gud kan komma i olika skepnader. Ibland är de riktade uteslutande till profeter men inte alltid. Ett exempel är Moses mor, som fick budskap genom gudomlig ingivelse. Trots det har det aldrig hävdats att hon var profet. Gud kan även inspirera andra varelser såsom bina:

¹ Se *Usul al-Kafi* nr. 636 och 637.

”Din Herre har uppenbarat och talat om för bina att välja en plats bland bergen att leva på” (16:68).

Zetterstén: ”Din herre har ock givit bina denna uppenbarelse: ’Skaffen eder boningar i bergen.’”

Bernström: ”Och din Herre har lärt biet att inrätta sig i bergen.”

Detta slag av vägledning eller inspiration kallas wahi, men det innebär inte profetskap. Ordet *wahi* används i allmänhet i betydelsen inspiration eller ingivelse vare sig den riktar sig uteslutande till profeter eller till människor i allmänhet. Att Fatima hade tillträde till himmelsk kunskap betyder därför inte att hon var profet. Det var ett tecken på hennes renhet och en bekräftelse på den stora kärlek Profeten Muhammad hade visat henne. Det bekräftar att allt som Profeten sade om henne var riktigt och tillförlitligt. Han sade:

”Fatima är en del av mig. Det som förargar henne, förargar mig.”¹

Sunna

Den viktigaste källan för förståelsen av islam och därmed även till shi'a-islamiskt tänkande efter den Ärofulla Koranen, är profeten Muhammads sunna som består av hans ord, handlingar och tysta medgivande av det som skedde i hans närvaro. Koranen ger på ett tydligt sätt en så hög ställning till Profeten att han kallas den som är ansvarig för att förklara Koranen (16:64) och att undervisa i Koranen och i visdom (62:2). Profeten är den fulländade förebilden för de troende (33:21). Han talar aldrig utifrån sina egna önsknings (53:3). Muslimer uppmanas att hålla fast vid det han erbjuder dem och att avhålla sig från det han förbjuder dem.

¹ Bukharis *Sahih*, Kitab al-Manaqib, Sakhr serienr. 3437 och 3483; Muslims *Sahih*, Kitab Fada'il al-Sahabah, Sakhr serienr. 4483; Ahmads *Musnad*, Musnad al-Madaniyin, internationellt serienr. 15539 och al-Tirmidhis *Sunan*, Kitab al-Manaqib, Sakhr serienr. 3802.

Vetskapen om de ovannämnda verserna och många andra liknande verser, som handlar om Profetens ställning, och medvetandet om att han var en budbärare, som hade valts direkt av Gud och tilltalats av Honom, fyllde inte bara många shi'a-muslimer, utan även andra muslimer, med en uppriktig kärlek och hängivenhet till Profeten Muhammad.

Hur haditherna samlades in och valdes ut

Under Profetens livstid

Muslimerna började tidigt skriva ned traditionerna om Profeternas Insegel och föra dem vidare till dem som varit frånvarande när yttrandet gjordes. 'Abdullah bin 'Amr bin al-'As, Samarah bin Jundab, Sa'd bin 'Ubadah, Jabir bin 'Abdullah al-Ansari och många andra samlade in berättelser om Profeten och sammanställde dem i skriftsamlingar, som kallas *Sahifah*. En välkänd hadith berättar att 'Abdullah bin 'Amr bin al-'As brukade skriva ned alla Profetens yttranden, men att Quraysherna förbjöd honom att göra det. De hävdade att Profeten var en mänsklig varelse, som talade både när han var arg och när han var lycklig (de ansåg att hans ord kunde vara påverkade av hans känslor och därför inte alltid helt avsiktliga). Då slutade Abdullah att skriva ned hadither och gick till Profeten och berättade för honom vad som hade hänt. Profeten pekade på sin mun och sade:

”Skriv! Jag svär vid Honom som har mitt liv i Sin hand att ingenting annat än sanningen någonsin har kommit ut härifrån.”¹

Imam Ahmad berättar en hadith, som går tillbaka till Abu Hurayrah, där Profeten Muhammad uppmanar sina följeslagare att skriva ner hans hadither (eller yttranden) och lämna det nedskrivna till en man som hette

¹ Al-Darimis *Sunan*, Kitab al-Muqaddamah, Sakhr serienr. 484-486 och Abu Dawuds *Sunan*, Kitab al-'Ilm, Sakhr serienr. 3161. Andra källor har bekräftat att han har nedtecknat hadither. Se t.ex. Bukharis *Sahih*, Kitab al-'Ilm, Sakhr serienr. 110, Ahmads *Musnad*, Baqi Musnad al-Mukthirin, Sakhr serienr. 8863 och al-Tirmidhis *Sunan*, Kitab al-'Ilm, Sakhr serienr. 8863.

Abu Shat”.¹ Sedan citerade Imam Ahmad ett uttalande av Abu ‘Abd al-Rahman där han sade att det här var den starkaste och säkraste hadithen, som någonsin berättats, för att visa hur viktigt det var att skriva ned hadithen, eftersom hadithen ju innehåller en befallning från Profeten själv.

Denna händelse visar att en del människor ogillade att haditherna nedtecknades. De saknade förmågan att rätt värdera Profetens ställning. Emellertid lyssnade inte muslimerna på deras åsikt och fortsatte att nedteckna hadithen.²

Tiden under den förste kalifen

En känd sunni-muslimsk lärde, Dhahabi, skriver i boken *Tadhkirat al-Huffaz* (Till Minnet av dem som Lärde sig Utantill) att Abu Bakr kallade samman folket och sade:

”O folk! O Profetens följeslagare! Ni berättar om Profeten trots att det inte finns samstämmighet mellan er. Därför är det bäst att inte längre föra traditionerna om Profeten vidare och om någon frågar er om Profetens åsikt i någon fråga, svara då helt enkelt att vi har Allahs bok och att det är tillräckligt för oss. Det är tillräckligt: allt som är tillåtet i Koranen är tillåtet (*halal*) och allt som är förbjudet i Koranen är förbjudet (*haram*). Gå inte längre. Säg inget om Profetens åsikter och om traditionerna om honom.”³

¹ Denna hadith finns även återgiven i Bukharis *Sahih*, Kitab al-‘Ilm, Sakhr serienr. 109, Kitab al-Luqatah nr. 2254 och Kitab al-Diyat, nr. 6372.

² Det finns olika serier hadither i viktiga sunni-muslimska hadith-samlingar som talar om nödvändigheten att föra haditherna vidare till dem som inte känner till dem. Detta är i själva verket ett exempel på alla muslimers plikt att sprida kunskap och att undervisa de okunniga. Vägran att samla in, nedteckna och föra hadither vidare leder oftast till vägran att erkänna Profetens sunna och hans vägledning.

³ *Tadhkirat al-Huffaz* av Dhahabi, vol.1, ss. 2-3.

Tiden under den andre kalifen

Under den här tiden vidtogs ännu strängare åtgärder mot dem som ville föra traditionerna om Profeten vidare. Ett mycket talande exempel är en berättelse om Qarazah bin Ka'b, som var en av Profetens följeslagare. Han säger att den andre kalifen skickade en grupp ansarer till Kufa och bad honom följa med dem.¹ Kalifen själv eskorterade dem ända till en plats utanför Medina, som hette Sira, och frågade dem: "Vet ni varför jag eskorterar er och har kommit med ända hit?" Qarazah svarade: "Därför att du ville visa respekt för ansarerna." Den andre kalifen bekräftade det och tillade att han hade något viktigt att säga. Han sade:

"Ni är på väg till människor, vars tungor rör sig vid (läsningen av) Koranen såsom dadelpalmen (rör sig med vinden). När ni kommer fram, kommer människorna att säga: 'Muhammads följeslagare har kommit. Muhammads följeslagare är här.' De kommer att be er berätta hadither. Akta er. Uppehåll dem inte med Profetens hadither. Då jag skall samarbeta med er och stå på er sida (*sharik*)."

Sålunda bad den andre kalifen dem att inte nämna haditherna och han sade att han skulle stödja dem och att han hade bestämt sig för samma handlingsplan.

Precis det som den andre kalifen hade förutsagt hände när delegationen kom fram till Kufa. Människorna kom fram och bad dem återge Profetens ord och hadither. Liksom andra muslimer kände de en innerlig kärlek till Profeten och ville veta och höra vad Profeten hade sagt. De ville inte försumma att lära sig något av Profeten, som var deras föredöme och höra hans förklaring av Koranen. Emellertid sade Qarazah: "Jag nämnde inte några hadither."²

¹ Yathribs muslimska invånare som välkomnade Profeten kallades ansarer. Staden kallades senare Medina och de som utvandrade tillsammans med Profeten från Mekka till Medina kallades muhajirun.

² Al-Darimis *Sunan*, Kitab al-Muqaddimah, Sakhr serienr. 281 och 282 och Ibn Majahs *Sunan*, Kitab al-Muqaddimah, Sakhr serienr. 28.

I boken *Sunan* berättar al-Darimi en tradition, som går tillbaka till Sha'bi, som säger att han var tillsammans med Abdullah bin 'Umar (den andre kalifens son) under ett helt år men att han inte hörde honom berätta en enda tradition om Profeten.¹ Al-Darimi berättar vidare att det fortsatte på samma sätt under en ännu längre tid – hela två och ett halvt år – och att 'Abdullah² bara har berättat en enda hadith för honom. Han berättar också en hadith, som går tillbaka till Sa'd bin Yazid, som säger att han en gång reste tillsammans med Sa'd bin Abu Waqqas till Mekka. De var tillsammans på själva resan till Mekka, under hela vistelsen i Mekka och på återfärden till Medina, men ändå hörde han inte Sa'd bin Abu Waqqas berätta en enda tradition om Profeten. Ännu mer uppseendeväckande händelser inträffade under den här tiden.

Dhahabi berättar i boken *Tadhkirat al-Huffaz*, att tre av profetens stora och berömda följeslagare kastades i fängelse för att de fört traditioner om Profeten vidare. En av dem var den berömde skrivaren (katib) och Koranuppläsaren Ibn Mas'ud, som hade blivit muslim mycket tidigt och som hedningarna från Qurayshernas släkt hade misshandlat.³

Tiden under den tredje kalifen

Förbudet att berätta hadither fortsatte att gälla. Det är mycket intressant att den tredje kalifen, 'Uthman bin Affan, ibland hänvisade till de två första kalifernas sunna eller seder och bruk, när han hävdade att traditionerna om Profeten måste tystas ner. Han brukade t.ex. säga att ingen fick nämna sådana traditioner, som inte redan hade nämnts under Abu Bakrs eller 'Umars tid. Då vi vet att det var förbjudet att berätta traditioner under de två första kalifernas tid, gällde förbudet automatiskt även under hans egen tid.

¹ Al-Darimis *Sunan*, Kitab al-Muqaddimah, Sakhr serienr. 275 och Ibn Majahs *Sunan*, Kitab al-Muqaddamah, Sakhr serienr. 26.

² Al-Darimis *Sunan*, Kitab al-Muqaddimah, Sakhr serienr. 274. Det måste påpekas att 'Abdullah bin 'Umar inte var konsekvent i att låta bli att berätta hadither och att det finns hadither, som går tillbaka till honom. Se t.ex. Ahmads *Musnad*, Sakhr serienr. 6225, 6302, 6304 och 6594.

³ Askari, *Ma'alim al-Madrisatayn*, vol. 2 s. 53. Citatet är från Muntakhab al-Kanz och finns skrivet i marginalen till Ahmads *Musnad* 4/64.

Vad var orsaken till försöken att hindra att traditioner om Profeten nedtecknades och fördes vidare?

Den vanligaste förklaringen var att människornas uppmärksamhet skulle kunna avledas från Koranen om de tilläts berätta traditioner om Profeten.¹ Om två saker, Koranen och sunna, skulle vara tillåtna samtidigt skulle människor ägna mindre uppmärksamhet åt Koranen. De skulle glömma den och det i sin tur skulle medföra att Koranen inte längre var skyddad mot bortfall och ändringar.²

Det fanns emellertid ingen orsak att vara bekymrad för att Koranen inte skulle bevaras, eftersom det redan under Profetens livstid fanns många människor som hade lärt sig Koranen utantill och ett stort antal kopior redan hade gjorts. Vi vet att Profeten själv hade talat om för muslimerna på vilket sätt verserna och kapitlen i Koranen skulle ordnas. Vi vet också att den tidens araber hade utmärkt minnesförmåga. Det fanns ingen orsak till oro att Koranen skulle glömmas bort eller ändras. Det är inte heller

¹ Det måste påpekas att detta till slut leder till äsikten att Koranen är tillräcklig och att haditherna inte behövs. Trots att en sådan åsikt är egendomlig, har den ibland framförts av olika personer. Så har t.ex. Bukhari och andra nedtecknat att Profeten före sin bortgång, bad dem som befann sig i hans närhet, att ge honom ett papper. Han ville skriva ner något som skulle hjälpa dem att aldrig gå vilse. Då sade 'Umar bin al Khattab: "Profeten är alldeles knäckt av sjukdom (i en del versioner 'mannen är gripen av yrsel') och vi har Guds Bok och det är tillräckligt för oss.' De närvarande började gräla och därför sade Profeten: 'Lämna mig. Inget gräl får ske i min närvaro.' Bukhari tillägger att det var den allra största olyckan att Profeten hindrades från att skriva. (Se t.ex. Bukharis *Sahih*, Kitab al-Jihad, Sakhr serienr. 2825, Kitab al-Jizyah, Sakhr serienr. 2932, Kitab al-Maghazi nr. 4078 och 4079, Kitab al-Marda, nr 5237 och Kitab al-'Itisam bi al-Kitab wa al-Sunnah nr. 6818; Muslims *Sahih*, Kitab al-Wasiyah, Int. serienr. 3089-3091 och Ahmads *Musnad*, Musnad Bani Hashim, Sakhr serienummer 1834, 2835, 2945 och 3165.)

² Människor som inte alls har berättat hadither eller bara har berättat ett fåtal, har anfört ett annat skäl. De sade att de var rädda att föra falska hadither vidare. Exempel på sådana människor är 'Uthman bin 'Affan, (Ahmads *Musnad*, Musnad al-'Asharah al-Mubashsharin bi al-Jannah, Sakhr serienr. 439), Zubayr bin 'Awwam (Bukharis *Sahih*, Kitab al-'Ilm, Sakhr serienr. 104 och Ahmads *Musnad*, Musnad al-'Asharah al-Mubashsharin bi al-Jannah, Sakhr serienr. 1339 och 1353) och Anas bin Malik, (Bukhari, *Ibid.*, nr. 105 och Ahmads *Musnad*, Baqi Musnad al-Mukhtirin, Sakhr serienr. 12303). De sade alla att orsaken till att de inte berättade hadither var att de hade hört profeten säga: "Alla, som avsiktligt säger att jag har sagt något som jag inte har sagt, kommer att sitta i helvetet." Sådana berättelser och andra vittnesbörd visar att många försökte dikta ihop och tillskriva Profeten hadither. Falsa hadither var i omlopp redan bland de första muslimerna och det bekymrade Profeten och hans trogna följeslagare. Det betyder emellertid inte att man inte skall föra vidare de sanna haditherna som man har hört Profeten själv uttala eller man har fått från tillförlitliga källor. Det visar mer på hur nödvändigt det är att vara försiktig innan man sätter sin tilltro till hadither och berättar dem vidare. Imam Ahmad bin Hanbal har nedtecknat i sin *Musnad* att Imam Ali har sagt: 'När jag berättar hadither för dig om Profeten, är det i mina ögon bättre att falla ner från himlen till jorden än att påstå att Profeten har sagt något som han inte har sagt. (Musnad al-'Asharah al-Mubashsharin bi al-Jannah, Sakhr serienr. 1072). Det är orsaken till att Profetens hushåll och deras efterföljare fortsatte att berätta och att samla in sanna hadither. Däremot var de mycket försiktiga med vad de berättade. (Se diskussionen om shi'a-muslimsk metodologi i avsnittet om hadith-studier.)

möjligt att tänka sig att muslimerna skulle vara så vårdslösa eller svaga att de inte skulle kunna vårda Koranen och Profetens yttranden samtidigt. Det är otänkbart att ett folk med så många stora personligheter och som ägde den gudomliga gåvan att minnas, inte skulle kunna förvalta två dyrbarheter samtidigt.

Shi'a-muslimerna tillsammans med de senare sunni-muslimska hadith-samlarna och kaliferna från och med 'Umar bin 'Abdul 'Aziz delade emellertid inte denna uppfattning. De ansåg att den inte var i överensstämmelse med Koranens uttryckliga anvisning, som är att följa den islamiska förebilden i uppförande som Profeten visade i sin sunna. Det är omöjligt att tänka sig att grundaren av en ny lära skulle få framföra sina tankar under sin livstid, men att efter hans död, eller även tidigare, folket skulle uppmanas att inte nämna eller nedteckna eller ens bry sig om det som han hade sagt eller gjort. Kan man vänta sig att människor under sådana förhållanden skulle förstå en lära som ju var resultatet av uppenbarheter och vars källa människor inte hade omedelbar och direkt tillgång till? Hur kunde det vara möjligt att begära av människor att de skulle förstå Koranen om man samtidigt åsidosatte undervisningen och anvisningarna från den mannen, vilken Koranen hade uppenbarats för, och vilken, såsom det står skrivet i Koranen, hade fått i uppdrag att undervisa i och förklara Koranen?

Under alla förhållanden har både shi'a- och sunni-muslimska lärda nedtecknat tydliga anvisningar som går tillbaka till Profeten själv, om nödvändigheten att föra hans hadither vidare. Ett exempel är de berömda och historiska orden som Profeten uttalade under det sista året av sitt välsignade liv på återfärden från sin sista vallfärd till Mekka (*hajjat al-wida*):

”Må Gud göra de människorna lyckliga som lyssnar till mitt tal och som förstår det och som sedan för det vidare till dem som inte har hört det.”

Det finns många människor som har förmågan att förmedla sådana kunskaper, som de själva kanske inte har. Det finns även många människor som kan förmedla kunskap till dem som har mer kunskap än de själva. Många traditioner berättar om att profeten bad för dem som lyssnade på hans ord och som sedan berättade vidare vad de hört honom säga. Hos Bukhari i *Sahih* finner vi ett annat exempel på en hadith där Profeten säger:

”Den som är närvarande måste berätta för den som är frånvarande då det bland de frånvarande kan finnas människor som kan förstå bättre än de som är närvarande.”¹

Förvisso är det så att inte bara många av Profetens följeslagare utan även alla de stora hadith-samlarna såsom Imam Ahmad bin Hanbal, Muslim och Bukhari som kom senare, kände sig ansvariga för att haditherna blev nedtecknade och att de fördes vidare till andra. De sammanställde inte bara Profetens hadither utan även det som hans följeslagare och de som kom efter dem (*al-tabi'un*) hade sagt. Detta var en av de vägar, på vilka den islamiska kulturen kunde spridas ut över världen. Profetens vägledning var och är nödvändig inte bara för dem som hade direkt kontakt med honom och kunde lära sig av honom själv utan även för dem som kom senare.

Det förtjänar att nämnas här att shi'a-muslimerna genast från allra första början ägnade stor uppmärksamhet åt Profetens sunna. De var fast beslutna att i skrift bevara Profetens traditioner eftersom de ansåg att det var förutsättningen för rätt trosutövning och för att hans budskap skulle kunna överlämnas till eftervärlden. Trots att en del av dem miste livet och andra kastades i fängelse, fortsatte shi'a-muslimerna att samla in och nedteckna Profetens hadither.

¹ Se t.ex. Bukharis *Sahih*, Kitab al-'Ilm, Sakhr serienr. 65, Kitab al-Hajj, Sakhr serienr. 1625, Kitab al-Maghazi, Sakhr serienr. 4054, Kitab al-Udhi, Sakhr serienr. 5124, Kitab al-Tawhid, Sakhr serienr. 6893 och Kitab al-Fitan nr. 6551; Muslims *Sahih*, Kitab al-Qusamah, Sakhr serienr. 3179; Ibn Majahs *Sunan*, Kitab al-Muqaddamah, Sakhr serienr. 229; Ahmads *Musnad*, Musnad al-Basriyin, Sakhr serienr. 19594, 19512 och 19492 och al-Darimis *Sunan*, Kitab al-Manasik, Sakhr serienr. 1836.

Sunna och Profetens Hushåll

Låt oss nu undersöka vilken uppgift Profetens Hushåll har i tolkningen och åskådliggörandet av islam. Två frågor måste ställas:

1. Är det berättigat att betrakta Profetens Hushåll som en tillförlitlig källa för förståelsen av islam?
2. Är det nödvändigt att hålla fast vid deras undervisning för förståelsen av islam?

Beträffande den första frågan finns det ingen oenighet. Alla muslimer är överens om att det är befogat att följa Profetens Hushålls vägledning för att förstå islam. Det gäller även sunni-muslimerna som dessutom anser att alla Profetens följeslagare är tillförlitliga källor för förståelsen av islam.¹

Att det är berättigat att följa Profetens Hushålls undervisning visar sig ännu tydligare när vi går tillbaka till traditionerna om vad Profeten har sagt om sitt Hushåll och när vi analyserar sunni-muslimska lärdas uttalanden om kunskapen, som Ali och andra medlemmar av Profetens Hushåll ägde. Ett exempel är Abu Hanifah, som säger:

”Om det inte hade varit för de två åren, hade jag säkerligen inte härdat ut och gått under.”

Med de ”två åren” menade han den tiden han tillbringade som student hos Imam Ja'far al Sadiq, den sjätte Imamen, och besökte hans föreläsningar.² Imam Malik säger:

¹ Sunni-muslimer hävdar att alla som träffade Profeten, om så bara en enda gång men som vid den tidpunkten trodde på honom, skall betraktas som Profetens följeslagare. De skall anses vara tillförlitliga källor till kunskap om islam. Följaktligen är det obestridligt att sådana medlemmar av Profetens Hushåll som Imam Ali och Fatima som alltid var tillsammans med honom och som hade den allra närmast släktskapen med honom är tillförlitliga källor.

² I sin kartläggning över de människor, som har berättat hadither, som går tillbaka till Imam al Sadiq, försäkrar Shaykh al-Mufid (d. 148 e.H.) att det bland dem fanns 4000 tillförlitliga berättare från olika skolor. (*al-Irsad*).

”Inga ögon har sett, inga öron har hört och ingen människa har kunnat föreställa sig någon som är en bättre människa än Ja’far bin Muhammad och det visar sig i hans kunskaper, i hans fromhet, i hans avhållsamhet och i hans lydnad till Gud.”

Traditionen går tillbaka ända till Imam Malik själv och finns nedtecknad hos Ibn Taymiyah.¹

Ingenting är tvetydigt i dessa uttalanden och det är skälet till att många sunni-muslimska lärda klart och tydligt har påpekat att varje muslim har rätt att handla enligt en av de fem islamiska rättsskolorna (*fiqh*): *ja’fari*, *hanafi*, *hanbali*, *maliki* och *shafi’i*.

Skälet är uppenbart; även om Imam Ja’far al Sadiq eller andra medlemmar av Profetens Hushåll inte ägde större kunskaper eller hade bättre tillgång till kunskap om Profeten än andra människor, måste man medge att han åtminstone måste ha varit likvärdig, särskilt som han ju undervisade många av dem.

Bildade människor och sanningssökare förväntas noga granska alla tillgängliga islamiska källor och därigenom komma till en slutsats om hur de kan leva föredömliga liv. En rik källa är förvisso undervisningen som vi har mottagit från Profetens hushåll. Under historiens gång och av olika orsaker, kanske efter påtryckningar, har inte alla lärda helt och fullt fört traditionerna om Profetens Hushåll vidare.

Det står sålunda helt klart att den som vill förstå islam och Profetens sunna, kan söka kunskap i Hans Hushålls lära och undervisning.

¹ *Al-Tawassul wa al-Wasila*, s. 52, första upplagan.

Låt oss nu se om det är nödvändigt att vända sig till Profetens Hushåll för att förstå islam eller om det är en fråga om fritt val. För att besvara frågan skall vi se närmare på några traditioner som går tillbaka till Profeten. Traditionerna finns i sådana välkända sunni-muslimska hadith-samlingar, som både sunni-muslimska och shi'a-muslimska lärda betraktar som autentiska.

Likväl är det viktigt att komma ihåg att all undervisning, som vi har fått från Profetens Hushåll, alltid har haft den Ärofulla Koranen och Profetens sunna till grund. Ingen skall tro att t.ex. Imam al Sadiqs uttalanden om islam är grundade på hans egen uppfattning. Allt vad han och de andra Imamerna har sagt, har inte varit något annat än vad de själva mottagit från Profeten. Det finns många traditioner som berättar om det. Ett exempel finner vi i *Usul al-Kafi*, där Imam al Sadiq förklarar att allt som han har sagt, har han mottagit från Profeten genom sina förfäders förmedling. Detta är en avgörande punkt; alla de traditioner som Imamerna har berättat, kommer direkt från Profeten.

En av dessa traditioner som handlar om nödvändigheten av att följa Profetens Hushåll, är den berömda traditionen om Thaqaalayn. Profeten gjorde liknande uttalanden vid flera olika tillfällen. En gång skedde det på Arafatdagen under hans sista vallfärd. En annan gång var det den 18 dhu-al-hijjah på en plats, som är känd som Ghadir Khumm. Det finns smärre skillnader i ordvalet, men dess innersta väsen är detsamma i alla versionerna av traditionen. I en av versionerna säger t.ex. Profeten:

”O människor! Jag lämnar hos er två dyrbara ting: Guds bok och Mitt Hushåll. Så länge ni håller fast vid dem, skall ni inte gå vilse.”

I en annan version säger Profeten:

”Jag lämnar hos er två dyrbara ting; om ni håller fast vid dem, kommer ni inte att gå vilse efter min bortgång; Guds Bok, som är likt ett rep utspänt mellan himlen och jorden, och mitt Hushåll. Dessa två skall inte skiljas från varandra förrän de når mig nära källan på Domedagen. Se upp och var försiktiga med hur ni behandlar dem efter min bortgång.”

Detta visar att Profeten var bekymrad för hur muslimerna, eller åtminstone en del av dem, skulle förhålla sig till Koranen och Hans Hushåll. Enligt en annan tradition säger Profeten:

”Jag lämnar två efterträdare: den första är Guds Bok, som är likt ett rep utspänt mellan himlen och jorden och den andra är mitt Hushåll. De kommer inte att skiljas åt förrän de kommer till mig vid källan Kawthar.”

De nämnda traditionerna finns att läsa i de viktigaste sunni-muslimska källorna såsom Muslims *Sahih* (vol. 8, s. 25, nr. 2408), *Musnad* av Imam Ahmad (vol. 3, s. 388 nr.10720), *Sunnan* av Darimi (vol. 2, s. 432) och *Sahih* av Tarmidhi (vol. 5 s. 6452, nr. 3788). De finns även nämnda i andra skrifter: *Usd al-Ghabah* av Ibn al-Athir (vol. 2, s. 13), *Al-Sunan al-Kubra* av Bayhaqi (vol. 2, s. 198) och Muttaqi al-Hindis *Kanz al-Ummal* (vol.1, s. 44).

Det är helt klart att hadithen betyder att Profeten har lämnat två betydelsefulla ting hos muslimerna – Koranen och Sitt Hushåll – och att människorna inte ska gå vilse så länge de håller fast vid dem båda. Det visar att dessa två ting alltid måste vara i harmoni med varandra och att de aldrig motsäger varandra. Om det inte vore så, skulle Profeten inte ha uppmanat människorna att följa dem båda; människor skulle bli förvirrade om Profetens Hushåll sade åt dem att gå i en riktning och Guds Bok sade att de skulle gå i en annan. Även om det bara antyds i hadithens början, gör Profeten det helt tydligt när han avslutar med orden:

”De skall inte skiljas från varandra förrän de kommer till mig vid källan *Kawthar*.”

Vi kan således säga att hadithen i alla dess olika versioner betyder att:

1. Från Profetens tid och ända till världens slut, ska Guds Bok och Profetens Hushåll aldrig skiljas åt.
2. Ingen kan påstå att Guds Bok är tillräcklig och att vi inte behöver Profetens Hushåll, eller tvärt om. Profeten har sagt klart och tydligt:

”Jag lämnar efter mig två dyrbara ting, som ni måste gripa tag i och förstå, och om ni gör så, skall ni inte ledas vilse.”

3. Profetens Hushåll begår aldrig fel och de är alltid sannfärdiga.
4. Precis som Koranen kommer Profetens Hushåll att fortleva i en oavbruten följd ända till Domedagen då de kommer att förenas med Profeten vid *Kawthar*. Sålunda kommer Profetens Hushåll aldrig att dö ut, inte ens för en kort tid.

En annan av dessa hadither kallas *Safina*.¹ Både sunni- och shi'a- muslimska nedtecknare av hadither berättar att Profeten har sagt:

”Var medvetna om att liknelsen om mitt hushåll bland er sannerligen liknar Noas skepp. Alla som gick ombord på Noas skepp räddades och alla som vägrade att gå ombord gick under.”

I en annan tradition lägger Profeten till ännu en jämförelse. Efter att ha jämfört sitt Hushåll med Noas skepp, jämför han nu Hushållet vid *Hittabs*

---

¹ *Safinah* betyder skepp

port eftersom de av Israels barns stammar, ”som gick igenom den fick Guds förlåtelse”. (2:58)

Zetterstén 2:55: ”Träden in genom porten och sägen hitta, så skolen vi förlåta eder era synder...”

Bernström 2:58: ”Gå in i detta land... Då skall vi förlåta er era synder...”

Det betyder att alla de som tränger in i kunskapen och föreskrifterna från Profetens Hushåll och som är anspråkslösa och ödmjuka mot dem, skall få Guds förlåtelse och vägledning. Den store sunni-muslimske lärde Ibn Hajar hävdar att skälet till att Profeten jämför sitt Hushåll med Noas skepp, är att alla som älskar Profetens Hushåll och tar sin tillflykt till vägledningen, som Hushållets vise män ger, skall frälsas från stridighetens och oenighetens mörker. De som vägrar att stå på Profetens Hushålls sida, skall drunkna i ett hav fyllt av den otacksamhet, som de visar för Guds välsignelser, och de skall tillintetgöras. Sedan förklarar han varför Profeten jämförde sitt hushåll med *Bab al-Hitta*. Ibn Hajar säger att det står skrivet i Koranen att alla som stiger in genom *Bab al-Hitta* –som här kan betyda antingen Jerikos port eller Jerusalems (*Bayt al-Maqdis*) port – i ödmjukhet och ber om Guds förlåtelse, skall bli förlättna. Han avslutar med att säga att precis som Israels barn fick förlåtelse genom att träda in genom denna port, skall den islamiska nationen (*Ummah*) få Guds förlåtelse¹ genom att följa den undervisning och vägledning som Profetens Hushåll erbjuder.

En annan tradition berättar att Profeten jämförde sitt hushåll med stjärnorna på himlavalvet som hjälper de vägfarande att hitta vägen:

”Stjärnorna räddar människorna från att drunkna, och mitt Hushåll räddar människorna från oenighet och strider. Om en grupp araber är oense med mitt Hushåll, kommer de att

¹ Ibn Hajar, *al-Sawāʿiq al-Mubriqah*, Kapitel 11, s. 91.

lida av inbördes oenighet; de kommer att förlora sin sammanhållning och bli Satans anhängare.”¹

De olika versionerna av hadithen *Safinah* framhäver på samma sätt som den ovan citerade hadithen Profetens Hushålls stora betydelse. Några av de sunni-muslimska hadith-samlingar, som har tagit med den, är Hakim Nishaburis *Mustadrak*, (vol. 3, ss. 149 och 151), Nawbahanis *Arba'in Hadith* och *al-Sawa'iq al-Mubriqah* av Ibn Hajar.

Dessa traditioner lär oss att det är alldeles nödvändigt att följa vägledningen, som Profetens Hushåll ger oss; de som vägrar att göra det, kommer inte att finna den rätta riktningen och de skall drunkna i okunnighetens hav, fyllt av stridighet och oenighet.

Slutsatsen är således att det är befogat, ja det är även nödvändigt, att ta sin tillflykt till traditionerna om Profetens Hushåll för att förstå vad Profeten har sagt och menat.

Observera: Traditionen om *Thaqalayn* finns med i både sunni- och shi'a-muslimska källor. Följaktligen tror alla muslimer på den och anser att den är sann. Emellertid finns det en version av hadithen där Profeten citeras säga ”min sunna” och inte ”mitt Hushåll”. Denna version finns bara med i några få sunni-muslimska källor. Det är inte svårt att förstå vad traditionen betyder, om nu dess äkthet kan styrkas. Många traditioner som har förts vidare av alla muslimer, säger att Profeten har sagt:

”Jag lämnar två dyrbara ting och det är den Ärofulla Koranen och mitt Hushåll.”

I några få traditioner, som bara finns hos en enda grupp muslimer, sägs det att Profeten har sagt: ”den Ärofulla Koranen och min sunna”. Eftersom den

¹ När människor är i konflikt med varandra, är deras enda önskan naturligtvis att besegra motståndaren. De glömmer vad som är Guds vilja och resultatet är att de följer Satan.

ena sidan av jämförelsen (d.v.s. Koranen) är densamma i båda haditherna, måste slutsatsen vara att även den andra sidan i båda fallen är lika. Därför måste alltså ”min sunna” och ”mitt Hushåll” vara identiska, annars skulle Profeten motsäga sig själv. Att söka stöd hos Profetens Hushåll för undervisning och vägledning är följaktligen detsamma som att söka stöd i Profetens sunna. Det enda sättet att vinna fullkomligt tillträde till Profetens sunna och att förstå den helt och fullt, är att vända sig till dem som både hade den närmaste släktskapen och umgänget med honom och som bättre än några andra visste vad han sade, gjorde eller medgav.

Vilka utgör Profetens hushåll?

En annan fråga gäller den exakta innebörden eller omfattningen av ordet ”Hushåll”. I de talrika traditionerna som uppmanar oss att hålla fast vid Profetens Hushåll kallas de *Ahl al-Bayt* eller *al-Itrah*.

1. Vilka syftar dessa uttryck på och vilka personer tillhör Profetens Hushåll?
2. Hör alla och en var av Profetens släktingar dit?

Jag skall besvara frågan i tre fristående punkter där varje punkt för sig kan betraktas som ett avgörande och slutgiltigt svar. Naturligtvis finns det inget tvivel bland muslimer om att Profetens dotter Fatima, Imam Ali, och deras söner Imam Hasan och Imam Husein tillhörde Profetens Hushåll. Tvistefrågan gäller bara om Profetens andra släktingar också kan räknas dit och i så fall vilka.

En del sunni-muslimer anser att Profetens alla släktingar skall räknas dit. Naturligtvis görs undantag för dem som inte antog Islam, såsom Abu Lahab. Han var visserligen en av Profetens farbröder men samtidigt en av hans bittraste fiender. Han har även fördömts i Koranen. Shi'a-muslimer däremot, anser att bara de människor skall räknas till Profetens Hushåll, som äger sådan tro och kunskap att de kan nämnas i samma andetag som Koranen i hadithen om *Thaqalayn* och i andra hadither. Dessutom anser de att Profeten själv tydligt har fastställt vilka som är medlemmar av hans Hushåll.

Punkt Ett

Varje gång vi hyser tvivel om utbredningen eller giltigheten av något, som t.ex. en regel eller ett begrepp och vi vet att det nödvändigtvis gäller fram till en viss gräns, bortom vilken det måste ifrågasättas, måste vi vara försiktiga och bara iakttä ett minimum. Låt oss t.ex. anta att någon är osäker på om han i början av de två första enheterna (*ruk'ah*) i bönen bara får läsa *Surat al-Fatihah* eller om han även får läsa andra kapitel från Koranen. Förnuftet säger oss att han måste vara försiktig och bara läsa det som han är säker på d.v.s. *Surat al-Fatihah*. Samma sak gäller i vårt fall om någon är osäker på vilka människor beteckningen *Ahl al-Bayt* eller liknande uttryck omfattar. Förnuftet säger oss att han måste begränsa sig till det minimum som han är säker på. Om vi är osäkra på om Gud skulle godkänna att även andra personer än Fatima och hennes familj åsyftas och ingår i Profetens Hushåll och är lika viktiga som Koranen, säger oss förnuftet att vara försiktig och att begränsa oss till det som otvetydigt omfattas av beteckningen.

Punkt två

Som vi såg tidigare har Profetens hushåll tilldelats en mycket hög ställning. Profeten har själv sagt att hans Hushåll finns jämsides med Koranen:

”Jag lämnar två tungt vägande ting bland er, Koranen och mitt Hushåll, och de kommer inte att skiljas från varandra.”

Profetens Hushåll är alltid med Koranen och det ska vara så för all tid. De ska aldrig motsäga varandra. Med den sanningen i minnet - att Koranen och Profetens Hushåll aldrig motsäger varandra - låt oss analysera islams tidiga historia för att bland Profetens släktingar finna dem som motsvarar den beskrivningen.

Profeten har bara kallat Ali, hans maka Fatima och deras ättlingar för sin förtröstan och sagt att de tillsammans är lika viktiga för Islam som Koranen. Ingen muslim, varken sunni eller shi'a, har hävdad att någon annan av Profetens släktingar hade större kunskap och fromhet eller tjänade islam

bättre än hans närmaste familjemedlemmar. Dessutom kan ingen påstå att uttrycket Profetens Hushåll kan omfatta alla Profetens släktingar. En del av dem, som Abu Lahab, var inte ens troende muslimer och bland de troende hade inte alla samma inflytande och anseende. Många av dem var helt vanliga människor som dessutom hade antagit islam sent. I själva verket var det bara Fatima och hennes familj som kunde göra anspråk på värdigheten att alltid ha varit tillsammans med Profeten, eller med andra ord, ofelbarhet. Vi skulle få liknande svar, om vi ställde frågan om vem som var ofelbar till vilken muslim som helst. En shi'a-muslim skulle nämna denna grupp. De som inte är shi'a, skulle inte nämna någon alls eftersom de anser att bara profeterna var ofelbara. Man kan också uttrycka det så att de inte skulle framhäva någon annan som en ständig ledsagare till Koranen.

Jag försöker inte argumentera i cirkel. Jag påstår inte att dessa människor är ofelbara bara därför att shi'a-muslimerna hävdar det. Vi skall längre fram särskilt ta upp frågan om ofelbarheten. Vad jag här påstår är att traditionerna om Profeten säger att det nödvändigtvis måste finnas en grupp människor från hans familj, som alltid skall stå på sanningens sida. Eftersom denna beskrivning bara stämmer in på Fatima och hennes familj, står det klart att Profeten endast hade dem i tankarna. Det är bara om dem vi med säkerhet vet att de var ofelbara. Om några muslimer skulle kräva ofelbarhet även för andra än dessa människor, som shi'a-muslimerna har pekat på, måste frågan avgöras genom skiljedom. Emellertid är det inte så. Om traditionerna om Profeten skall ha någon mening, tycks shi'a-muslimernas ställningstagande vara det enda möjliga svaret på frågan.

Punkt Tre

Profeten själv har gjort klart vilka han menade med Ahl al-Bayt eller al-'Itrah. Följande hadither från viktiga sunni-muslimska källor gör det tydligt:

1. Hos Muslim finns en hadith, som går tillbaka till 'Ayishah:

”Profeten gick ut klädd i en svart yllemantel när Alis son Hasan kom och Profeten lät honom komma till sig under manteln. Sedan kom Husein och han fick också komma in under manteln. Sedan kom Fatima och hon kom också in under manteln. Till sist kom Ali. Även han togs emot under manteln och nu täckte manteln Profeten, Ali, Fatima, Hasan och Husein. Då läste Profeten: ’Gud vill bara hålla det orena borta från er, o Husets Folk, och rena er med en noggrann rening’.¹ (33:33).

(Zetterstén (33:33): ”Gud vill blott avlägsna styggelsen från eder, husets folk, och fullständigt rena eder.”

Bernström (33:33): ”Gud vill befria er, ni som står Profeten närmast, från all (jordisk) smuts och göra er renhet fullkomlig.”)

2. Hos Muslim finns även en annan hadith, som går tillbaka till Sa’ad bin Abu Waqqas, som säger att Mu’awiyah frågade honom varför han vägrade att skymfa Ali. Han svarade:

”Jag kommer ihåg tre saker som Profeten berättade om Ali och som fick mig att aldrig säga något ont om honom. Om jag bara ägde en enda av dessa egenskaper, skulle det vara mer värdefullt för mig än röda kameler.² Det första var att Profeten lämnade kvar Ali i Medina, när han gick ut i Tabuk-kriget. Ali var mycket bedrövad över att han inte hade den goda lyckan att få gå ut i kriget tillsammans med de andra och kämpa för Guds sak. Han gick till Profeten och sade: ’Lämnar du mig kvar tillsammans med kvinnorna och barnen?’ Profeten svarade:

¹ Muslims *Sahih*, Vol. 4, s. 1883, nr 2424. (Kitab Fada’il al’ Sahabah, Bab Fada’il Ahl-al-Bayt, Sakhr serienr. 4450).

² Röda kameler ansågs mycket värdefulla på den tiden.

'Är du inte lycklig att få vara för mig vad Aron var för Moses, utom att det inte skall finnas någon annan profet efter mig?'

Det andra hörde jag Profeten säga den dagen då Khaybar erövrades:

'Sannerligen skall jag ge islams flagga till den mannen, som älskar Gud och Hans Budbärare och som älskas av Gud och Hans Budbärare.'

Vi hoppades alla, var och en av oss, att få flaggan men Profeten sade: 'Kalla på Ali åt mig!' Ali kom och han hade smärtor i ögonen. Profeten gav Ali flaggan och med flaggan i Alis hand gav Gud oss segern. Det tredje tecknet var att Profeten kallade på Ali, Fatima, Hasan och Husein, när versen Mubalahah uppenbarades, och han sade:

*'Min Herre! Dessa människor är mitt Hushåll.'*¹

3. Muslim har också nedtecknat att många människor brukade komma och be Zayd bin Arqam att berätta om sådant som han hade hört Profeten säga. Han sade: "Jag är en mycket gammal man och det var så länge sedan. Jag har också glömt en del av det som jag visste om Profeten. Var därför nöjda med vad jag berättar och tvinga mig inte att berätta det som jag inte kan berätta." Sedan berättade han att Profeten hade talat till dem på en plats mellan Mekka och Medina, som kallades Khumm. Profeten började med att prisa Gud och förkunna Guds ord. Därefter sade Profeten:

"O människor! Vet att jag bara är en människa och snart ska en budbärare från Gud (dödens ängel) kalla på mig och jag

¹ Muslims Sahih, Vol. 4, s. 1871, nr. 2408 (Kitab Fada'il al-Sahabah, Sakhr serienr. 4420).

ska svara och följa honom. Sannerligen lämnar jag bland er två dyrbara ting. Det första är Guds bok, där vägledning och ljus finns. Håll därför fast vid Guds Bok.”

Profeten uppmuntrade och manade människorna att göra så och sade sedan:

”Och det andra är mitt Hushåll.”

Han tillade och upprepade det tre gånger:

”Jag ber er att komma ihåg Gud i (sättet ni behandlar) mitt Hushåll.”

Då sade Husein bin Subrah: ”O Zayd! Vilka är Profetens Hushåll?” Zayd svarade att Profetens hustrur är hans familj, men att hans Hushåll är de som inte får ta emot allmosor (*sadaqah*) och att hans hustrur inte har en sådan ställning. Då frågade mannen: ”Vilka är de då?” Zayd svarade: ”Familjerna till Ali (Profetens kusins), till Aqil (Alis bror), till Ja'far (en annan av Alis bröder) och till Abbas (farbror till både Profeten och Ali).”¹

4. Under samma rubrik nämner Muslim en annan version av hadithen. Början är densamma som i den ovan nämnda men slutet är annorlunda. Enligt den här versionen säger Zayd bin Arqam att på frågan om Profetens hustrur utgjorde en del av hans hushåll, Profeten hade svarat:

”Nej, jag svär vid Gud. En hustru lever en tid med sin man, sedan kan det hända att hon skiljer sig och återvänder till sin far och sin familj. Profetens Hushåll är bara de som är från

¹ Muslims *Sahih*, Vol. 4, s. 1873, nr. 2408 (Kitab Fada'il al-Sahabah, Sakhr serienr. 4425).

samma rot och ursprung som Profeten och de som inte ens efter Profetens bortgång har rätt att ta emot allmosor.”¹

Det betyder att Profetens Hushåll (*Ahl al-Bayt*) inte omfattar alla Profetens släktingar. Profetens hustrur anses inte tillhöra Hushållet i denna specifika betydelse, även om de är medlemmar av hans familj och åtnjuter stor respekt. Enligt haditherna har uttrycken *Ahl al-Bayt* och *al-Itrah* en specifik och begränsad betydelse.

Profetens hadither ger stöd för shi'a-muslimska lärdas uppfattning att alla ättlingar till Profetens farfars far Hashim i viss mening tillhör Hans Hushåll och har rätt till titeln ”*Sayyid*”. Vissa regler i islamisk rätt gäller bara dem, t.ex. förbudet att ta emot allmosor. Men av haditherna och av de ovan anförda skälen framgår det tydligt att uttrycket *Ahl al-Bayt* används i en mer begränsad betydelse i Koranen och i Profetens hadither om *Thaqalayn*, *Safinah*, Manteln och andra. I dessa används det bara om Fatima, Ali, Hasan och Husein och senare även om Imamerna från Profetens Hushåll.

5. Imam Ahmad bin Hanbal har nedtecknat en hadith som går tillbaka till 'Umar bin Maymun, som säger: ”Vi satt närmast Ibn Abbas, som var Profetens kusin och mycket lärd, när en grupp på nio män kom fram till honom. De bad honom att antingen följa med dem eller att alla de andra närvarande skulle gå därifrån. Ibn Abbas följde med dem. Efter en kort stund kom Ibn Abbas tillbaka och han var mycket arg därför att de hade förtalat Ali.” Berättaren tillägger att Ibn Abbas då började räkna upp Alis förtjänster och beskriva hans ställning i Profetens ögon. Han nämnde att Ali hade erövrat Khaybar och att han hade tillkännagivit uppenbarelsen av Surat al-Tawbah för månggudadyrkarna.² Sedan nämnde han en annan händelse. Den hade inträffat en gång när Profeten talade till sina kusiner och frågade dem:

¹ Ibid., s. 1874.

² Berättelsen om Erövringen av Khaybar finns också med i Muslims *Sahih*, Kitab Fada'il al-Sahabah, Sakhr serienr. 4422, 4423 och 4424.

”Vem av er är beredd att tro på mig och att följa mig i denna världen och i den tillkommande?”

Imam Ahmad säger att ingen annan av kusinerna utom Ali besvarade hans fråga med ett tveklöst ja. Senare vid mötet upprepades både frågan och svaret ännu en gång. Till slut sade Profeten:

”Du är min *waliy* (ställföreträdare) i denna världen och i den tillkommande.”

Ibn Abbas har också berättat att Ali var den förste mannen som blev muslim.

Det finns en annan händelse, som Ibn Abbas nämner och som har stor betydelse. Han berättar att Profeten tog sin mantel och täckte Fatima, Ali, Hasan och Husein med den och läste upp versen:

”Gud vill bara hålla det orena borta från er, O Husets Folk!
Och att rena er med en fullständig rening,” (33:33) ¹

6. Hos al-Tirmidhi finns en hadith som går tillbaka till Profetens styvson, ’Umar bin Abu Salamah, som berättar att hans mor, Umm Salamah, har berättat att Profeten bad Ali, Fatima, Hasan och Husein att komma in under hans mantel och att han sedan sade:

”O Gud! Dessa människor är mitt Hushåll (*Ahl al-Bayt*). Ta bort allt orent från dem och rena dem med (*fullständig*) rening.”

¹ Imam Ahmad bin Hanbals *Musnad*, Musnad om Bani Hashim, Int. serienr. 2903. I hadithen nämner Ibn Abbas även andra händelser då Ali tjänade islams sak såsom i berättelsen om *Laylat al-Mabit*, när han sov i Profetens hus för att lura hedningarna att tro att Profeten var kvar i sitt hus och sov, medan han i själva verket var på väg till Medina. Han skildrar också hur Profeten lämnade Ali på sin plats i Medina när han skulle bege sig till Tabuk. Ibn Abbas nämner även att Profeten stängde alla privata ingångar till sin moské utom dörren till Alis hus så att bara han kunde komma rakt in i moskén.

I det ögonblicket uppenbarade Gud versen (33:33) för Sin Profet. Umm Salamah säger: ”Jag var närvarande och jag frågade Profeten: ’Är jag medlem av ditt hushåll?’ Profeten svarade: ’Du har din plats, du är god.’”¹ Det betyder att Profeten har bekräftat hennes värde men inte som medlem av *Ahl al-Bayt*.

7. Imam Ahmad bin Hanbal har nedtecknat en hadith som går tillbaka till Anas bin Malik. Varje morgon under sex månader, efter att versen *Tathir* (33:33) hade uppenbarats brukade Profeten besöka Alis och Fatimas hus på sin väg till moskén för att be Gryningsbönen och säga:

”Bön, O Husets folk!”²

Det finns även traditioner som förklarar betydelsen av ordet *al-Qurba* (de närstående), som förekommer flera gånger i Koranen. Det står t.ex. skrivet att Profeten uppmanades att inte begära någon betalning för sin undervisning, utan bara be människorna att älska hans Qurba (42:23).³ Den kände sunni-muslimska forskaren och koranuttolkaren Zamakhshari säger att Profeten fick frågan vilka versen syftade på när den uppenbarades och att han då svarade:

”Ali, Fatima och deras två söner”.⁴

Förnuftet

Shi’a-muslimer tror på att förnuftet är en tillförlitlig källa till kunskap och att förnuftet står i fullständig harmoni med uppenbarelsen. Enligt vissa

¹ Al-Tirmidhis *Sunan*, Int. serienr. 3719. En liknande hadith finns i Ibid., nr. 3129. Se även Ahmads *Musnad*, Baqi Musnad al-Ansar, Sakhr serienr. 25300.

² Imam Ahmad bin Hanbals *Musnad*, Sakhr serienr. 13231. Se även al-Tirmidhis *Sunan*, Sakhr serienr. 3130.

³ Se ”Love for the Profet”, Kapitel 3.

⁴ *Al-Kashshaf* av Zamakhshari, Vol. 3, s. 467.

hadither har Gud givit människan två bevis (*hujjah*) med hjälp av vilka hon kan förstå Hans vilja: det inre beviset, som är förnuftet (*al-'aql*) och det yttre, som är profeterna. Ibland kallas förnuftet ”den inre profeten” och profeterna ”det yttre förnuftet”. För shi'a-muslimska rättslärdar är det en grundläggande regel att förnuftets bedömning eller uppfattning, är densamma som troslärans (*shar'*) och tvärt om.

Shi'a-muslimska rättslärdar är också helt eniga om att ett av de villkor, som måste uppfyllas för att en person skall anses vara både moraliskt och enligt lagen ansvarig för sina handlingar, är att hon är vid sina sinnens fulla bruk. En sinnesrubbad person anses inte vara ansvarig för sina handlingar. Det är den enskilda människans mentala och rationella förmåga som avgör vilka krav tron ställer på henne. De som har större begåvning och bättre utbildning förväntas veta bättre, vara frommare och lydigare än lekmän och obildade. Det finns ett Gudsord (*al-hadith al-qudsi*), som säger att Gud belönar och bestraffar människorna i förhållande till deras förnuft.

Det står skrivet i Koranen att Gud begär av alla människor att de skall använda sin rationella förmåga och besinna Hans tecken och budskap i världsalltet. De otrogna fördöms och klandras på många ställen för sin försummelse att tänka eller att handla i enlighet med rationella krav. De fördöms t.ex. för att de blint härmar sina förfäder. Många Koranverser innehåller retoriska frågor, som uppmanar människor att tänka: ”Tänker de inte?” eller ”Besinnar de inte?”

I allmänhet bidrar förnuftet på ett avgörande sätt på tre viktiga områden inom religionsstudierna. Det första är att förstå vad som är det sanna och det verkliga i vår värld, såsom Guds existens, sanningen i tron och de på vetenskap grundade sanningarna. Det andra är att föra in moraliska värderingsprinciper och legala normer, såsom att förtryck är förkastligt och att rättvisa är rättfärdigt. Det tredje är att med förnuftets hjälp skapa normer och logiska metoder att tänka och dra slutsatser. Alla dessa tre uppgifter som förnuftet har, är inte bara erkända utan även uppmuntrade i islam.

Det är förnuftet som tar det första steget mot tro, när vi börjar fundera över tro och söka efter sanningen. Det är förnuftet som driver på oss att ta frågan på allvar. Förnuftet säger till oss att vi kan skada våra egna intressen om vi inte upptäcker att det som tron påstår är sanningen. När vi en gång har påbörjat våra efterforskningar och undersökningar är det åter förnuftet, som talar om för oss hur vi skall tänka och resonera. Det är också förnuftet som säger till oss att vara ärliga och fromma och att söka sanningen och att ställa oss på sanningens sida både under och efter hela processen av rationellt sökande. Vi kan inte säga att vi måste tro på Gud eller islam därför att Gud säger så eller därför att Koranen kräver det. Vi kan inte ens säga att vi måste undersöka sanningshalten i religionen därför att religionen själv säger att vi skall göra det. Det är förnuftet som uppmanar oss att ställa frågor om tro och därigenom upptäcka att Koranen och Profeten är sanningen. Således har förnuftet en avgörande betydelse för religiös tro. Var och en av oss måste själv göra efterforskningar om tro och självständigt upptäcka sanningen. Ingen människa kan eller får överlämna sitt ansvar till någon annan i den här frågan. När en gång trovärdigheten av en viss profet eller bok har bekräftats, kan man naturligtvis lära sig många nya sanningar av den profeten eller boken.

Med hjälp av förnuftet förstår vi de väsentliga principerna som gäller för praktiska lagar och moraliska värderingar. Naturligtvis kommer detaljerna från de religiösa källorna, men förståelsen och tolkningen av skrifterna och innebörden och följderna av religiösa bedömningar styrs av förnuftet. Om Gud säger att vi måste resa på Hajj (vallfärden till Mekka), säger oss förnuftet att det innebär nödvändiga förberedelser såsom inköp av biljetter och anskaffning av visum. Vad ska vi göra om vi hamnar i en konfliktsituation? Ska vi rädda ett oskyldigt liv eller be våra böner? Även om det i sådana fall inte finns någon bestämd religiös föreskrift, förstår vi att vi måste handla enligt vårt förnufts tydliga och klara omdöme, vilket är att rädda liv.

Som en jämförelse kan uppenbarelsens eller de heliga skrifternas roll i religionsstudierna sammanfattas på följande sätt:

1. Att bekräfta sanningar som redan är kända av förnuftet.
2. Att meddela nya fakta, som förnuftet inte känner till t.ex. detaljer om uppståndelsen och detaljerade föreskrifter om moraliska och legala system.
3. Att fastställa påföljder genom det av religionen instiftade systemet av belöning och bestraffning.

När vi en gång har slagit fast sanningen om Profeten och Koranen, upptäcker vi mycket som vi själva inte hade kunnat ta reda på därför att vi inte har tillgång till vissa områden av verkligheten eller till vissa vittnesbörd. Därför måste vi göra skillnad på det som ligger bortom vår sanna rationella förmåga och sådant som strider mot rationella normer. Det första gäller sådant som är fullt möjligt. Det motsvarar våra erfarenheter från vårt dagliga liv och vi vet att vår förmåga att förstå kan öka efterhand. Det andra gäller sådant som är omöjligt. Kort uttryckt finns det ingenting som är irrationellt i islam. Naturligtvis måste man göra skillnad på å ena sidan en säker och slutgiltig bedömning grundad på förnuftet, och å andra sidan spekulationer och personliga åsikter. Om en rationell bedömning i ett visst fall tycks motsäga ett religiöst påbud, måste man undersöka var felet ligger: antingen var bedömningen inte förenlig med verkliga och rationella krav, eller så var påbudet inte i överensstämmelse med religiös lag. Gud leder aldrig oss människor vilse genom att säga åt oss genom profeterna att göra en sak och det rakt motsatta genom vårt Gudagivna förnuft. Ofta har utlåtanden som tillskrivits förnuftet, varit oförenliga med religiösa ställningstaganden. Emellertid har de efter noggrann granskning i själva verket visat sig vara oförenliga med rationella förutsättningar.

I sin kommentar säger M.R. Muzaffar följande om förnuftet:

”Vi tror på att Allah har utrustat oss med förståndsgåvan (‘aql) och att Han har befallt oss att betrakta Hans Skapelse och att noggrant iaktta tecknen som vittnar om Hans Makt och Ära såväl i hela världsalltet som inom oss själva. Det står

skrivet i Koranen: "Vi skall visa dem våra tecken på horisonten och inom dem själva, ända tills att det står klart för dem att det är Sanningen" (41:53).

Zetterstén: "Vi skola låta dem se våra tecken i världen och i dem själva, tills det varder klart för dem, att det är sanningen."

Bernström: "Vi skall visa dem våra tecken vid horisonten och inom dem själva, ända tills dess (uppenbarelsens) sanning står klar för dem."

Allah har visat sitt misshag med dem som blint följer sina föregångares upptrampade stigar: "De säger: Nej, men vi ska följa sådant som vi har funnit våra fäder göra. Vad! Och om nu deras fäder inte hade förstånd för något?" (2:170)

Zetterstén (2:165): "Nej, vi vilja rätta oss efter vad vi funnit våra fäder stödde sig på. Även i det fall, att deras fäder intet förstodo."

Bernström: "Vi följer dem som våra förfäder följde. - Men om deras förfäder inte använde sitt förstånd."

Och Han har visat sitt misshag med dem som bara följer sina egna personliga nycker: "De följer inget annat än en åsikt" (6:117).

Zetterstén (6:116): "De rätta sig ej efter annat än inbillning."

Bernström (6:116): "De går bara efter lösa antaganden."

Förvisso tvingar oss vårt förstånd att besinna Skapelsen för att lära känna universums Skapare. På samma sätt är det förståndet som driver oss att undersöka olika människors anspråk på profetskap och att granska sanningshalten i deras underverk. Man skall inte godta föreställningar eller övertygelser från någon utan prövning, inte ens från personer med stor kunskap eller hög ställning.

Consensus

Traditionellt har en av källorna till förståelsen av islam ansetts vara consensus (*ijma*). Enligt shi'a-muslimsk tankemetodologi räcker det inte bara med att det finns consensus bland alla människor eller inom en viss grupp människor såsom en grupp lärda, i sig självt som bevis (*hujjah*); precis som en människa kan missta sig, kan två, tre, tusen eller t.o.m. alla människor missta sig. Emellertid, när det finns överensstämmelse bland alla muslimer eller bland alla muslimska lärda på ett sådant sätt att det avslöjar och uppenbarar sunna, kan det tjäna som bevis, som ett verktyg att avslöja Guds vilja. När vi t.ex. ser att alla muslimer på Profetens tid bad sina böner på ett visst sätt, förstår vi att de måste ha lärt sig det av profeten; det kan inte finnas någon annan förklaring till att deras handlingar var enhetliga. Det är omöjligt att tänka sig att de alla handlade i blindo och utan föreskrifter eller att de alla gjorde fel och att Profeten inte rättade dem.

Sålunda anser inte shi'a-muslimer att consensus i sig självt utgör ett bevis. Consensus är bara ett bevis då det leder till upptäckten av sunna. Även om alla muslimer idag är eniga i en viss fråga, får inte en forskare som hyser tvivel i frågan åberopa majoritetens åsikt och anpassa sig till den. Det finns många exempel från gångna tider när alla människor har trott på något som senare visade sig vara fel, t.ex. att jorden är platt. Bara Koranen och sunna är utan allt tvivel sanna och immuna mot varje fel och misstag. Detta sätt att närma sig problemställningar ger styrka och kraft till shi'a-muslimskt tänkande. Det är inte bara möjligt utan det krävs även av varje ny generation lärda, ja även av enskilda lärda, att de går tillbaka till Koranen och sunna och gör sin egen självständiga *ijtihad*, d.v.s. sin egen undersökning och självständiga bedömning. *Ijtihad* har aldrig bannlysts eller avslutats i shi'a-muslimernas värld. Shi'a-muslimer anser att ingen rättslärds uppfattning, hur högt uppsatt han än må vara, är immun mot vetenskapligt ifrågasättande och rationella utmaningar. Naturligtvis måste varje lärd på religionens område, lika väl som på alla andra områden, gå tillbaka till sina föregångares arbeten och noggrant undersöka dem.

En del sunni-muslimer anser att det som alla muslimer eller alla muslimska lärda någon gång har varit eniga om, måste vara rätt. De menar att det är möjligt att en muslim eller att en grupp muslimer har fel, men att det är omöjligt att alla muslimer skulle ha fel. De grundar sin åsikt på en hadith som de anser går tillbaka till Profeten:

”Mitt folk (Ummah) skall aldrig vara överens om en villfarelse.”

Även om man antar att denna hadith är äkta, anser shi'a-muslimer att den har liten praktisk betydelse eller möjlighet att avgöra tvister och skingra tvivel. Muslimska lärda kommer bara sällan, om överhuvudtaget, överens om en och samma lösning i komplicerade frågor där man inte kan åberopa bevis från Koranen eller sunna. Dessutom tror shi'a-muslimerna på att det alltid finns en felfri Imam; eftersom han aldrig gör fel, kommer inte heller den islamiska nationen som helhet att vara överens om en villfarelse. Problemet blir ju naturligtvis att granska och förvissa sig om att alla muslimer tillsammans med den felfrie Imamen, har haft samma åsikt i en viss fråga.

Doktrinerna

Under hela islams historia har muslimer, trots skillnader, varit överens inte bara i fråga om många av islams principer utan även om stora delar av trosutövningen. Både Koranen, Profetens betydande personlighet och alla muslimers uppriktiga kärlek och hängivenhet till dem, har enat muslimerna och skapat av dem en verklig nation med egen identitet, kulturarv, mål, avsikter och bestämmelse. Tillsammans med tidens utmaningar har motståndarna, som alltid varit fientligt inställda till islam och som försökt att utrota islam i sin helhet, bidragit till att väcka muslimerna och stärka deras känsla av enighet, enhet och broderskap. Framträdande ledare från olika skolor inom islam har ständigt påmint oss om Koranens och Profetens maning till enighet och broderskap.

Vad beträffar själva trosläran har alla muslimer gemensamt tron på Gud och Hans Enhet, på alla profeterna och i synnerhet på Profeten Muhammads uppdrag, som är att framföra Guds slutgiltiga budskap till mänskligheten. De tror även på uppståndelsen och på Domedagen, då alla skall behandlas rättvist och opartiskt. Dessa är islams mest grundläggande lärosatser och alla muslimer är överens om dem. Följande avsnitt är en utomstående åsikt om omfattningen av överensstämmelsen mellan shi'a- och sunni-muslimer:

”I och med den iranska revolutionen har det blivit allmänt känt att även shiiter är muslimer och att de liksom sunniterna hyser vördnad för och bekänner sig till samma centrala dogm om Guds enhet, till samma heliga skrift (Koranen), samma Profet Muhammad, samma tro på uppståndelsen, som skall följas av Yttersta Domen och samma fundamentala plikter, vilka är bönen, fastan, vällfärden, allmosan eller den religiösa

avgiften och *jihad*¹ (heligt krig). Det gemensamma är mycket viktigare än det som skiljer: det finns inte längre några teoretiska invändningar vare sig för shi'a-muslimer eller sunni-muslimer att be tillsammans trots att många svårigheter tidigare har funnits och i praktiken ännu återstår.”²

I det följande skall vi i korthet redogöra för de islamiska doktrinerna eller lärosatserna. Därefter skall vi mer ingående behandla trosartiklarna som nämnts ovan. Kapitlet avslutas med en redogörelse för de trossatser som är utmärkande för shi'a islam.

En kort beskrivning av islam

Som svar på den samtida abbasidiske kalifens begäran om en kort beskrivning av islam, sade Imam Ali bin Musa al-Rida (död 203 e. H.) följande:

”Sannerligen är islams innersta väsen: att bära vittnesbörd om att det inte finns någon gud utom Allah, den ende och helt enastående Gud, som är outgrundlig, varaktig, hörande, seende, allsmäktig, evig, bestående, beständig och så vetande att Han aldrig är ovetande om något, så mäktig att Han aldrig sviker, så rik att han aldrig lider nöd, så rättträdig att Han aldrig förtrycker och sannerligen är Han alltets Skapare. Ingenting är Honom likt. Han har ingen like, ingen motsats, ingen jämlike och ingen likställd och det är i sanning till Honom vi vänder oss i vår tillbedjan, bön, hopp och fruktan.

¹ I huvudtexten är stavningen 'jehad'.

² Richard, Shi'ite Islam, s. 5.

Och det är att bära vittnesbörd om att Muhammad i sanning är Hans tjänare, Hans budbärare, Hans pålitlige och betrodde, Hans utvalde, den bäste bland Hans folk, budbärarnas mästare, profeternas insegel och den mest överlägsne av alla skapade varelser. Det finns ingen profet efter honom och ingen ändring i hans tro och ingen ändring i hans lag (*Shari'ah*). Allt vad Muhammad bin 'Abdullah har givit oss är inget annat än den uppenbara sanningen. [Det är att erkänna honom och alla Allahs budbärare, profeter och bevis före honom] och det är att erkänna hans Bok, den sanna, den ärofulla, som är sådan att "falskhet inte kan nå den vare sig framifrån eller bakifrån"; en uppenbarelse från [den som är] den Vise, den Ärorike¹ och sannerligen är Koranen överlägsen alla böcker och den är sann från början till slut. Vi tror på dess *muhkam* och *mutashabih*, 'amm och *khass*, löfte och hot, det upphävande och det upphävda, dess berättelser och redogörelser. Ingen skapad varelse kan åstadkomma något som liknar den.

Och det är att bära vittnesbörd om att vägledaren efter honom, de troendes vittne och upprätthållaren av det som är betydelsefullt för muslimerna, och Koranens talesman och den som känner dess lagar och som är hans bror, hans efterträdare, verkställaren av hans sista vilja, hans väktare och den som var för honom vad Harun var för Moses, är Ali bin Abu Talib, de troendes härskare och de frommas ledare, den bäste efterträdaren och arvtagaren till profeternas och budbärarnas kunskap och efter honom Hasan och Husein, 'Paradisets ungas två mästare' och därefter Ali bin Husein, de bedjandes stolthet, därefter Ja'far bin Muhammad al Sadiq [den sannfärdige], arvtagaren till efterträdarnas kunskap,

---

¹ 24:42

därefter Musa bin Ja'far al Kazim, därefter Ali bin Musa al-Rida, sedan Muhammad bin Ali, sedan Ali bin Muhammad, sedan Hasan bin Ali, och därefter al-Hujjah, den som stiger upp, den väntade.

Jag bär vittnesbörd om deras efterträderskap och om Imamatet och om att jorden aldrig någonsin skall vara utan det gudomliga vittnets (*hujjah*) närvaro hos Hans folk i alla tider och att de är det starkaste fästet och rättesnöre och vittnen för världens folk ända till världens slut. De är Koranens uttolkare och Profetens talesmän och alla som dör utan att ha känt dem, dör i okunnighet. Deras tro består av fromhet, kunskap, sannfärdighet, bön, rättrådighet och strävan att återge förtroendet [som de tagit emot för att bevara] till deras ägare, vare sig de är goda eller onda. Deras gudfruktiga liv består av långvarigt nedfallande i bön, fasta under dagens timmar och bön under natten. De avhåller sig från det förbjudna och väntar på befrielse och räddning (*faraj*) med tålmod, god förtröstan och ädelt kamratskap.”

Sedan fortsatte Imamen och förklarade islams praktiska lagar.

Trons principer

Guds Enhet

Den islamiska trosläran uttrycks genom en bekännelse till två sanningar. Den första är att det inte finns någon annan gud (d.v.s. ingen annan värd tillbedjan) än Gud (*Allah*) och den andra sanningen är att Muhammad är Hans budbärare. (LA ILAHA IL-LAL-LAH MUHAMMADUR-RASULUL-LAH). Muslimer tror på att Allah är En. Han har ingen jämlike eller avkomma. Han är Begynnelsen och Han är Slutet. Han är Allsmäktig, Allvetande och Allestädes Närvarande. Han är närmare människan än

hennes egen halsblodåder men han kan inte ses med ögon eller omfattas av mänskligt förstånd. Imam Ali säger i en åkallan:

”Gud, sannerligen ber jag Dig i Ditt namn, i Allahs namn, den Nådigaste, den Barmhärtigaste, O Du, som äger Höghet och Härlighet, den Levande, den Bestående, den Evige, det finns ingen annan Gud än Du.”

Profetskapet

I Sin vishet har Gud haft en avsikt när han skapade människan. (Koranvers 51: 56) Han har givit henne förnuft och fri vilja att finna sin egen väg till fullkomlighet och lycka. Han har lagt till och berikat människans förnuft med den gudomliga uppenbarelsen. I Sin visdom och rättvisa har Han inte lämnat något folk eller något hörn av världen utan vägledning. Han har sänt profeter till alla folk för att undervisa och leda dem. (Koranvers 10:47 och 16:36)

Den förste profeten var Adam och den siste var Muhammad, Profeternas Insegel (Koranvers 30:40). Koranen nämner 25 av profeterna vid namn och säger att det har funnits många fler (Koranvers 40:78). Med stöd av antydningar i haditherna tror muslimer att det har funnits 124 000 profeter. I Koranen nämns Adam, Noa, Abraham, Ismael, Isak, Lot, Jakob, Josef, Job, Moses, Aron, Ezekiel, David, Salomo, Jonas, Sakarja, Johannes Döparen, Jesus och Muhammad. Av dem mottog Noa, Abraham, Moses, Jesus och Muhammad budskap, som var riktade till hela mänskligheten och de införde nya lagar. De kallas Ulu al-‘Azm, ‘de som äger stark viljekraft.’

Utöver Koranen själv nämns i Koranen fyra uppenbarade böcker: Abrahams bok (Koranvers 87:19); Psaltaren eller Davids psalmer (Koranvers 4:63 och 17:55); Moses Torah (Koranvers 2:87, 3:3 och 4, 6:91 och 154); och Jesu Evangelium (Koranvers 5:46).

En muslim skall tro på alla de uppenbarade böckerna (Koranvers 2:4 och 285) och på alla profeterna (Koranvers 4:152). Som vi skall se senare tror shi'a-muslimer också på att alla profeterna av nödvändighet var ofelbara och syndfria både före och under sin kallelse.

Uppståndelsen

Världen skall komma till sitt slut på Uppståndelsedagen (*Qiyamah*) eller Domedagen. Alla människor skall stå upp och föras inför Gud som skall döma alla, var och en för sig, i enlighet med deras tro och handlingar i denna världen. De goda skall belönas och de onda bestraffas (Koranvers 22:1, 2, 6-10; 3:185; 6:62; 98:6-8; 99:6-8; 101:4-11). Gud skall behandla människorna rättvist men det mest utmärkande draget i Hans Rättskipning skall vara Hans Barmhärtighet. (Koranvers 6:12)

Det är viktigt att påpeka att alla muslimer tror på ovannämnda islamiska principer. Emellertid finns det en liten skillnad mellan de olika skolorna i utformningen och betoningen av trosartiklarna och troshandlingarna. Shi'a-muslimer framhäver de ovannämnda trosartiklarna och kallar dem trons principer eller rötter (*Usul al-Din*). De menar att troshandlingarna kommer som en följd av tron och att de är trons grenar (*Furu' al-Din*). Orsaken till en sådan betoning är att trosbekännelsen är trons mest grundläggande beståndsdel. Det är kännetecknet, som utmärker en muslim. De föreskrivna troshandlingarna är innebörden och följderna av att vara troende, eftersom sann tro visar sig i handling. Sunni-muslimer däremot, brukar framhålla att den islamiska trosbekännelsen (*kalimah*) – som består av vittnesbördet att det inte finns någon annan gud än Gud (*Allah*) och att Muhammad är Hans budbärare – tillsammans med fyra troshandlingar – de dagliga bönerna, fastan, vällfärden till Mekka och allmosan eller den religiösa avgiften – är Islams Fem Trospelare. De anser att andra troshandlingar, såsom att uppmuntra det goda och att hindra det onda och kampen eller strävandet (*jihad*), visserligen är påbjudna handlingar men att de inte tillhör Trons Pelare.

Shi'a-Islams doktriner

Efter sammanfattningen av den allmänna islamiska trosläran, skall vi nu mer i detalj beskriva några shi'a-islamiska trosartiklar. Naturligtvis är en del av dessa trosartiklar gemensamma för alla muslimer, åtminstone i princip, om inte i detalj. Jag har valt ut just dessa trossatser, på grund av deras centrala plats i shi'a-muslimskt tänkande och tro; de som bekänner sig till dem alla betraktas som shi'a-muslimer.

Kärleken till Profeten Muhammad

I likhet med andra muslimer hyser shi'a-muslimer stor kärlek till profeten Muhammad. De ser i honom den fullkomliga förebilden av fullständig tillit till Gud, av grundlig kunskap om Gud, av absolut hängivenhet till Gud och en uppriktig lydnad till den gudomliga viljan. Alla muslimer betraktar Profeten Muhammad som den ädlaste personligheten och källan till medlidande och barmhärtighet med hela mänskligheten. Det var inte en slump att just han blev utsedd av Gud att överlämna Hans slutgiltiga och mest fulländade budskap till mänskligheten. Såsom antytts tidigare förutsätter förmågan att ta emot gudomliga uppenbarelser mycket goda personliga egenskaper och för att en människa skall kunna ta emot den mest fulländade uppenbarelsen. krävs de allra bästa egenskaperna.

Profetens personliga egenskaper och uppträdande bidrog i stor utsträckning till islams framgångsrika utveckling. Redan som barn var han känd för sin ärlighet, pålitlighet och fromhet. Under sitt profetskap levde han alltid i enlighet med sina principer och värderingar. Såväl i framgång som i motgång, i säkerhet som i fara, i fred som i krig, i seger som i nederlag, visade han alltid ödmjukhet, rättskaffenhet och förtröstan. Han var så ödmjuk att han aldrig hyste beundran för sig själv eller kände sig förmer än andra eller levde ett liv i lyx. Han uppträdde på samma sätt både när han var ensam och maktlös som när han härskade över hela den arabiska halvön och alla muslimer helhjärtat följde och löd honom och tog vara på varje droppe av hans tvagningsvatten. Han levde mycket enkelt och alltid

tillsammans med folket, särskilt de fattiga. Han ägde inget palats eller hov och hade inga livvakter. När han satt i kretsen av sina följeslagare kunde man inte på hans placering eller kläder skilja honom från de övriga. Det var bara hans ord och andliga egenskaper som skilde honom från dem.

Han var så rättvis att han aldrig ringaktade någon annan människas rättigheter, inte ens sina fienders. Hans liv är en bild av Koranens befallning:

”O troende! Stå upp för Gud, var rättvisa vittnen och låt inte er avoghet till ett folk driva er till orättfärdighet; handla rättfärdigt, det är närmare fromheten.” (5:8)

Zetterstén (5:11): ”I, som tron, iakttagen rättvisa som vittnen inför Gud, och må icke någon förbittring mot vissa människor förmå eder att ej handla rätt! Handlen rätt – det kommer gudaktigheten närmast.”

Berström (5:8): ”Troende! Stå fasta på Guds sida som vittnen för rätt och rättvisa och låt inte avoghet mot människor förmå er att avvika från rättvisans väg. Gör rätt – det ligger gudsfruktan närmast.”

Före varje fältslag gav han förhållningsorder till sina soldater och befallde dem att inte låta kvinnor, barn, åldringar och dem som självmant lagt ner vapnen komma till skada, och att inte förstöra gårdar och trädgårdar och att inte förfölja dem som flytt från slagfältet. Han uppmanade alltid sina soldater att vara milda mot de tillfångatagna. Strax före sin död förkunnade han i moskén: ”Jag ber alla dem av er som anser att jag står i skuld till dem eller att jag inte har tagit hänsyn till deras rättigheter, att komma fram och kräva sina rättigheter.” Muslimerna började gråta då de påmindes om alla de tjänster som Profeten gjort dem och allt besvär han tagit på sig för att leda dem på den rätta vägen. De visste att han aldrig satte sina egna behov främst och att han aldrig valde sin egen vila och bekvämlighet framför andras. Därför uttryckte de sin djupa tacksamhet och vördnad för honom. Men en man stod upp och sade: ”Du står i skuld till mig. Före ett av

fältslagen, när du ställde upp soldaterna på led, råkade du slå till mig med din käpp. Nu vill jag ha gottgörelse.” Utan att tveka och ifrågasätta mannens påstående, bad Profeten en av sina närmaste män att gå till hans hus och hämta samma käpp. Sedan bad han mannen ge tillbaka och slå till honom. Då sade mannen att käppen träffat skinnet på hans mage. Profeten drog då upp skjortan så att mannen kunde slå på magens skinn. I stället för att göra det, kysste mannen plötsligt Profeten på kroppen. Kanske mannens avsikt bara hade varit att få kyssa Profeten av vördnad och kärlek, när han begärde rätten att återgälda.

Profeten kände en sådan förtröstan att han aldrig tvivlade på sitt uppdrag. Månggudadyrkarna visade sin fiendlighet genom att tortera, lönnmörda och döda muslimer och genom att konfiskera deras egendom och sprida rykten att Profeten var en galning eller en trollkarl. Men ingenting kunde stoppa Profeten. Imam Ali, islams tappre soldat och Khaybers erövrare, har berättat att muslimerna alltid sökte skydd hos Profeten när striden blev våldsam.¹

Profeten var så benådad och älskad att Gud skickade ned Sin välsignelse över honom var han än befann sig. I haditherna kan vi läsa att de andra profeterna kände till hans höga ställning hos Gud. Det fanns tillfällen då de bad Gud att bevilja dem deras önskningar för Profeten Muhammads skull. Många hadither, både från shi'a-muslimska och från andra källor, berättar om det. Ett exempel är al-Hakim al-Nishaburi och andra som har nedtecknat hadither som går tillbaka till 'Umar, där Adam säger till Gud:

”O min Herre, jag ber Dig förlåta mig för Muhammads skull.”

Gud sade till honom:

---

¹ Nahj al-Balaghah.

”O Adam, hur kunde du känna till Muhammed som Jag ännu inte har skapat?”

Adam svarade:

”Min Herre, [jag känner honom] därför att i samma ögonblick som Du skapade mig med Din hand och blåste in i mig från Din ande, lyfte jag huvudet och såg skrivet på Tronens pelare, ‘Det finns ingen gud utom Gud. Muhammad är Guds budbärare’. Då förstod jag att han, vars namn Du har satt närmast Ditt Eget, måste vara mest älskad av Dig.”

Då sade Gud:

”Du har rätt. Sannerligen är han den Jag älskar mest. Åkalla Mig för hans skull, och Jag skall förlåta dig. Vore det inte för Muhammad, skulle jag inte ha skapat dig.”¹

Att åkalla Profeten om hjälp

Under Profetens livstid vände sig muslimerna till honom och bad om hjälp. Det finns en hadith hos både Ahmad bin Hanbal, al-Tirmidhi och Ibn Majah, som berättar om en blind man som gick till Profeten och bad att han skulle be till Gud att bota honom. Profeten sade:

”Om du vill skall jag be, men det är bättre för dig att förbereda dig att vara tålmodig.”

Mannen upprepade sin begäran. Profeten sade då åt honom att göra en tvagning på rätt och föreskrivet sätt (*wudu'*) och att säga:

¹ Mustadrak av al-Hakim, Historieboken i slutet av Boken om al-Ba'ith, Vol. 2, s. 615.

”Min Herre. Sannerligen ber jag Dig och jag åkallar Din Profet Muhammad, barmhärtighetens Profet. O Muhammad! Sannerligen åkallar jag Gud genom dig med min begäran för att den skall beviljas. Min herre! Gör Muhammad till min böneman (*shafī*).”¹

Att bönfalla Profeten om hjälp har naturligtvis fortsatt även efter hans bortgång. Islam lär oss att döden inte innebär slutet. Döden är porten som leder till ett bättre och rikare utrustat liv. Koranen talar uttryckligen om ett liv efter döden för alla människor. De rättfärdiga skall leva saliggörande liv efter döden till dess att de står upp på Domedagen och går in i evigheten. Koranen undervisar oss att vi inte skall tala om våra martyrer som döda (Koranvers 2:154) eller ens att tänka på dem som döda (Koranvers 3:169). Alla mänskliga varelser är levande efter döden men martyrerna lever nära Gud och får sitt uppehälle från sin Herre. (Koranvers 3:169)

Följaktligen tror både shi'a- och sunni-muslimer att Profeten helt säkert lever och att hans förmåga att höra våra rop på hjälp och hans Gudagivna makt att hjälpa oss, inte har blivit mindre genom att han lämnat sin kropp. Hos al-Darimi läser vi att befolkningen i Medina en gång led hungersnöd. De gick till Profetens hustru Aishah och beklagade sig över sin belägenhet. Hon sade:

”Besök och betrakta Profetens grav. Gör ett hål över graven mot himlen, så att det inte finns något hinder mellan graven och himlen.”

Al-Darimi fortsätter och säger att Medinas befolkning gjorde så som Aishah hade lärt dem, och det började regna så mycket att gräs växte och kamelerna blev fetta.² Det är intressant att se att det hos Bukhari finns hadither som

¹ Ahmads *Musnad*, Musnad al-Shamiyin, Sakhr serienr. 16604 och 16605; Al-Tirmidhis *Sunan*, Kitab al-Da'awat, 3502 och Ibn Majahs *Sunan*, Kitab Iqamah al-Salah wa al-Sunnah fiha, Sakhr serienr. 1375.

² Al-Darimis *Sunan*, Kitab al-Muqaddamah, Sakhr serienr. 92

berättar att kalifen Umar vid flera tillfällen bad till Gud om regn för Profetens farbror Abbas skull, precis som han hade bett till Gud om regn för Profetens egen skull.¹

Kärleken till Profetens Hushåll

Även om muslimerna kände att de stod i stor tacksamhetsskuld till Profeten och var beredda att göra allt för honom, begärde han ingenting i gengäld av dem. Allt han gjorde för dem, gjorde han bara för Gud.

”Säg: Jag begär ingen belöning för det.” (38:86)

Zetterstén: ”Säg: Jag begär ej någon lön därför av eder.”

Bernström: ”Säg: jag begär ingen lön av er för detta (budskap).”

Men Gud själv bad Profeten att uppmana människorna att älska hans hushåll:

”Säg: Jag begär ingen betalning av er för detta, bara att ni älskar mina nära släktingar.” (42:23)

Zetterstén (42:22): ”Säg: Jag begär ej någon lön därför av eder, utan blott kärlek mot anförvanterna.”

Bernström: ”Säg: Jag begär ingen ersättning av er för detta (budskap); jag ber bara att ni ger (medmänniskorna) den kärlek (de har att förvänta).”

Det här motsäger inte det ovan sagda att Profeten inte begärde något för sin egen del, eftersom det var människorna själva som gynnades av sin kärlek till Profetens hushåll. Återigen säger Koranen:

”Säg: All betalning jag har begärt av er, har bara varit för er själva; min belöning finns bara hos Gud.” (34:47)

¹ Bukharis *Sabih*, Kitab al-Jumu'ah, Int. serienr. 954 och Kitab al-Manaqib, Sakhr serienr. 3434.

Zetterstén (34:46): ”Säg: Vad jag än begär i lön av eder, kommer det eder till godo; min lön är Guds ensak.”

Bernström: ”Säg: jag begär ingen lön av er; behåll (det) som är ert! Min lön får jag av min Herre.”

På det här sättet styrde Profeten människornas naturliga tacksamhetskänslor mot något som skulle leda dem på den rätta vägen. Det liknar föräldern som gör allt för sitt barn, såsom att se till att han har föda, hälsovård, kläder och pengar och sedan skriver in barnet i skolan och säger: Jag vill inte ha något i gengäld. Jag vill bara att du lyssnar på och lär dig av din lärare och följer hans anvisningar.

Detta är förklaringen till att shi'a-muslimerna älskar Profetens Hushåll. Denna kärlek har grundlagts av Profeten, ja även av Gud själv, såsom ”vägen till Herren (25:57)

Zetterstén (25:59): ”vägen till sin Herre.”

Bernström: ”vägen som leder till hans Herre.”

Shi'a-muslimerna har låtit denna kärlek bli till ett sätt att leva.”

Det är viktigt att påpeka att inte heller de tidigare profeterna begärde något i gengäld. I Koranen nämns Noa (26:109, 11:29 och 10:72), Hud (26:127 och 11:5), Salih (26:145), Lot (26:164) och Shu'ayb (26:180) som exempel på detta. Utan tvivel hade Profeten Muhammad den svåraste uppgiften av dem alla. Men den stora skillnaden mellan honom och de tidigare profeterna är att han är den ende historiskt kände profet som blev tillsagd av Gud att uppmana sitt folk att älska Hans Hushåll såsom vägen till deras Herre. Orsaken är uppenbar. Profeten Muhammad var Profeternas Insegel och ingen ny profet skulle komma efter honom. För att bli kvar på den rätta vägen behövde hans anhängare och bekännare någon som kunde bevara och förkunna hans rena lära och undervisning. Det gäller i synnerhet förklaringen av den Ärofulla Koranen. Såsom vi har sett tidigare, framkommer detta tydligt i haditherna om Thaqaalayn och Safinah. Alla muslimer betraktar båda dessa hadither som sanna.

Muslimer älskar Profetens Hushåll inte bara därför att de var hans släktingar och följeslagare, utan även därför att de illustrerade innebörden av de värderingar som Profeten predikade. Det råder inget tvivel bland muslimer om att Profetens Hushåll är en gemenskap som förkroppsligar hela den islamiska nationens förtjänster och dygder. En gång, när Profeten Muhammad hade ett gräl med de kristna från Najran, uppenbarade Gud följande vers:

”Säg till alla och en var som tvistar med dig om detta, så snart du har fått kunskap: Kom, låt oss kalla på våra söner och era söner, våra kvinnor och era kvinnor, oss själva och er själva; låt oss sedan vädja och be om Guds förbannelse över lögnarna.” (3:61)

Zetterstén (3:54): ”Om någon tvistar med dig därom efter den kunskap, som kommit dig till del, så säg: Kommen hit, så skola vi kalla våra och edra söner, våra och edra kvinnor, oss själva och eder själva; sedan skola vi svärja och nedkalla Guds förbannelse över lögnare.”

Bernström (3:61): ”Låt oss kalla våra söner och era söner, våra kvinnor och era kvinnor, ja, låt oss alla samlas och ödmjukt be Gud att Han avkunnar Sin dom, och låt oss nedkalla Guds fördömelse över alla, som ljuger.”

I alla muslimska källor förekommer hadither som berättar att Profeten tog med sig Hasan och Husein som företrädare för muslimernas barn (abna'ana – våra barn) och Fatima som företrädare för muslimernas kvinnor (nisa'ana – våra kvinnor). Han tog även med sig Ali men som en del av sig själv, sin egen person (*anfusana* – oss själva). Det finns också autentiska hadither, som bekräftar dessa fyra personers ställning. Profeten har t.ex. sagt:

”Fatima är en del av mig. Det som förargar henne, förargar mig.”¹

Profeten har även sagt:

”Fatima är den främsta bland Paradisets kvinnor.”²

Profeten har sagt om Hasan och Husein:

”Hasan och Husein är Paradisets ungas mästare”

Och

”Husein är från mig och jag är från Husein.”³

Det är också ett välkänt faktum att Profeten valde Ali som sin kamrat och broder, trots att de båda var muhajirer, när han skulle grunda broderskapsförbundet (‘ahd al-ukhuwwah) mellan muhajirerna och ansarerna i Medina. Profeten har också sagt till Ali, Fatima, Hasan och Husein:

”Jag är i krig med dem som ni är i krig med och jag lever i fred med dem som ni lever i fred med.”⁴

Sålunda kan vi säga att kärleken till Profetens Hushåll är viktig för muslimer av alla religiösa skolor. Den har alltid ansetts vara en naturlig följd av tron på Profeten och kärleken till honom. I synnerhet har shi’a-muslimerna försökt uppfylla de krav som denna kärlek ställer på dem och som har

¹ Bukharis *Sahih*, Kitab al-Manaqib, Sakhr serienr. 3437 och 3483; Muslims *Sahih*, Kitab Fada’il al-Sahaab, Sakhr serienr. 4483; Ahmads *Musnad*, Musnad al-Madaniyin, Sakhr serienr. 15539 och al-Tirmidhis *Sunan*, Kitab al-Manaqib, Sakhr serienr. 3802.

² Se t.ex. Bukharis *Sahih*, Kitab al-Manaqib, Sakhr serienr. 3353. (jämför med al-Tirmidhis *Sunan*, Kitab al-Manaqib, Sakhr serienr. 3808 och 3828). Det finns även nedtecknat att hon var den förnämsta bland de troende kvinnorna. Se t.ex. Bukharis *Sahih*, Kitab al-Isti’dhan, nr. 5812; Muslims *Sahih*, Kitab Fada’il al-Sahabah, nr 4487 och 4488 och Ibn Majahs *Sunan*, Kitab Ma Ja’a fi al-Jana’iz, nr. 161.

³ Den första hadithen är från al-Tirmidhis *Sunan*, Kitab al-Manaqib, Sakhr serienr. 3701. Den andra finns nedtecknad hos al-Tirmidhi, Sakhr serienr. 3708, Ibn Majahs *Sunan*, al-Muqaddimah, Sakhr serienr. 141 och Ahmads *Musnad*, Musnad al-Shamiyin, Sakhr serienr. 16903.

⁴ Ibid., Sakhr serienr. 3805. Al-Tirmidhi har även nedtecknat att profeten höll mest av Fatima av alla kvinnor och Ali av alla män (Ibid., nr 3803)

påbjudits i Koranen som en ”belöning” jämförbar med Profetens budskap och som en ”väg till Herren”.

Profetens följeslagare

Liksom andra muslimer känner shi'a-muslimerna stor vördnad för dem av Profetens följeslagare som uppriktigt gjorde Islam till sin tro och lära, och som stödde Profetens budskap med sina liv och tillgångar utan att hoppas på belöning eller hög ställning och som förblev lojala mot Profeten i livets alla skiften, särskilt efter hans bortgång och ända till slutet av sina egna liv. Koranen säger:

”De som tror på honom och hedrar honom och hjälper honom och följer det ljus som skickades ner tillsammans med honom, det är de som skall vara framgångsrika.” (7:157)

Zetterstén (7:156): ”De, som tro på honom, understödja och hjälpa honom och följa det ljus, som nedsänts med honom, dessa äro de lyckliga.”

Bernström: ”De som tror på honom och ärar honom och stödjer honom och låter sig ledas av det ljus som åtföljer honom – dem skall det gå väl i händer.”

”Och vad vidkommer dem som är troende och gör goda gärningar och som tror på det som uppenbarats för Muhammad, och det är den verkliga sanningen från deras Herre, från dem skall Han ta bort deras ondskas och förbättra deras villkor.” (47:2)

Zetterstén: ”Men de, som tro och göra goda gärningar och tro på vad som nedsänts till Muhammad, vilket är sanningen från deras Herre, deras missgärningar utplånar han och sköter om deras sak på bästa sätt.”

Bernström: ”Men de troende som lever ett rättskaffens liv och tror på det som uppenbarades för Muhammad – detta är sanningen från deras Herre – deras dåliga handlingar skall han utplåna och han skall ge dem sinnesstyrka och inre lugn.”

”Muhammad är Guds budbärare och de som är med honom, är ståndaktiga i sina hjärtan mot de otrogna och medlidsamma mot varandra... Till dem bland dem som är troende och gör goda gärningar har Gud lovat förlåtelse och stora belöningar.” (48:29)

Zetterstén: ”Muhammad är Guds apostel, och de, som följa honom, äro fruktansvärda mot de otrogna, men barmhärtiga mot varandra... Gud lovar dem, som tro och göra goda gärningar bland dem, förlåtelse och stor lön.”

Bernström: ”Muhammad är Guds sändebud. De som följer honom är oböjligt fasta gentemot dem som förnekar sanningen, men sinsemellan fulla av värme och vänskap... Gud har lovat dem av dessa (förnekare) som antar tron och lever ett rättskaffens liv, förlåtelse och rik belöning.”

Trots att det inte finns någon uttrycklig befallning i Koranen, älskar shi'amuslimerna dem av Profetens följeslagare som levde upp till de ovannämnda värderingarna och i sina liv visade prov på det. Kärleken till dem framförs inte heller som en ”belöning” för Profetens budskap eller som ”en väg till vår Herre”. Beundran för trohet och goda gärningar kräver i sin tur beundran även för människorna själva, som levde sina liv i trofasthet mot Gud och utförde goda gärningar. Särskilt gäller det de föregångsmän som gick över till islam före alla andra och som stödde islam under den svåraste och mest avgörande tiden. Det står skrivet i Koranen:

”De som trodde och utvandrade och med sin rikedom och sina liv kämpade för Guds sak, står mycket högre i Guds aktning. De skall vara segervissa.” (9:20)

Zetterstén: ”De som antagit tron och utvandrat och vågat sina ägodelar och sitt liv för Guds sak, uppnå ett högre stadium hos Gud; ja, dessa äro de lyckosaliga.” Bernström: ”De som har antagit tron och utvandrat från ondskans rike och som med sina ägodelar och sina liv (som insats) strävar

och kämpar för Gud; det är de som skall vinna den stora segern.”

Profetens uppriktigt trogna följeslagare var inte bara tvungna att försvara islam mot hoten från månggudadyrkarna, utan de måste även vara vaksamma mot hycklarna, som hade nästlat sig in i den muslimska församlingen och som ständigt smidde planer tillsammans med de yttre fienderna. Koranen säger:

”Och bland öknens folk runt omkring er finns hycklare, lika väl som bland Medinas befolkning. De framhärdar i sitt hyckleri. Du känner dem inte. Vi skall bestraffa dem två gånger; då skall de lämnas över till en fruktansvärd pina.” (9:101)

Zetterstén (9:102): ”Bland beduinerna, som bo omkring eder, finnas tvehågsne, och bland invånarna i Medina likaså, de där framhärda i sin tvehågsenhet; du känner dem ej, men vi känna dem. Vi skola straffa dem tvenne gånger och sedan skola de prisgivas åt ett förskräckligt straff.”

Bernström: ”Men bland ökenaraberna omkring er, liksom bland dem som bor i (Profetens) stad finns trotsiga hycklare, som inte ger upp. Du känner dem inte, men Vi känner dem. Vi skall ge dem dubbelt straff (i denna världen) och sedan skall de utlämnas åt ett svårt lidande.”

Den svåraste uppgiften för Profeten och hans följeslagare var att skydda islam mot hycklarna som hade nästlat in sig i församlingen och låtsades vara trofasta mot Profeten. Det var svårt att upptäcka dem. Vi läser åter i Koranen:

”De svär vid Gud att de uppriktigt tillhör dig, medan de inte tillhör dig men de är människor som är rädda för dig.” (9:57)

Zetterstén (9:56): ”De svärja vid Gud, att de sannerligen höra eder till, men de höra eder icke till, utan de äro människor som bäva.”

Bernström (9:56): ”Och de svär vid Gud att de känner samhörighet med er. Men de hör inte samman med er; de hyser i själva verket en djup rädsla (för er).”

Hycklarna hade många planer på att mörda Profeten och att påbörja ett inbördeskrig i Medina.¹ De talade så bedrägligt och vilseledande om muslimernas bekymmer och om sin uppriktiga kärlek till muslimerna att det verkade som om de tillhörde Profetens trogna följeslagare:

”När du ser på dem, behagar dig deras yttre och när de talar lyssnar du på deras ord... De är fienden. Så akta dig för dem; må Gud förbanna dem. Hur förnekar de den rätta vägen?”
(63:4)

Zetterstén: ”Men när du ser dem, behaga dig deras gestalter, och om de tala, lyssnar du till deras tal... De äro fienderna; rag dig därför till vara för dem! Måtte Gud bekämpa dem! Huru kunna de vara så förvända?”

Bernström: ”När du ser dem kan du få ett gott intryck av deras yttre och du lyssnar på dem när de talar... De är dina fiender; var därför på din vakt mot dem. Guds förbannelse över dem. Hur förvirrade är inte deras begrepp!”

Dessa hycklare gick även så långt att de byggde en moské som kallades *Dirar*, och de bjöd in Profeten att be där. Gud avslöjade deras avsikter för Profeten och sade åt honom att inte be där. Detta var den första moskén som förstördes, men inte av islams fiender utan av Profeten själv. Koranen säger:

”De som har byggt en moské till skada och otro och oenighet bland de troende såsom en utpost för alla dem som har fört krig mot Gud och Hans profet, kommer att svära att de bara

¹ Se t.ex. verserna 9:48 och 63:8. För fler detaljer hänvisar jag till böcker om Profetens livs historia.

ville väl. Gud är vittne till att de sannerligen är lögnare.” (9:107).

Zetterstén (9:108): ”men vad beträffar dem, som skaffat sig ett tempel till skada och otro, till söndring bland de rättrogna och ett tillhåll för dem, som förut kämpat mot Gud och hans apostel - de skola sannerligen svärja: vi ville ej annat än gott, men Gud vittnar, att de sannerligen äro lögnare.”

Bernström: ”Och det finns de som uppförde en moské för att vålla skada, sprida oro och splittra de troende och som en utpost för dem som förut kämpade mot Gud och hans Sändebud. De kommer att bedyra: Vi ville bara göra gott, men Gud är vittne till att de ljuger.”

Profetens fromma följeslagare fick utstå stora vedermödor under hans livstid. Efter hans bortgång blev deras svårigheter ännu större. De måste försvara islam inte bara mot hotet från yttre fiender såsom Bysans utan även mot inre fiender. Bland de senare fanns dels hycklarna som aldrig hade trott på Profeten och hans budskap, och dels människor som hade varit troende, men som inte hade stannat kvar på den rätta vägen. Koranen hade varnat för det:

”Muhammad är inte far till någon av era män men han är Guds budbärare och Profeternas Insegel. Om han dör eller dödas, skall ni då göra helt om?” (3:144)

Zetterstén (3:138): ”Muhammad är blott en apostel... skullen I väl rygga tillbaka, om han dör eller varder dödad?”

Bernström (3:144): ”Muhammad är ingenting mer än ett sändebud... Om han dör eller stupar i strid, kommer ni då att göra en helomvändning?”

Många krig och tvister ägde rum efter Profetens bortgång. Åtminstone en av parterna i dessa stridigheter måste ha haft fel och handlat mot islams intressen och de värderingar som Profeten hade uppmanat till. Hos Bukhari,

Muslim, Ibn Majah, Ahmad bin Hanbal och många andra finns hadither som berättar att Profeten har sagt:

”Jag skall vara där vid källan Kawthar före er och jag skall tvingas att växla ord och vara oense för en del människors skull och jag skall vara tvungen att ge efter. Jag skall säga: Min Herre de är mina följeslagare, de är mina följeslagare, och man skall säga: Du vet inte vilka förändringar de införde efter din bortgång.”¹

Hos Bukhari finns även en annan hadith som berättar om vad Profeten en gång sade när han var tillsammans med sina följeslagare:

”Jag skall vara vid källan och vänta på dem bland er som skall komma till mig. Vid Gud, en del människor skall hindras från att komma till mig och jag skall säga: ’Min Herre, de är mina följeslagare och de är människor från min Ummah.’ Och Gud skall säga: ’Du vet inte vad de gjorde efter din bortgång; de har hela tiden gjort helt tvärt om.’”²

Trots alla svårigheterna har uppriktiga muslimer tack vare Gud och Hans vägledning aldrig hyst osäkerhet om hur de skall känna igen den rätta vägen. Vi skall avsluta diskussionen om Profetens följeslagare med Imam Ali bin Huseins åkallan;

O Gud, välsigna Muhammad,
som är anförtrodd Din uppenbarelse,
utvald av Dig bland Din skapelse,

¹ Se Bukharis *Sahih*, Kitab al-Riqaq, Sakhr serienr. 6096, 6097, 6098 och 6104, Kitab al-Fitan 6527 och 6528; Muslims *Sahih*, Kitab al-Fada'il, Sakhr serienr. 4250 och 4259; al-Nisa's *Sunan*, Kitab al-Ifitaah, Sakhr serienr. 894; Ibn Majahs *Sunan*, Kitab al-Manasik, Sakhr serienr. 3048; Ahmads *Musnad*, Musnad al-Mukthirin min al-Sahabah, nr. 2212, 3547, 3621, 3657 etc.

² Bukharis *Sahih*, Kitab al-Riqaq, Sakhr serienr. 6090 och 6527; Muslims *Sahih*, Kitab al-Fada'il, nr 4250 och Ahmads *Musnad*, Musnad al-Mukthirin min al-Sahabah, nr. 3457, 3621, 3672, 3837, 3966, etc

hängiven Dig bland Dina tjänare,
 barmhärtighetens Imam,
 det godas ledare,
 nyckeln till nåd,
 som tröttade sin själ för Din sak,
 utsatte sin kropp för avskyvärda ting för Din sak,
 visade öppet ovänskap mot sina nära, genom att kalla till Dig,
 kämpade mot sin familj till Ditt rättfärdiga behag,
 klippte navelsträngen genom att ge liv åt Din Tro,
 sände de nära långt bort för deras vägran,
 tog de avlägsna nära Dig för deras gensvar,
 visade vänskap mot de mest avlägsna för Din sak,
 spred fiendskap till de närmaste för Din sak,
 lät sin själ stå fast för att lämna över Ditt budskap,
 tröttade den genom att kalla till Din lära,
 förpliktade den att råda och leda dem som är värdiga Din
 kallelse,
 gick i landsflykt och utvandrade till fjärran land,
 från hemmet med de egna sadelpåsarna,
 sina fötters invanda stig,
 sin födelsejord
 och sin själs förtrogna boning,
 ivrig att upphöja Din lära
 och söka hjälp mot dem som misstrodde Dig.¹

Gudomlig Rättvisa

Alla muslimer tror på att Gud är rättvis ('adil) och att Han aldrig är orättvis mot sina tjänare och att Han aldrig förtrycker någon. Denna sanning är tydligt uttryckt i Koranen:

¹ Psalms of Islam, den Andra Åkallan, s. 21 och 22.

”Gud är inte det minsta orättvis mot sina tjänare” (3:182, 8:51 och 22:10)

Zetterstén (3:178): ”Gud är ej den, som gör orätt mot tjänarna.” (8:51) ”Gud är förvisso väldig och vis.” (22:10) ”Gud ej är den som gör tjänarne orätt.”

Bernström (3:182): ”Gud låter inte Sina tjänare lida orätt.” (8:51) ”Gud låter ingen av Sina tjänare lida orätt.” (22:10) ”Gud låter inte Sina tjänare lida orätt.”

”Din Herre är inte det minsta orättvis mot tjänarna” (41:46)
Zetterstén: ”Ja, din Herre är ej den, som gör tjänarne orätt.”
Bernström: ”Deras Herre vill inte Sina tjänare ont.”

”Jag är inte det minsta orättvis mot tjänarna” (50:29)

Zetterstén: ”Jag är ej den som gör tjänarne orätt.”

Bernström: ”Jag tillfogar ingen (av Mina) tjänare orätt.”

”Sannerligen gör Gud inte orätt en endaste atomvikt” (4:40)

Zetterstén (4:44): ”Gud gör förvisso ingen ett grand för när.”

Bernström (4:40): ”Gud låter (ingen) lida ens så mycket som ett stoftkorns vikt av orätt.”

”Sannerligen gör inte Gud något orätt mot människorna, men människor är orättfärdiga mot sig själva.” (10:44)

Zetterstén (10:45): ”Gud gör förvisso ej människorna den ringaste orätt, utan människorna göra orätt mot sig själva.”

Bernström: ”Gud gör inte människorna den minsta orätt, men människorna gör sig själva orätt.”

I Koranen vers 95:8 står det skrivet:

”Är inte Gud den visaste av alla domare?”

Zetterstén (95:8): ”Är ej Gud den visaste bland domare?”

Bernström (95:8): ”Är inte Gud den visaste av domare.”

I vers 21:47 står det:

”Och vi har ombesörjt rättvisa vågskålar för Domedagen. Ingen själ skall behandlas orättvist på något sätt. [Varje god gärning eller ond gärning] även om den är liten som ett senapskorn skall dras fram av Oss [som vittnesbörd]. Vi är tillräckliga och den bäste av räknare.”¹

Zetterstén (21:48): ”Och vi skola uppställa riktiga vågskålar till uppståndelsens dag, och ingen själ skall lida orätt, och vore det än blott ett senapskorns vikt, så skola vi draga det fram, ty rannsaka kunna vi.”

Bernström (21:47): ”På Uppståndelsens dag skall Vi ställa fram rättvisande vågar och ingen skall då lida den minsta orätt. [allt], till och med det som väger så litet som ett senapskorn, skall Vi dra fram i ljuset. Det är Vi som bäst håller räkning på allt.”

Utöver den stora vikt som Koranen och haditherna lägger vid Gudomlig rättvisa, finns det ett annat skäl, och det är grundat på historiska omständigheter, varför shi'a-muslimer framhäver denna trossats. En grupp sunni-muslimska teologer, ashariterna, har påstått att det inte finns några objektiva kriterier för att skilja på moraliskt goda och onda handlingar. Gott är det som Gud gör eller befäller. Följaktligen är allt som Gud gör eller befäller, gott och rätt per definition. De anser att lögnen hade varit en god handling om Gud hade sagt åt oss att ljuga. Om Gud skulle skicka de fromma till helvetet, skulle det också vara rätt. Naturligtvis är de övertygade om att Gud aldrig handlar så, men inte därför att sådana

¹ Det finns många fler verser i Koranen, som vittnar om gudomlig rättvisa.

handlingar i sig är fel utan därför att Han har sagt att sådana handlingar är fel. Ashariterna anser inte heller att människans vilja är fri. De tror på att det är Gud som skapar hennes handlingar och att människans enda uppgift är att ”förvärva” dem; människan är bara en behållare för gudomliga handlingar.

Shi'a-muslimerna och en del andra sunni-muslimska teologer, såsom mutaziliterna, anser däremot att det finns objektiva bedömningsgrunder för vad som är gott och ont eller rätt och fel och att det finns rationella kriterier för moraliska ställningstaganden. De tror med andra ord på att godhet och ondska är inneboende i människan och att det finns en verklig och objektiv skillnad mellan, låt oss säga, rättvisa och förtryck. Det är inte en slump att Gud har befallt oss att vara rättskaffens och inte förtrycka andra, inte ens våra fiender. Mutaziliterna tror också på att människan är fri och ansvarig för sina handlingar genom tron på *tafwid*, d.v.s. att Gud har överlämnat till människan själv makten över hennes frivilliga handlingar på ett sådant sätt att hon har fullständig kontroll över dem. Shi'a-muslimerna däremot, förkastar visserligen läran om determinismen (*jabr*) eftersom den är oförenlig med doktrinen om gudomlig rättvisa. De hävdar att även om människan är fri, hennes frihet är begränsad och att Gud behåller den överordnade makten över hennes handlingar. Imam Ja'far al Sadiq har uttryckt denna lära i några välkända ord:

”Det finns inget tvång (*jabr*), men inte heller en fullständig maktöverlåtelse (*tafwid*); sanningen finns mellan dessa två.”

Frågan om Guds rättvisa har den allra största betydelsen för varje värdesystem och shi'a-islam har alltid betonat dess vikt. Shi'a-muslimerna anser att principen om Guds rättvisa jämsides med principerna om Guds enhet, profetskapet, Imametet och uppståndelsen tillsammans utgör shi'a-islams fem grundprinciper (*Usul al-Madhab*). Däremot betraktas de tre trossatserna, som delas av alla muslimer, d.v.s. Guds enhet, profetskapet och uppståndelsen, som den islamiska trosラーans tre grundprinciper (*Usul al-Din*).

Denna betoning av den gudomliga rättvisan har påverkat den teoretiska aspekten av shiismen. Shi'a-muslimerna anser att det är ett så grundläggande drag av islam att de ofta har hävdats att islam är den gudomliga rättvisans förverkligande i samhället. Under historiens gång har shi'a-muslimska rörelser och resningar ofta utmärkts av kravet på rättvisa. Vi skall fortsätta denna diskussion i kapitlet om de olika kännetecknen som utmärker shi'a-islam.

Imamatet

Shi'a-muslimerna anser att institutionen Imamatet är en fortsättning på profetskapet. På arabiska har ordet imam den allmänna betydelsen av ledare, oavsett hans personliga egenskaper och utbredningen av hans ledarskap, som kan sträcka sig från den egna församlingen i en moské till att omfatta en hel nation. Emellertid har ordet fått en specialiserad betydelse inom shi'a-islam och betyder den personen som har fått i uppdrag att styra den islamiska nationens alla politiska och religiösa angelägenheter. Mer exakt kan det uttryckas att Imam är en man som är bestämd av Gud och utpekad och utnämnd först av Profeten och sedan av varje efterföljande Imam genom ett tydligt utpekande (*nass*). Hans uppgift är att leda det muslimska samfundet, att tolka och bevara både läran och lagen (*shari'ah*) och att vägleda samfundet i alla dess angelägenheter. Imamen är både Guds ställföreträdare på jorden (*khalifat-ul-lah*) och Profetens efterträdare. Han måste vara fri från synd och äga gudomlig kunskap både i Koranens exoteriska (uppenbara) och i dess esoteriska (förborgade) betydelse.

Shi'a-muslimska tolvor vilka utgör den överväldigande majoriteten av shi'a-muslimerna, tror på att Profeten efterträddes av tolv Imamer:

1.	Imam Ali bin Abu Talib	död 40/659
2.	Imam Hasan bin Ali	död 50/669
3.	Imam Husein bin Ali	död 61/680
4.	Imam Ali bin Husein, al-Sajjad	död 95/712
5.	Imam Muhammad bin Ali, al-Baqir	död 114/732

6.	Imam Ja'far bin Muhammad, al Sadiq	död 148/765
7.	Imam Musa bin Ja'far, al-Kazim	död 183/799
8.	Imam Ali bin Musa, al-Rida	död 203/817
9.	Imam Muhammad bin Ali, al-Jawad	död 220/835
10.	Imam Ali bin Muhammad, al-Hadi	död 254/868
11.	Imam Hasan bin Ali, al-Askari	död 260/872
12.	Imam Muhammad bin Hasan, al-Mahdi	född 256/868

Vid sin fars bortgång år 260 e. H. gick den tolfte Imamen al-Mahdi in i det fördolda (*ghaybah*). Han har sedan dess bara visat sig för några få ledande shi'a-muslimer. Vi skall analysera doktrinerna om honom senare.

Den sunni-muslimska uppfattningen

Sunni-muslimerna använder ordet imam i vissa sammanhang som en synonym till ordet kalif (hkalifah) som på arabiska betyder efterträdare. Ordet kalif användes som titel på alla dem som tog makten och styrde över den islamiska staten efter Profeten Muhammads bortgång. En kalif kan ha blivit vald, han kan även ha blivit utnämnd av sin föregångare eller utsedd av en kommitté. Emellertid kan han även ha kommit till makten genom militärt våld. En kalif behöver inte vara fri från synd eller överlägsen andra människor i egenskaper som tro och kunskap.

Det är på sin plats här att hänvisa till en serie traditioner i vilka Profeten nämner att tolv ledare skall komma efter honom. Hos Bukhari finns nedtecknat att Profeten har sagt:

”Det skall finnas tolv ledare efter mig.”¹

Sedan säger berättaren att profeten sade något som han inte kunde uppfatta. Han bad sin far, som också var närvarande vid det tillfället, att berätta vad Profeten hade sagt. Hans far sade att profeten hade sagt:

¹ Det arabiska ordet i originaltexten för 'ledare' är *amir*.

”Alla dessa tolv ledare skall vara från Qurayshernas släkt”^{1,2}.

Denna tradition finns även hos Muslim, som säger att traditionens berättare gick med sin far till en plats där Profeten befann sig och att Profeten sade:

”Denna tro skall inte ta slut förrän det har funnits tolv *efterträdare*.”³

Sedan sade berättaren: ”Profeten sade något som jag inte förstod och jag frågade min far. Han sade att Profeten hade sagt:

’De skall alla vara från Qurayshernas släkt.’”⁴

I en annan tradition som finns hos Muslim, säger Profeten:

”Människornas angelägenheter kommer att skötas väl så länge som tolv män leder dem.”⁵

Och i ännu en annan tradition läser vi:

”Denna tro skall vara prisad så länge det finns tolv *efterträdare*.”⁶

Det är intressant att en del versioner av hadithen antyder att dessa tolv mäns liv skall sluta vid världens och islams ende. Profeten har t.ex. sagt:

¹ Bukharis *Sahih*, Kitab al-Ahkam, Sakhr serienr. 6682. Se även al-Tirmidhis *Sunan*, Kitab al-Fitan, Sakhr serienr. 2149 och Ahmads *Musnad*, Musnad al-Basriyin, Sakhr serienr. 19920.

² Quraysherna är den stam, som Profeten, hans Hushäll och några andra familjer i Mekka, tillhörde. Det finns enskilda hadither, som betonar att alla ledarna efter Profeten skall vara från Qurayshernas ätt. Ett kapitel i Muslims *Sahih* behandlar frågan (Kitab al-Imarah, Kapitel 1).

³ Det arabiska ordet här i originaltexten för efterträdare är ”*khalifa*”.

⁴ Muslims *Sahih*, Kitab al-Imarah, Sakhr serienr. 3393.

⁵ Ibid., nr. 3394.

⁶ Ibid., nr. 3395, 3396 och 3397; Abu Dawuds *Sunan*, Kitab al-Mahdi, Sakhr serienr. 3732; Ahmads *Musnad*, Musnad al-Basriyin, Sakhr serienr. 19936, 20019 och 20032.

”Denna tro [islam] skall finnas så länge som det finns tolv efterträdare från Qurayshernas släkt.”¹

Betydelsen tycks vara att tolv efterträdare skall komma efter Profeten och att deras sammanlagda livslängd skall sträckas ut till tidernas slut.

Denna serie traditioner väcker ett antal frågor. Vilka är dessa tolv människor? Vilka är Profetens efterträdare? Hur är det möjligt att sträcka ut tolv människors liv ända till tidernas slut? Vilka är människorna som är källan till islams storhet? Och vilka är de tolv efterträdarna som alla är från Qurayshernas släkt? Shi'a-muslimerna anser att svaret på alla dessa frågor är att traditionerna pekar på de tolv imamerna. Icke-shi'a-muslimska lärda har å sin sida gjort stora ansträngningar för att sammanställa en annorlunda lista på tolv namngivna personer. En del ville ta med alla kaliferna från och med Abu Bakr, men när de kom fram till Yazid bin Mu'awiya, tvingades de utesluta honom. Det var ju han som år 61 e. H. dödade Profetens sonson och många av hans släktingar och följeslagare och som år 62 e. H. stormade Medina.² De möter även ett annat problem. När de når fram till en tolfte kandidaten på sin lista, ser de att det inte finns någon större skillnad mellan honom och en möjlig trettionde efterträdare, som också har samma egenskaper som föregångarna. Den här sortens ansträngningar har inte givit tillfredsställande resultat.

¹ Abu Dawuds *Sunan*, Kitab al-Mahdi, Sakhr serienr. 3731 och Ahmads *Musnad*, Musnad al-Basriyin, Sakhr serienr. 19875 och 19901. Det finns även många hadither som uttryckligen säger att så länge det finns två människor kvar på jorden, skall det finnas en man från Qurayshernas släkt att leda dem. Se t.ex. Bukharis *Sahih*, Kitab al-Ahkam, Sakhr serienr. 3240 och 6607, Muslims *Sahih*, Kitab al-Imarah, Sakhr serienr. 3392, Ahmads *Musnad*, Musnad al-Mukthirin min al-Sahabah, Sakhr serienr. 4600, 5419 och 5847.

² Enligt al-Tirmidhis *Sunan*, Sakhr serienr. 2152 och Ahmads *Musnad*, Musnad al-Ansar, Sakhr serienr. 20910, sade Profeten: 'Hos mitt folk (*Ummah*) skall kalifatet vara i 30 år och sedan skall det bli ett kungadöme.' Sedan lägger al-Tirmidhi till att berättaren som hette Safinah fortsatte och sade att Abu Bakrs, Umars, Uthmans och Alis kalifat tillsammans faktiskt varade i 30 år. Sa'id som har fört denna hadith vidare från Safinah säger att han då sade till Safinah att även umajjaderna ansåg att de var kalifer. Men Safinah svarade att de var lögnare och den värsta sortens kungar.

Ofelbarheten

Alla muslimer tror på att profeterna var ofelbara (ma'sum) i fråga om sådant som var betydelsefullt för deras budskap.¹ Skillnaderna mellan de olika samfunden inom islam har gällt frågan om hur utbredd ofelbarheten var och hur länge den varade. Shi'a-muslimer anser att profeterna aldrig gjorde sig skyldiga till synd, vare sig stora eller små synder, före eller under sitt profetskap, avsiktligt eller oavsiktligt, i det som var viktigt för deras budskap eller i sina privata liv. Sunni-muslimer i allmänhet anser att profeterna bara var syndfria under profetskapstiden; en del begränsar deras ofelbarhet att bara omfatta det som direkt berör deras budskap. Ashariterna t.ex. begränsar ofelbarheten att bara gälla de avsiktliga synderna, både de stora och de små, och anser att en profet kan ha syndat oavsiktligt. Mutaziliterna ansåg att profeternas ofelbarhet bara gällde stora synder, både avsiktliga och oavsiktliga, men att de har kunnat begå mindre synder.

I boken *Al-Farq bayn al-Firaq* beskriver al-Baghdadi sunni-muslimernas tro:

”De tror på profeternas ofelbarhet beträffande synd. De tolkar att det som har nedtecknats om deras felsteg, har inträffat före profetskapets början.”²

I boken *Al-Bab al-Hadi 'Ashar* beskriver 'Allamah al-Hilli den shi'a-islamiska tron på följande sätt:

”Sannerligen är profeterna ofelbara från början och ända till slutet av sina liv eftersom människors hjärtan inte brukar lyda sådana människor som de har bevittnat begå olika små och stora synder och förhatliga och obehagliga gärningar.”³

¹ Ordet 'ma'sum' är härlett ur roten 'a-sa-ma. Rotens ordagranna betydelse är att hålla, att beskydda eller att rädda. Den ordagranna betydelsen av ma'sum är en människa som är räddad eller beskyddad. Den specifika eller härledda betydelsen är en människa med en egenskap ('ismah), som hindrar henne från att begå synd eller att hemfalla åt villfarelser.

² Al-Baghdadi, *Al-Farq bayn al-Firaq*, s. 343.

³ Al-Hilli, *Bab al-Hadi 'Ashar*, s. 63.

Muslimerna har anfört olika bevis för profeternas ofelbarhet. Följande vers brukar citeras:

”Och när hans Herre satte Abraham på prov med vissa bestämda ord, utförde han dem. Han sade: ‘Sannerligen skall Jag göra dig till Imam för människorna.’ Abraham sade: ‘Och av min avkomma?’ ‘Mitt förbund omfattar inte de orättfärdiga,’ sade Han.” (2:124)

Zetterstén (2:118): ”Än när Herren prövade Abraham med ord och han uppfyllde dem! Han sade: ’Jag vill förvisso göra dig till en ledare för människorna.’ Och Abraham frågade: ’Även några av mina efterkommande?’ Han svarade: ’Mitt avtal sträcker sig ej till de orättfärdiga.’”

Bernström (2:124): ”(Gud) sade: ’Jag skall göra dig till ett föredöme för människorna.’ Abraham frågade: ‘Och mina efterkommande?’ (Gud) svarade: ‘Mitt löfte omfattar inte syndarna.’”

Även om versens början talar om Imamats ställning, antyder den avslutande meningen en allmän regel:

Bara den som äger en utomordentlig grad av fromhet och själslig renhet kan inneha en gudomligt tilldelad ställning.

Koranen säger att varje brott mot religiös lag skall betraktas som förtryck (*zulm*). Därför är det omöjligt att tänka sig att Gud skulle ha valt sådana män till profeter som har begått syndiga handlingar, i synnerhet *shirk* (att jämställa någon med Gud), som är den svåraste av alla synder. De som inte anser att ofelbarhet är nödvändig även före profetskapets början, menar att det inte har någon betydelse om en framtida profet har begått en och annan synd, på villkor att sådant uppförande upphör när han blir profet.

Det finns också teologiska argument för tron på ofelbarheten, såsom följande avsnitt av M.R. Muzaffar visar:

”Orsaken till doktrinen om profeters ofelbarhet är att, om de begår en synd eller ett misstag, eller glömmet något eller gör något annat liknande, vi ställs inför två alternativ: antingen rättar vi oss efter deras syndiga tal och gör så som de har gjort eller så lyder vi dem inte. I det första fallet gör vi fel, eftersom vi gör något som är mot islam. Även i det andra fallet gör vi fel, eftersom det motsäger hela idén om profetskapet, som ju är lydning; dessutom blir det omöjligt för oss att följa och lyda honom, om möjligheten finns att allt profeten säger eller gör både kan vara rätt och fel. Resultatet blir att värdet av hans budskap går förlorat; det blir överflödigt och profeten själv blir som vilken annan människa som helst vars handlingar och tal inte har det utomordentliga värdet som vi söker. Resultatet av det blir olydnad och hans handlingar kommer att betraktas som otillförlitliga.”¹

Det är viktigt att notera att argumenten för profeternas ofelbarhet skiljer sig ifråga om utbredning och innebörd. En del av argumenten talar för att ofelbarhet måste gälla hela livet igenom medan andra bara inriktar sig på tiden efter profetskapets början. I det följande skall vi välja ut och diskutera olika sätt att se på ofelbarhet.

1. Ofelbarhet i predikan och framförandet av det gudomliga budskapet efter profetskapets början. Alla muslimer är överens om detta. Om en profet skulle begå misstag och försumma sin plikt att predika det gudomliga budskapet, skulle människorna gå miste om det värdefulla i att budskapet förkunnades. Dessutom skulle människor bli vilseledda genom att följa honom.²

¹ Muzaffar, *The Faith of Shi'a Islam*, s. 21.

² Se t.ex. *Aqā'id al-Ja'fariyah*, nr. 13 av Shaykh al-Tusi (385-460 e.H.).

2. Ofelbarhet i det privata livet, som t.ex. i umgänget med familjen, vännerna, grannarna och andra människor, efter profetskapets början. En del muslimer anser att kravet på ofelbarhet i det privata livet inte omfattar mindre synder eller synder som begås oavsiktligt. Shi'a-muslimerna och en del andra muslimer anser däremot att även denna dimension av ofelbarheten är nödvändig, eftersom profeter inte är vanliga lärare och förkunnare; de är utvalda av Gud att förkroppsliga vägen till fullkomlighet och fromhet i alla sina ord och i hela sitt uppträdande. Dessutom behöver människan levande förebilder utöver teoretisk undervisning. En profet som i sitt personliga liv inte förkroppsligar de värderingar han predikar, har inte fullgjort sitt uppdrag. Han försvagar också sitt budskap eftersom vetskapen om varje ofullkomlighet i hans privata liv, skulle göra människor benägna att tro att han själv inte var riktigt övertygad om sitt budskap.

Hur skall vi då se på sådana oavsiktliga synder och misstag för vilka vi vanligen inte behöver bära ansvar? Det tycks vara klart att många liknande problem skulle uppstå även i detta fall. Först skulle människorna inte alltid kunna urskilja vad som är avsiktligt och vad som är oavsiktligt. Det skulle inte heller alltid vara möjligt för människor att avgöra om en profet som bryter mot lagen, försummar någon annans rättigheter eller inte fullgör en troshandling, är medveten om sina handlingar. Människor som letar efter ursäkter för att rättfärdiga sina egna misstag, skulle vara särskilt benägna att fästa sig vid sådana händelser. Även om vi antar att människor i praktiken skulle kunna skilja på avsiktliga och oavsiktliga synder, skulle de under alla omständigheter förlora tilliten till sin profet och hans predikningar och budskap så snart de märkte att han var en ofullkomlig människa med egna misslyckanden och tillkortakommanden. Skulle människor kunna vara säkra på att profeten inte hade begått misstag eller glömt något vid överlämnandet av det uppenbarade budskapet, om han glömde bort avtalade möten eller att be sina böner? Hur skulle människor kunna vara beredda att anförtro sina liv och själar till en sådan person?

Det är viktigt att inse att vanliga troende människor, vilka utgör det stora flertalet av dem som profeternas budskap riktar sig till, inte skulle kunna göra den fina åtskillnaden som en del teologer föreslår. Med all säkerhet skulle inte ens många av dessa teologer själva i sitt eget dagliga liv kunna göra sådana gränsdragningar som t.ex. att skilja mellan sanningen i en talares ord och hans moral och avsikt. De flesta människor, även om de själva är troende muslimer, skulle inte bry sig om en skicklig och lärd förkunnare som är känd för omoraliska handlingar i sitt privatliv. Därav följer att de som inte är troende och som lever utsvävande liv ohämmade av tron på Gud, skulle vara ännu mindre benägna att lyssna på en person med tvivelaktig karaktär som uppmanar dem att helt och hållet ändra sina liv och att underkasta sig nya värderingar och att vara beredda till uppoffringar.

I den muslimska världen har det naturligtvis funnits många fromma människor, i synnerhet bland de lärda som har levt föredömligt fromma liv. Skillnaden mellan sådana människor och profeter är att profeternas ofelbarhet är allomfattande och att profeterna är skyddade från möjligheten att synda.

3. Ofelbarhet före profetskapet:

Av det som sagts ovan framgår det varför shi'a-muslimer är övertygade om att profeter måste vara ofelbara även före profetskapets början. Även om profeterna var människor, som levde bland andra människor och delade deras mänskliga bekymmer, var de alltid framstående personligheter som respekterades av sina medmänniskor och till och med beundrades av sina fiender. Profeten Muhammad t.ex. kallades al-Amin (den pålitlige) i det hedniska samhället i Mekka. Han var en förebild av dygd under hela sitt liv, från sin barndom och ända till sin bortgång. Det är förvisso så att en profets dygdiga liv före profetskapets början och innan människor börjar lyssna och tro på honom, i viss mening är den viktigaste delen av hans liv. Den största utmaningen kommer när profeten skall övertyga människorna om sitt budskap. Om han har varit

pålitlig och trovärdig i allt annat, kan han med förtröstan även söka människornas förtroende beträffande Gud och tro.

Ett annat skäl för tro på ofelbarheten både före, under och efter profetskapet, är att Guds val inte är godtyckligt. Att bli tilltalad av Gud och att få ta emot uppenbarelsen och direkta och omedelbara underrättelser från det osynliga, är en så utomordentligt krävande upplevelse att bara den som har stor andlig styrka, kan uthärda det. Det står skrivet i Koranen:

”Sannerligen skall vi uppenbara tunga ord för dig.” (73:5)
Zetterstén: ”Vi skola förvisso meddela dig ett viktigt ord.”
Bernström: ”Vi inpräglar i ditt (hjärta) ord av stor vikt.”

Ingen kan uppnå en så krävande ställning, om han är fläckad av falsk tro och synd. Synder är skadliga både för anden och för själens renhet, även när de har begåtts oavsiktligt. En människa, som begår en synd av misstag, kan få förlåtelse såsom t.ex. en människa, som dricker vin utan att veta om att det är vin. Likväl har synden haft sin naturliga inverkan på den människans själ.

Sålunda kan man säga att shi'a-muslimerna hyser en mycket hög aktning för profeterna. De anser att profeterna var fromma och rena hela sina liv igenom och att de var immuna mot viljan att begå synd eller andra handlingar, som är skadliga för deras själar eller för människors tro och förtröstan i dem.

Ofelbarhetens sanna natur

Den store shi'a-muslimske lärde Nasir al-Tusi som med framgång har överbryggar motsättningarna mellan teologi (*kalam*) och filosofi, säger:

”Ofelbarhet visar sig när (Guds) tjänare har förmågan att begå synd men alls ingen vilja att göra det. Och denna

avsaknad av vilja [att synda] eller förekomsten av något som hindrar honom [från att synda], är Guds ynnestbevis till honom. Han är inte olydig mot Gud, därför att han inte skulle kunna utan därför att han inte vill eller därför att det finns något hos honom som upphäver hans vilja att synda. Sålunda, är det möjligt för honom att begå synd med tanke på hans styrka och makt [och människans fria vilja], men bristen på vilja eller förekomsten av ett överstigitligt hinder, gör det omöjligt.”¹

En känd asharitisk teolog, al-Iji, förklarar ofelbarheten på följande sätt:

”Vi (ashariter) anser att ofelbarhet är att Gud inte skapar någon synd i dem (profeterna). Filosoferna säger att ofelbarhet är en egenskap (*al-malakah*) som hindrar oss från att synda. Den har sin grund i vetskapen om eländet som kommer från synd och om förtjänsterna som kommer från lydnad till Gud och den förstärks av befallningar och förbud i upprepade uppenbarelser.”²

Shi’a-muslimska teologer och filosofer anser att det i sig är möjligt för profeter att synda eftersom de är mänskliga och måste vara förebilder för andra mänskliga varelser. Profeterna är inte som änglarna, som inte kan synda. Likväl är profeterna så rena i själen, så djupsinniga i sin förståelse, så insiktsfulla i sitt uppträdande och så uppmärksamma på Gud att de varken önskar utföra omoraliska handlingar eller ens kommer på idén att begå så skändliga dåd. De flesta av oss är ofelbara när det gäller vissa handlingar, såsom att äta lera, slå våra föräldrar, gå nakna på allmän plats eller kasta oss ned från något tak. Trots att vi har möjlighet att utföra alla dessa handlingar, har vi en slags immunitet mot dem. Det skulle inte ens falla oss in att göra något så dumt. Orsaken är å ena sidan vår självrespekt

¹ al-Tusi, *Talkbis al-Muhassal*, s. 525.

² Al-Iji, *Al-Mawaqif*, s. 262.

och självbevaringsdrift och å andra sidan vårt klara förstånd, som säger oss att sådana handlingar är fel och skadliga.

Profeterna hade denna immunitet mot alla slag av synd. Men de var inte tillfredsställda bara med att vara förskonade från de vanliga synderna. Försummelsen att komma ihåg Gud även för ett kort ögonblick, medan de fullgjorde sina sociala plikter, var inte nog för dem. De betraktade många handlingar som för vanliga människor framstår som fromma andaktshandlingar, som otillräckliga och de bad Gud om förlåtelse medan de fullgjorde dem. Det är viktigt att framhålla att det som profeterna ansåg vara synd för dem själva och som de bad om förlåtelse för, inte var synd i vanlig bemärkelse.

Shi'a-muslimer åberopar de ovan angivna skälen och Profetens Hushålls tydliga undervisning när de förkastar berättelser eller hadither, som antyder att profeterna har gjort sig skyldiga till sådana synder eller föraktliga handlingar, som skulle få människor att ta avstånd från dem. Shi'a-muslimska lärda har noga studerat alla de Koranverser som ibland har tolkats annorlunda och de har visat att den verkliga tolkningen av dessa verser inte motsäger den ovan beskrivna grundtanken.¹

Shi'a-muslimer högaktar Profeten Muhammad och ser i alla hans egenskaper och uppträdande det mest fulländade föredömet.

”Sannerligen har ni i Guds budbärare det mest överlägsna föredömet...” (33:21)

Zetterstén: ”I Guds apostel haven I nu fått ett härligt föredöme...”

Bernström: ”I Guds Sändebud har ni ett gott föredöme...”

Shi'a-muslimer anser även att Imamerna äger samma slag av ofelbarhet. Skälet till det är att även Imamaten är en av Gud given ställning, som kräver

¹ Utöver kommentarerna till Koranen, har även självständiga arbeten skrivits i ämnet, t.ex. *Tanzih al-Anbiya* av Sayyid al-Murtada.

stor renhet och andlighet. Ingen kan uppnå denna ställning utan att själv vara helt fri från synd och osedliga handlingar. Såsom nämnts tidigare måste dessa utvalda människor undvika även sådant som är tillåtet för vanliga människor, som t.ex. att tala för mycket eller att äta och sova mer än nödvändigt. Och de måste även vara fria från villfarelser för att människor skall kunna lita på dem.

Utöver det som sägs i versen (2:124) och som vi har nämnt tidigare, säger Koranen om Profetens Hushåll:

”Gud vill bara ta bort all orenhet från er [eftersom ni är] folket från [profetens] hus och att rena er noggrant.” (33:33)

Zetterstén: ”Gud vill blott avlägsna styggelsen från eder, husets folk, och fullständigt rena eder.”

Bernström: ”Gud vill befria er, ni som står Profeten närmast, från all [jordisk] smuts och göra er renhet fullkomlig.”

Det står tydligt skrivet i Koranen att medlemmarna av Profetens Hushåll är skyddade och rena från all orenhet, även synder och dålig karaktär. De är fria från allt sådant som människor ogillar. Det är tydligt att den ovan citerade versen talar om befrielse från synd; annars skulle det inte vara någon skillnad på Profetens Hushåll och sådana troende, som är på sin vakt mot frestelsen att synda. Det står skrivet i Koranen:

”Sannerligen blir de fromma uppmärksamma, när satan hemsöker dem, och då ser de rätt.” (7:201)

Zetterstén (7:200): ”Då någon anfäktelse från Satan ansätter dem, som frukta Gud, låta de förvisso förmana sig, och se, då hava de urskillning.”

Bernström: ”När de som fruktar Gud besväras av onda ingivelser från Djävulen, påminner de sig Guds [förmaningar och varningar] och då får de sin klarsyn tillbaka.”

Versen visar att fromma människor varken begår misstag avsiktligt eller låter sig luras av Satan.

Doktrinen om al-Mahdi

I de flesta religioner finns föreställningen om en frälsare som skall komma vid tidernas slut. I islam kallas denna gestalt al-Mahdi (den Vägledde); han skall stå upp med gudomlig nåd och fylla jorden med rättvisa efter det att den har varit fylld av orättvisor och förtryck.¹ I en sammanfattning av alla muslimers gemensamma trossatser om al-Mahdi skriver Ibn Khaldun (död 808/1406):

”Låt det vara känt att alla muslimer i alla tider har nedtecknat att en man från Profetens familj helt säkert skall visa sig vid tidens slut och att han skall göra islam starkare och sprida rättvisa. Muslimerna skall följa honom och han skall ta makten över det muslimska riket. Hans namn skall vara al-Mahdi.”²

Idén om en frälsare som skall inleda en tid av rättvisa vid tidens slut, finns antydd i många Koranverser och hadither. Vi läser t. ex. i Koranen:

”Gud har lovat att utnämna dem av er som tror och gör lofvärda gärningar till [Sina] företrädare på jorden, liksom han gjorde dem som levde före dem till [sådana] överherrar

¹ Mycket har skrivits om al-Mahdi både av sunni-muslimska och shi'a-muslimska lärda. Det är belagt att åtminstone 35 framstående sunni-muslimska lärda sammanlagt har skrivit 46 böcker uteslutande i ämnet. Det följande är exempel på några av dessa böcker: *Kitab al-Mahdi* av Abu Dawud; *Alamat al-Mahdi* av Jalal al-Din al-Suyuti; *Al-Qawl al-Mukhtasar fi Alamat al-Mahdi al-Muntazar* av Ibn Hajar; *Al-Bayan fi Akhbar Sahib al-Zaman* av Abu 'Abdillah bin Muhammad Yusuf al-Kanji al-Shafi'i; *Iqd al-Durar fi Akhbar al-Imam al-Muntazar* av Shaykh Jamal al-Din Yusuf al-Dimashqi; *Mahi Al-i Rasul* av Ali bin Sultan Muhammad al-Harawi al-Hanafi; *Manaqib al-Mahdi* av al-Hafiz Abu Nu'aym al-Isbahani; *Al-Burhan fi Alamat Mahdi Akhir al-Zaman* av al-Muttaqi al-Hindi; *Arba'in Hadith fi al-Mahdi* av 'Abd al-'Ala' al-Hamadani; och *Akhbar al-Mahdi* av al-Hafiz Abu Nu'aym. (Se Shi'a Encyclopedia.)

² Ibn Khaldun, *An Introduction to History*, s. 257-258. Man bör lägga märke till att Ibn Khaldun själv inte var välvilligt inställd till idén om al-Mahdi. Trots det medger han klart och tydligt i sin riktiga beskrivning av denna föreställning att alla muslimer tror på den.

och att upprätta för dem deras tro som Han har godkänt åt dem, och att byta ut deras fruktan mot tillit. De tjänar mig [Ensam] och sätter inte något jämte mig..." (24:55)

Zetterstén (24:54): "Gud har lovat dem bland eder, som tro och göra goda gärningar, att göra dem till ställföreträdare på jorden, liksom han gjort med dem, som levde före dem, att giva stadga åt deras religion, i vilken han finner behag, och att i stället för fruktan skänka dem trygghet. De skola dyrka mig utan att sätta någon vid min sida."

Bernström: "Gud har lovat dem bland er som tror och lever rättskaffens att han skall göra dem till ställföreträdare på jorden - liksom han gjorde dem till Sina ställföreträdare som levde före dem - och ge fasthet och styrka åt den religion som han har godkänt för dem, och att han i stället för den fruktan som de förut levde under skall skänka dem trygghet - [på villkor att] de ägnar Mig sin dyrkan och inte sätter någon vid min sida."

"Vi har skrivit Påminnelsen i Psaltaren: Mina rättfärdiga tjänare skall ära jorden." (21:105)

Zetterstén: "Vi hava ju efter hugfästelsen skrivit i Psaltaren: Mina rättfärdige tjänare skola ära landet."

Bernström: "I den bok av visdom [som vi skänkte David] efter [den första] påminnelsen har Vi skrivit att Mina rättskaffens tjänare skall ära jorden."

"Och Vi ville vara nådiga mot dem som ansågs vara underlägsna på jorden och göra dem till ledare och göra dem till [Våra] arvingar." (28:5)

Zetterstén: "Men vi ville vara nådiga mot dem, som ringaktades på jorden, göra dem till ledare och göra dem till arvtagare."

Bernström: ”Men det var Vår vilja att visa dessa förnedrade och förtrampade människor Vår särskilda nåd och göra dem till föregångsmän [i tron] och låta dem ärva [de ogudaktigas makt].”

Det följande är några exempel på hadither om Mahdi, som finns nedtecknade både i sunni- och shi'a-muslimska källor:

1. Profeten sade:

”Även om världens hela tillvaro har förbrukats och det bara återstår en enda dag (före Domedagen) skall Gud sträcka ut den dagen och göra den så lång att kungadömet under en man från Mitt Hushåll kan upprättas och han skall bära mitt namn.”¹

2. Profeten har även sagt:

”Al-Mahdi är en av oss, medlem av Hushållet (*Ahl al-Bayt*). Gud skall på en natt göra honom redo för sitt uppdrag.”²

3. En annan gång sade Profeten:

”Al-Mahdi skall vara från min familj, en av Fatimas ättlingar.”³

4. Jabir bin Abdillah al-Ansari, berättar i en hadith, att han hört Guds budbärare säga:

¹ Al-Tirmidhis *Sunan*, Kitab al-Fitan, Sakhr serienr. 2156 och 2157 och Abu Dawuds *Sunan*, Kitab al-Mahdi, Sakhr serienr. 3733 och 3734. Hos Abu Dawud slutar hadithen med: 'Han skall fylla jorden med rättvisa på samma sätt som den tidigare var fylld av orättvisa och förtryck.' Se även Ahmads *Musnad*, Musnad al-'Asharah al-Mubashsharin bi al-Jannah, Sakhr serienr. 734 och Ibn Majahs *Sunan*, Kitab al-Jihad, Sakhr serienr. 2769.

² Ibn Majahs *Sunan*, Kitab al-Fitan, Sakhr serienr. 4075 och Ahmads *Musnad*, Musnad al-'Asharah al-Mubashsharin bi al-Jannah, Sakhr serienr. 610.

³ Abu Dawuds *Sunan*, Kitab al-Mahdi, Sakhr serienr. 3735. Se även Ibn Majahs *Sunan*, Kitab al-Fitan, Sakhr serienr. 4076.

”En skara människor från mitt folk skall kämpa för sanningen ända till en dag nära Domedagen, när Jesus, Marias son, skall stiga ner och deras ledare skall be honom leda bönen, men Jesus skall avböja och säga: ’Nej, sannerligen, har Gud bland er skapat ledare för andra till detta folks ära.’”¹

Det är tydligt att al-Mahdi är olik Jesus, även om de båda skall komma vid samma tidpunkt. Lägg märke till att al-Masih, som betyder rentvådd och renad, är en hedersbenämning på Jesus i Koranen och i andra islamiska källor. Ordet har en uppenbar likhet med det svenska ordet ”Messias” (”Messiah” på engelska), som de kristna använder om Jesus. ”Messias” kan emellertid även användas med syftning på judarnas väntade konung och frälsare. Det används även i en bildlig och överförd bemärkelse om den förklarade eller erkände ledaren för en grupp människor eller en sak eller uppgift. Det är orsaken till att ”Messiah” i en del engelska texter har använts om den islamiska troslärens al-Mahdi. Av det skall man dock inte tro att al-Mahdi är al-Masih, en benämning som i islam bara används om Jesus.

Al-Mahdi kommer att ha ett budskap och ett uppdrag för hela världen och det skall utgå från de arabiska länderna. Han skall ha samma namn som profeten Muhammad och han skall vara ättling till Fatima. Shi’amuslimerna tror att han är son till Imam Hasan al-Askari. Han är född år 255 e. H. Han steg in i det fördolda år 260 e. H. Han lever fortfarande och skall bli kvar under Guds beskydd i det fördolda ända till dess att tiden är mogen för hans förnyade framträdande. En del sunni-muslimska lärda delar denna tro, medan andra anser att han ännu inte är född. I boken *A’yan al-Shi’ah* nämner Sayyid Muhsin al-Amin som exempel namnen på tretton sunni-muslimska lärda, som har hävdats att al-Mahdi är Imam Hasans son och att han redan är född. Bland dessa sunni-muslimska lärda finner vi: Muhammad bin Yusuf al-Kanji al-Shafi’i (i böckerna *Al-Bayan*

¹ Muslims *Sahih*, Kitab al-Iman, Sakhr serienr. 225 och Ahmads *Musnad*, Baqi Musnad al-Mukthirin, Sakhr serienr. 14193 och 14595.

fi Akhbar Sahib al-Zaman och *Kifayat al-Talib fi Manaqib Ali bin Abi Talib*), Nur al-Din Ali bin Muhammad al-Maliki (i boken *Al-Fusul al-Muhimmah fi Marifat al-A'immah*) och Ibn al-Jawzi (i sin berömda bok *Tadhkirat al-Khawass*).

Jag skall avsluta kapitlet om doktrinerna med att citera den *fatwa* som Muslimska Världsrådet (*Rabitat al-'Alam al-Islami*) uttalade den 11 oktober 1976/den 23 shawwal 1396. I den sägs att över tjugo av Profetens följeslagare har berättat traditioner om al-Mahdi och den innehåller även en lista på hadith-forskare som har nedtecknat dessa berättelser. Listan innehåller även namnen på sådana lärda, som har författat böcker om al-Mahdi. Det följande är ett utdrag ur texten:

”*Huffaz* (de som har lärt sig utantill) och de som är sakkunniga i hadither har undersökt och bekräftat att traditionerna om al-Mahdi innehåller autentiska (*sahih*) och giltiga (*hasan*) redogörelser. Flertalet av dessa traditioner är förmedlade genom talrika och säkra källor (*mutawatir*). Det råder inget tvivel om att dessa redogörelser status är *sahih* och *mutawatir*, och att tron på al-Mahdi är obligatorisk och att det är en av Ahl al-Sunnah wa al-Jama'ahs trosartiklar. Bara de som är okunniga om sunnah och modernistiska nytänkare och förnyare av doktrinen förnekar det.”¹

¹ Se t.ex. Introduktionen till *Al-Bayan* av al-Kanji al-Shafi'i. Beirut 1399/1979, s. 76-79.

Trosutövningen

De viktigaste påbjudna troshandlingarna, som både shi'a-muslimer och sunni-muslimer är överens om, är:

I. De dagliga bönerna

Från det att han eller hon har uppnått puberteten, skall varje muslim be de fem dagliga bönerna (*salah*). Innan man kan börja be måste man först utföra en rituell tvagning eller rening (*wudu'*) på ett föreskrivet sätt. Därefter skall man ställa sig med ansiktet vänt mot Mekka och uttala sin avsikt att be den bönen som tiden är inne för, för att uppnå närhet till Gud. Man måste vara medveten om sin avsikt under hela tiden man ber. Om man i början av bönen eller senare glömmer vad man håller på med eller om man ber bara för att göra sig till och visa upp sig själv i en bättre dager eller om man ber av någon annan självisk anledning, blir bönen ogiltig. Själva bönen börjar när den bedjande uttalar orden *Allah-u Akbar* (Gud är den störste). Med dessa ord stiger han in i ett högtidligt tillstånd av bön, i vilket han blir kvar tills bönen är avslutad. Varje bön består av två till fyra enheter (*rak'ah*)¹. Varje enhet består av:

1. Läsning av Koranens inledningskapitel följt av läsningen av något annat kapitel som t.ex. *Tawhid* eller *Qadr*²;
2. En djup bugning (*ruku'*) medan man samtidigt i den ställningen prisar och ärar Gud.

¹ Morgonbönen (*fajr*), som man ber mellan gryningen och soluppgången, består av två enheter; Middagsbönen (*zuhr*) och eftermiddagsbönen (*'asr*) består båda av fyra enheter; bönen vid solnedgången (*maghrib*) består av tre enheter och kvällsbönen (*'isha'*) består av fyra enheter.

² I böner med tre eller fyra enheter, består den tredje och fjärde enheten av läsning av Koranens inledningskapitel eller läsning av en särskild minnesvers (*dhikr*) kallad *'al-tasbehat al-arba'ah* (de fyra lovorden). Därefter skall man buga och falla till marken. I dessa böner uttalar man vittnesbördet om Guds enhet och Profeten Muhammads profetskap och en hyllning till honom och hans Hushåll både i den andra och i den sista enheten efter att ha fallit till marken.

3. Nedfallande till marken två gånger (*sajdah*) och därefter skall man prisa och ära Gud.

Bönen avslutas med vittnesbördet att Gud är En och inte har någon jämlike och att Muhammad är Hans tjänare och budbärare och till sist en hyllning till Profeten och hans Hushåll (*tashahud*) och en önskning om frid med Profeten, alla rättskaffens människor och alla de bedjande (*taslim*).

De dagliga bönerna är den viktigaste formen av andakt och hågkomst av Herren. Koranen säger:

”Sannerligen håller bönen oss borta från det oanständiga och det onda, och förvisso är hågkomsten av Gud det största och Gud vet vad du gör.” (29:45)

Bernström: (29:45) ”Bönen avhåller [den bedjande] från skamlösa handlingar och allt som strider mot rimlighet och förnuft. Men först och störst är åkallandet av Guds namn. Och Gud vet vad ni gör”

Zetterstén: (29:44) ”Bönen håller dig förvisso fjärran från skändligheter, och att åkalla Gud är sannerligen det viktigaste. Ja, Gud vet I företagen eder.

2. Fastan

Den andra troshandlingen är fastan under månaden ramadan, som är den nionde månaden i den islamiska kalendern. Under hela månaden skall varje vuxen muslim avstå från mat, dryck och sexuellt umgänge från gryningen till solnedgången.¹ Liksom alla andra troshandlingar måste fastan ske med uppriktig avsikt. Det innebär att man bara skall fasta för Guds sak och för att uppnå närhet till honom. Utöver att komma nära Gud och

¹ Många grupper av människor, såsom de sjuka och de resande, är undantagna.

förtjäna hans välvilja, finns det mycket annat som är välgörande i fastan. Den stärker vår egen beslutsamhet och är en påminnelse för oss människor om Guds nådegåvor såsom födan vi kan glädja oss åt varje dag och som vi kanske tar för given. Fastan påminner oss om hungern och törsten på Domedagen. Den hjälper de rika att förstå vad de fattiga får utstå och på så sätt väcks deras medvetande, deras vilja till välgörenhet och deras medkänsla. Fastan stillar våra lustar och begär. Den renar även vår förmåga att tänka förnuftigt och den stärker vårt andliga medvetande. Koranen uttrycker det i några få ord:

”O ni, som är troende! Fastan har föreskrivits er liksom den var föreskriven dem som levde före er, så att ni må akta er [för det onda].” (2:183)

Zetterstén (2:179): ”I, som tron, det har föreskrivits eder att fasta, likaväl som det föreskrivits dem, som levat före eder, för den händelse I månden frukta Gud.”

Bernström (2:183): ”Troende! Det är en plikt för er att fasta, liksom det var en plikt för dem som levde före er - kanske skall ni frukta Gud.”

3. Vallfärden till Mekka

Varje vuxen muslim som har möjlighet till det, både med hänsyn till sin ekonomi och till sin fysik, skall en gång under sitt liv göra vallfärden till Mekka (*hajj*) under månaden *dhu al-hijjah*, den tolfte månaden i den islamiska kalendern. Masjid al-Haram med helgedomen *Kaba*, som är den viktigaste moskén för alla världens muslimer, finns i Mekka. Alla muslimer vänder sig i riktning mot Kaba för att be. Kaba är den kubformade byggnaden som Profeten Abraham uppförde tillsammans med sin son Profeten Ismael, ovanpå grunden till den byggnad som Profeten Adam ursprungligen hade byggt. Man kan med all rätt säga att vallfärden till Mekka i stor utsträckning är en symbolisk rekonstruktion av det som den

stränge monoteisten Profeten Abraham gick igenom på just den här platsen för nära fyra tusen år sedan. När Abraham kom fram till Mekka efter en lång resa, uppmanade Gud honom att göra förberedelser för människornas vällfärd till Mekka. Koranen berättar om befallningen som han mottog:

”Sätt inget jämte Mig, och rena Mitt hus för dem som går runt omkring det och reser sig upp för att be och buga och faller till marken. Och kungör vällfärden för människorna. De skall komma till dig till fots och på varje mager kamel från varje avlägsen stig så att de må bevittna det som gagnar dem och nämna Guds namn under de fastställda dagarna för det som Han har givit dem.” (22:26 -28)

Zetterstén (22:27-29): ”Sätt ingen vid min sida och håll mitt tempel rent för dem, som gå omkring det, som stå där och som buga sig och falla ned. Och påbjud vällfärden bland människorna, att de må komma till dig till fots och på alla magra kameler, som komma från alla möjliga djupa pass, att de må inse fördelarna för dem själva och åkalla Guds namn på bestämda dagar för allt han beskärt.”

Bernström (22:26-28): ”Sätt ingenting vid Min sida och rena Min Helgedom för alla som skall vandra runt den och som skall resa sig [till bön] och böja rygg och knän och falla ned på sina ansikten! Kungör för människorna [plikten att fullgöra] vällfärden. De skall komma till dig till fots och ridande på alla slag av snabbfotade riddjur och de skall komma från alla håll och från avlägsna trakter för att uppleva vad som tjänar till deras uppbyggnad och under de kända dagarna uttala Guds namn över de djur ur boskapshjordarna som han skänker dem.”

”Sannerligen är det första huset, som är bestämt för människorna, huset i *Bekka*, välsignat och en vägledning för alla folk. Där inne finns det tydliga tecknen, platsen där

Abraham stod och alla som stiger in i det skall vara i säkerhet och vällfärden till Huset är en plikt för människorna för Guds sak, [en plikt] för alla som kan göra resan dit; och om någon inte tror, är Gud sannerligen sig själv tillräcklig, han står över världarnas behov.” (3:98)

Zetterstén (3:90 - 92): ”Det första templet, som grundlades åt människorna, var sannerligen det, som finnes i Mekka, en välsignelse och en vägledning för all världen. Där finnas tydliga recken, Abrahams plats. Den, som träder in i det, är trygg, och vällfärden till templet är en plikt för människorna gentemot Gud, för så vitt de kunna finna någon utväg. Men är någon otrogen, så är Gud förvisso sig själv nog all världen förutan.”
Bernström (3:96 och 97): ”Det första tempel som restes för människornas bruk var helt visst Helgedomen i Bekka, en välsignelse och ledstjärna för hela världen. Den förmedlar klara budskap [och där finns] den plats där Abraham en gång stod; den som stiger in där är i trygghet. Vällfärden till denna Helgedom är en plikt gentemot Gud för var och en som har möjlighet att genomföra den. Och den som förnekar sanningen [skall veta att] Gud är i Sig själv nog och inte behöver [någon eller något i] Sin skapelse.”

Vällfärden till Mekka är fylld av oförglömliga upplevelser. Det mest framträdande av allt är kanske alla bevis på osjälviskhet, broderskap, jämlikhet, anspråkslöshet och enkelhet. Varje år lämnar muslimer från olika världsdelar sina hem, familjer, arbeten och allt som är dem kärt och beger sig på resan till ökenstaden Mekka. Alla är bjudna att närvara där, på samma plats, vid samma tidpunkt, alla klädda i likadana kläder för att utföra samma riter. Den rike och den fattige, kungen och den vanliga människan, hög och låg, alla står de skuldra vid skuldra enkelt klädda i två sömlösa vita tygstycken. Allt detta borde var och en av oss människor få uppleva åtminstone en gång i livet. Sedan bör vi försöka tillämpa principerna som vår upplevelse frammanar i våra dagliga liv.

4. Allmosan och den religiösa avgiften

Koranen och sunna föreskriver uttryckligen välgörenhet och belöningen är stor för barmhärtiga handlingar. Även om allt – även våra ekonomiska tillgångar – tillhör Gud, står det skrivet i Koranen att välgörenhet är ett lån till Gud:

”Vem är den som ger Gud ett gott lån så att Gud må ge det dubbla tillbaka” (57:11)

Zetterstén: ”Vem är den, som ger Gud ett gott lån, att han må fördubbla det åt honom?”

Bernström: ”Vem ger Gud ett lån av goda gärningar, som Han återbetalar med det mångdubbla värdet.”

Utöver frivillig välgörenhet finns det välgörenhet som är obligatorisk. Det finns t.ex. en allmosa som kallas *zakah* och som är en förmögenhetsskatt på några få procent (vanligen 2,5 procent). *Zakah* är inte en gåva till de fattiga utan de fattigas rättmätiga krav, som måste uppfyllas:

”Och i deras egendom har tiggaren och den utblottade sin rättmätiga del.” (51:19)

Zetterstén: ”Och i deras ägodelar hade tiggaren och den hjälplöse tillbörlig del.” Bernström: ”Och av det som de ägde gav de tiggarna och dem som led nöd [i tysthet] deras rättmätiga andel.”

Imam Ali har sagt:

”Gud, den Lovprisade har bestämt de nödlidandes livsuppehälle i de rikas rikedom. När än de nödlidande förblir hungriga, har de rika nekat dem deras andel.”¹

¹ *Nahj al-Balagha* (Väktalighetens Högsta Höjd)

De, vars innehav av vete, korn, dadlar, russin, guld, silver, kameler, kor och får överstiger vissa bestämda mängder, måste betala en årlig *zakah* till de mindre lyckligt lottade av sina släktingar och till de föräldralösa, de behövande, de resande och andra. *Zakah* kan användas till föda, husrum, utbildning, hälsovård, barnhem och andra offentliga inrättningar.

Det är värt att uppmärksamma att betalning av *zakah* i många Koranverser nämns tillsammans med bönen som ett tecken på religiös övertygelse och tro på Gud. Att betala *zakah* är en troshandling och det måste göras för Guds sak. Därför är det inte bara en hjälp till de behövande och ett bidrag till upprättandet av social rättvisa och utveckling, utan det renar även givarnas själar från snålhet och girighet. Koranen säger:

”Ta allmosor från deras rikedom för att rena och helga dem.”
(9:103)

Zetterstén: ”Mottag en allmosa av deras ägodelar, att du må rena och helga dem därmed.”

Bernström: ”Tag då emot något av dem som offergåva så renar du dem [från synd] och hjälper dem att växa [i rättfärdighet].”

Khums

Shi'a-muslimer anser att även ”*khums*” är en obligatorisk avgift eller skatt. Ordet betyder en femtedel och det är en skatt på 20 procent, som beräknas på den överskjutande årliga vinsten. Vid slutet av varje räkenskapsår skall man betala 20 procent på alla inkomster efter avdrag för hushållsutgifter och arbetskostnader.¹ Plikten att betala khums finns omnämnd i Koranen:

¹ Det finns andra fall, som nämns i shi'a-muslimsk rättsvetenskap, då betalning av khums blir obligatorisk. Det ovannämnda fallet är det vanligaste.

”Och vet att vilken vinst ni än uppnår, en femtedel av den är bestämd för Gud och budbäraren, och för de nära släktingarna och de föräldralösa, de utblottade och de resande, om du tror på Gud och det som Vi har sent ner till vår tjänare [Muhammad].” (8:41)

Zetterstén (8:42): ”Och veten, att vad I än tagen som byte, så tillkommer femtedelen därav Gud och aposteln, anförvanterna, de faderlösa, de fattiga och de vägfärande, om I tron på Gud och vad vi nedsänt till vår tjänare.”

Bernström (8:41): ”Femtedelen av det byte som ni tar i krig - det måste ni veta - tillhör Gud och Sändebudet och [hans] närmaste och de faderlösa och de behövande och vandringsmannen. [Lyd detta bud] om ni tror på Gud och på vad Vi uppenbarat för Vår tjänare.”

Sunni-muslimer, i allmänhet, anser att versen bara syftar på det som muslimer tar i krig, d.v.s. krigsbyte.

Enligt shi'a-muslimsk rättsvetenskap tillhör hälften av khums den tolfte Imamen, som är den ende ännu levande medlemmen av Profetens hushåll och som är hans efterträdare. Den andra hälften tillhör Profetens fattiga ättlingar – dem som kallas *sayyider*. Khums får bara användas under överinseende av en shi'a-muslimsk sakkunnig i religiösa frågor (*marja' al-taqlid*), d.v.s. den rättslärde, som vi följer i alla praktiska frågor. Orsaken till det är att man måste kunna vara säker på att pengarna används på ett sätt, som Imam Mahdi finner lämpligt. Den del som tillhör Imam själv, brukar användas för finansiering av islamiska seminarier och andra utbildningsprojekt såsom utgivning av värdefulla böcker eller för att bygga moskéer och skolor.

5. Kampen för Guds sak

Varje muslim måste kämpa och sträva för Guds sak på olika sätt för att åstadkomma förbättringar i alla människors liv och i synnerhet i sitt eget liv. Koranen säger:

”Han har skapat er på jorden och har ålagt er att bruka den.”
(11:61)

Zetterstén (8:64): ”Han har frambragt eder ur jorden och han låter eder länge leva på den.”

Bernström (8:61): ”Han skapade er av jord och Han lärde er att bruka den”.

Koranen fördömer mycket strängt människor, som är likgiltiga inför mänskliga katastrofer och som är lata i sina personliga liv. Däremot betraktas den som arbetar hårt och som använder sin förtjänst till familjens bästa och för att förbättra dess levnadsvillkor, som en hjälte i kampen för Guds sak, en *mujahid*. En mycket betydande och livsviktig uppgift i denna kamp (*jihad*) är uppgiften att försvara den muslimska nationens (*ummah*) rättigheter och värderingar såsom frihet, oberoende, rättvisa, värdighet och okränkbarhet. Koranen säger:

”Tillåtelse [till strid] ges till dem, mot vilka ett orättfärdigt anfallskrig förs och sannerligen har Gud makt att ge dem seger. De som fördrivits från sina hem orättfärdigt bara därför att de sade: ’Vår Herre är Gud’” (22:39-40).

Zetterstén (22:40-41): ”De, som kämpa hava tillstånd, därför att de lidit orätt; ja, Gud har sannerligen makt att hjälpa dem, som utdrivits från sina hem utan något annat skäl än att de sagt: ’Gud är vår herre’.”

Bernström (22:39-40): ”Tillåtelse [att kämpa] har de mot vilka ett orättfärdigt krig förs - och Gud har makt att ge dem

stöd - de som i strid mot all rätt jagas bort från sina hem därför att de säger: 'Gud är vår Herre.'"

"Och varför kämpar ni inte för Guds sak och för de fullkomligt förtryckta männen, kvinnorna och barnen, som ropar 'O herre! Rädda oss från denna stad, vars invånare är förtryckare och tillkalla en beskyddare åt oss från Dig och tillkalla en hjälpare åt oss.'" (4:75)

Zetterstén (4:77): "Och vad haven I väl för anledning att ej strida för Guds sak och de män, kvinnor och barn, som räknas för svaga och säga: 'Herre, för ut oss från denna stad med dess orättfärdiga invånare, giv oss en beskyddare från dig, giv oss en hjälpare från dig!'"

Bernström (4:75): "Varför skulle ni inte kämpa för Guds sak och för de försvarslösa män, kvinnor och barn, som ropar: 'Herre! För oss ut ur detta land av förtryck och sänd oss i Din nåd en beskyddare, ja, sänd oss i Din nåd en hjälpare.'"

Jihad omfattar även mer individuella fall av kamp, såsom den när den egna familjen, egendomen eller goda rykte är i fara, tas i beslag eller skadas. Många hadither säger att den som dödas under försvar av sin familj eller sitt land skall betraktas på samma sätt som soldaten, som dör martyrdöden vid krigsfronten.

Jihad måste fortsätta ända till dess att rättvisa har uppnåtts. Koranen säger:

"Kämpa mot förtryckare ända tills förtrycket upphör." (2:193)

Zetterstén (2:189): "Striden mot dem, tills det ej finnes någon frestelse längre." Bernström (2:193): "Och kämpa mot dem till dess allt förtryck upphör."

På ett högre plan har naturligtvis strider alltid utkämpats alltifrån skapelsens begynnelse, mellan det goda och det onda, mellan det sanna och det falska, mellan Guds anhängare och Satans anhängare. Denna strid skall fortsätta ända till tidernas slut, då jorden kommer att fyllas av rättvisa och rättfärdighet under al-Mahdis ledning och beskydd.

Jihad är en troshandling, som kan utkämpas med pennan, tungan eller vapen i hand och som måste fullgöras med uppriktig avsikt, d.v.s. för Guds sak och för att uppnå rättvisa. Det är inte tillåtet att slåss eller kämpa för materialistiska mål, för personlig ära eller för äran av någon stam, ras, eller nation. Det är inte heller tillåtet att erövra och ta i besittning andra länder för att skaffa sig större rikedom eller makt. Jihad börjar, förvisso, först inom *mujahid* (den som kämpar) själv. För att vara säker på att kunna vinna det yttre slaget mot det onda, måste man först bekämpa sina egna låga drifter och lustar. Man måste först befria sitt eget hjärta från djävulsk besittning och återvinna den värdighet och heder, som Gud, den Allsmäktige har skänkt människan. Koranen säger:

”O själ i frid, återvänd till din Herre, tillfreds [med Honom] och behaglig [för Honom]. Så stig in bland Mina sanna tjänare och stig in i Mitt Paradis!” (89:27-30)

Zetterstén: ”Du själ, som är trygg, återvänd till din Herre nöjd och honom behaglig, träd in bland mina tjänare; ja, träd in i mitt paradisi!”

Bernström: ”Du själ, som har kommit till ro! Vänd tillbaka till din Herre, tillfreds [med hans gåvor och] omsluten av hans välbehag! Stig in med skaran av Mina tjänare. Stig in i Mitt paradisi!”

I en mycket känd hadith sade Profeten Muhammad (frid vare med honom och hans husfolk) till en skara följeslagare, som hade gått segrande ur ett slag:

”Bra gjort. Välkomna bland dem som har fullbordat den mindre jihad (*al-jihad al-asghar*) och som nu har den större jihad (*al-jihad al-akbar*) framför sig.”

Följeslagarna, som hade besegrat fienden och som hade varit beredda att offra sina egna liv till islams försvar, blev förvånade och frågade: ”Vad är den större jihad?” Profeten Muhammad (frid vare med honom och hans släkt) svarade:

”Den större jihad är att kämpa mot er själva [eller era egna själar].”

Den största och svåraste jihad är alltså att stå emot frestelser och hindra själen från onda gärningar och att rena sig själv.

Låt oss till slut med Guds egna ord nämna en del av de förtjänster som de som kämpar för Guds sak, äger:

”De som tror och har lämnat sina hem och som kämpar med sin rikedom och sina liv som insats på Guds väg, har en mycket högre ställning hos Gud. Det är de som är segerrika. Deras Herre ger dem goda budskap om Sin nåd och Sitt välbehag och om trädgårdar, där varaktig glädje skall vara deras. Där skall de leva i evighet. Sannerligen finns det en rik belöning hos Gud.” (9:20-22)

Zetterstén (9:20-22): ”De, som antagit tron, utvandrat och vågat sina ägodelar och sitt liv för Guds sak, uppnå ett högre stadium hos Gud; ja, dessa äro de lycksaliga. Deras Herre förkunnar dem ett hugnesamt budskap om barmhärtighet hos honom, välbehag och lustgårdar i vilka de skola njuta av en varaktig sällhet att där i evighet förbliva.”

Bernström (9:20-22): ”De som har antagit tron och utvandrat från ondskans rike och som med sina ägodelar och sina liv

[som insats] strävar och kämpar för Guds sak har den högsta rangen inför Gud; det är de som skall vinna den stora segern. Deras Herre ger dem glädjrika budskap om [Sin] nåd och [sitt] välbehag och om lustgårdar där Guds gåvor aldrig tryter och där de skall förbli i evig tid.”

6. Att uppmuntra det goda och att förbjuda det onda

Att uppmuntra det goda (*al-amr bi al-maruf*) och att förbjuda det onda (*al-nahy 'an al-munkar*) är två troshandlingar, som varje vuxen muslim måste fullgöra när än det är möjligt. Ingen muslim får vara likgiltig inför det som sker i världen omkring honom. En del av varje muslims sociala ansvar innebär att leva i enlighet med mänskliga och religiösa värderingar. Varje gång någon av dessa åsidosätts avsiktligt eller överträds, är det hans plikt att ge råd och att vägleda de ansvariga och uppmuntra dem att göra det goda och att avstå från onda och syndiga handlingar. (Koranverser 3:103, 109, 113; 7:199; 9:71, 112; 112; 22:41).

Allmänna kännetecken på islam och shi'a-islam

Ett rätt sätt att se på islam är att betrakta det som ett system. Islam är inte en uppsättning spridda trossatser och ritualer utan sammanhang. Det är inte heller ett antal formaliteter som saknar en sammanbindande själ. Det är ett fullständigt system som är uppenbart av Gud för att ge människor vägledning i livets alla skiften under olika tider och olika förhållanden. Islam är ett system i den meningen att det innehåller alla de beståndsdelar som behövs för att tillfredsställa människosläktets behov i dess helhet och allmängiltighet. I islam finns både tydligt uppsatta ideal och de teoretiska och praktiska verktygen att uppnå dem. Islams förmåga att möta ett brett fält av utmaningar och svårigheter under olika tidsåldrar och att ständigt göra framsteg utan att varken förlora identiteten eller integriteten under olika kulturella, sociala, ekonomiska och praktiska betingelser, är ett gott bevis på det islamiska tanke-systemets anmärkningsvärda kraft. Muslimerna själva är de första att erkänna att denna framgång beror på islam och inte på dem själva eller på deras ledare. I det följande skall jag behandla islams tre viktigaste kännetecken ur ett shi'a-perspektiv eller med andra ord, tre viktiga särdrag som är utmärkande för shi'a-islam: andligheten, rationalismen eller förnuftsensligheten och sökandet efter rättvisa. Det finns naturligtvis andra drag, som är utmärkande för shi'a-islam och som borde analyseras, som t.ex. den dynamiska kraften, främjandet av konst, vetenskap och andra uttryck för civilisation och dess heltäckande innehåll.

Andligheten

Islam uppmanar sina bekännare att gå bortom det vardagliga livets materiella frågor och söka efter den mänskliga tillvarons verkliga natur med dess

anknytningar till den osynliga världen och till den andliga världen. I ett fragment av en dikt som tillskrivs Imam Ali, betonas storheten av den andliga världen som människan bär gömd inom sig:

”Botemedlet finns hos dig, men du ser inte,
Och sjukdomen är från dig, men du är inte medveten.
Du är den tydliga boken, vars
bokstäver gör det dolda uppenbart.
Tror du att du är ett litet klump,
men den största världen lever inom dig?”¹

I islam är tron på uppståndelsen och på en annan värld en alltid närvarande verklighet som är sammanlänkad med människans inställning till jordelivet. Uppståndelsen är inte något ovidkommande, något som inte tillhör vårt liv och som är beläget i en avlägsen framtid. Med anspelning på detta säger Koranen:

”Och de känner bara den synliga sidan av livet i denna världen och de försummar livet efter detta.” (30:7)
Zetterstén (30:6): ”De känna blott det yttre i det jordiska livet, likgiltiga som de äro för det tillkommande.”
Bernström (30:7): ”De uppfattar [bara] det yttre skenet av livet i denna värld och är likgiltiga för de yttersta tingen.”

Koranen uppmanar människan att undersöka den andliga världen inom henne själv såsom en ingång till andlighetens värld:

”Vi skall snart visa dem Våra tecken på horisonten och i deras egna själar tills det står klart för dem att det är Sanningen.” (41:53)
Bernström (41:53): ”Vi skall visa dem Våra tecken vid

¹ *Insan-e Kamel* av Mutahhari, s. 203.

horisonten och inom dem själva, ända till dess [uppenbarelsens] sanning står klar för dem!”

Zetterstén: (41:53) Vi skola låte dem se våra tecken i världen och i dem själva tills det varder klart för dem att det är sanningen.

”Och det finns tecken för dem som är säkra. Och [även] i era egna själar; vill ni då inte se?” (51:20, 21)

Zetterstén: ”På jorden finnas tecken för dem, som äga visshet; Så ock i er själva. Skolen I då ej se?”

Bernström: ”För dem som har visshet i tron finns tecken [på Guds makt överallt] på jorden och inom er själva. Varför inte [öppna ögonen] och se?”

I en känd hadith har Profeten uttryckt sambandet, som utgår från människans kunskap om henne själv och går mot hennes kunskap om Gud, på följande sätt:

”Var och en som känner sig själv [eller sin själ], känner sin Herre.”¹

Koranen talar tydligt om det omvända förhållandet, d.v.s. sambandet som utgår från människans kunskap om Gud och går mot hennes kunskap om sig själv:

”Och var inte såsom de som glömde Gud så att Han lät dem glömma sina egna själar; det är de som är överträdare.” (59:19)

Zetterstén: ”Och varen ej lika dem, som glömma Gud och som han låter glömma sig själva! Dessa äro de ogudaktiga.”

Bernström: ”Var inte de som glömmen Gud, och som han

¹ *Majlesi*, Bihar al-Anwar, Vol. 2, s. 32, nr. 22 och Vol. 95, s. 456, nr. 1.

låter glömma själens [välfärd]; det är de som har förhärdat sig i synd och trots.”

Kunskapen om det mest värdefulla, som enligt alla religioner är Gud, är sammanlänkad med vår kunskap om vår egen verklighet, vilken på intet sätt kan identifieras med den mänskliga varelsens fysiska utformning, som är hennes kropp.¹

Människans kunskap om sig själv är emellertid inte tillräcklig. När hon en gång har blivit medveten om sitt eget jag, måste hon vårda denna medvetenhet genom utbildning, övning och rening. Processen att odla den egna andligheten kan sammanfattas på följande sätt:

1. Att vara uppmärksam på sig själv (i motsats till att vara vårdslös och försjunken i det materiella);
2. Att lära känna sig själv och den egna verkligheten och förmågan och de egna möjligheterna och att förstå vad som är till gagn och vad som är till skada;
3. Att ta vara på sig själv²

Att ta vara på sig själv innebär:

1. Att tillägna sig den rätta tron och övertygelsen;
2. Att avhålla sig från onda gärningar och ägna sig åt fromma handlingar;

¹ En tydligt uttryckt princip i Koranen, som har stöd i många filosofiska argument, är att det verkliga hos människan är hennes själ och inte hennes fysiska kropp. Se t.ex. M. A. Shomali, *Self-Knowledge*, Kapitlen 2 och 3.

² Det står skrivet i Koranen: 'O ni som tror! Tag vara på er själva (eller era själar); den som går på avvägar, kan inte skada er medan ni själva är på den rätta vägen.' (5:105)

Zetterstén (5:104): I, som tron, tagen hand om eder själva! Den, som får vilse, kan icke skada eder, då I ären stadda på den rätta vägen.

Bernström (5:105): Troende! Era själar är ert ansvar. Om ni är rätt vägledda, kan de som har gått vilse inte skada er. Imam Ali säger: 'Allteftersom en människas kunskap ökar, ökar också hennes omtanke om själen och hon gör sitt bästa för att utveckla och rena den ' (*Mustadrak al-Was'it* av Nuri, Vol. 11, s. 323, nr. 16).

3. Att tillägna sig goda egenskaper och göra sig kvitt de dåliga;
4. Att fortsätta den andliga resan till dess att man som en sann tjänare möter sin Herre.¹

I islam finns ett mycket rikt andligt arv, som både har sitt ursprung i och som är uppbyggt kring Koranens lära och haditherna av Profeten Muhammad och hans Hushåll. För alla dem som vill lära känna andligheten i islam, är det viktigt att veta att det är ett fullt utvecklat system, som tränger in i livets alla skeden. I islam är allt ombesörjt så att det tjänar människans andlighet och underlättar hennes strävan att komma närmare Gud. Islam är en hel lärobyggnad som omfattar både troshandlingar såsom bön och fasta och ett socialt system med islamisk ekonomi, styrelsekick och rättskipning. Profeten och hans Hushåll har lämnat efter sig ett stort antal tankespråk och böner om den andliga resans frukter och om vägen till Guds närhet och mötet med Honom. Här följer några exempel.²

Fullkomligt stöd från Gud

I en berömd hadith säger Profeten att han frågade Gud om de troendes ställning. Gud svarade och sade:

”Ingen av mina tjänare kan söka närhet till Mig på ett för Mig kärare sätt än genom det som Jag har gjort till *wajib* [plikt] för honom. Genom att sedan göra *nawafil* (det anbefallda) fortsätter han att uppnå närhet till Mig och Jag

¹ 'Att möta gud' (*liqā'ul-lāh*) är ett uttryck, som är djupt rotat i islamisk mystik. Uttrycket har sitt ursprung i Koranen. Det står t.ex. skrivet i Koranen: "Den som väntar på att möta sin Herre bör göra goda gärningar och inte göra någon delaktig av den dyrkan, som han är skyldig sin Herre."

Zetterstén: må alltså den, som hoppas möta sin Herre, handla rättskaffens och icke låta någon bliva delaktig av sin herres dyrkan.

Bernström: Var och en som med hopp ser fram mot mötet med sin Herre skall [sträva efter att] leva ett gott och rättskaffens liv och inte göra någon delaktig av den dyrkan, som han ägnar sin Herre!

Det är helt klart att det här inte är fråga om ett fysiskt möte.

² Utöver det som vi kommer att behandla, medför närheten till Gud även annat, som är värdefullt för människan både på det individuella och sociala planet, såsom fred, tillförsikt, lycka, visshet och materiella välsignelser. Det som jag nämner, har jag valt ut på grund av deras betydelse och centrala plats. Se Shomali, 1996, ss 148-158 för en redogörelse för välsignelserna av närheten till Gud.

skall älska honom. När Jag älskar honom, skall Jag vara örat han hör med, ögonen han ser med och handen han slår med. Om han åkallar Mig, skall Jag besvara hans rop, och om han ber om något, skall Jag bevilja det.¹

Fullkomlig kunskap

Det finns många hadither som antyder att ett av resultaten av andlig närhet till Gud är gränslös kunskap om de verkliga förhållandena i världen och även klarhet i fråga om många mysterier som inte kan förklaras med hjälp av vanlig bildning och undervisning. I ett yttrande säger Profeten att Gud har sagt om tjänaren, som har uppnått närhet till Honom:

”Jag skall älska honom, när han älskar Mig och Jag skall göra honom älskad av Min skapelse och Jag skall öppna hans inre ögon för Min ära och upphöjdhet och Jag skall inte dölja från honom [kunskapen] om Min skapelses utvalda. Så, i nattens mörker och i dagens ljus, skall jag berätta hemligheter för honom så att hans samtal med skapelsen och vännerna blir avbrutna. Jag skall låta honom höra Mina ord och Mina änglars ord och Jag skall avslöja för honom hemligheter, som Jag har dolt för Min skapelse.”²

Odelad hängivenhet till Gud

Att vara avskuren från allt annat än Gud, innebär att vara fri från varje annat beroende och att bara ha förtröstan i Gud och att betrakta allt som ett tecken från Honom och som ett bevis på Hans makt och nåd. Guds sanna tjänare lever inne i samhället men samtidigt har de hela sin uppmärksamhet riktad mot Gud och de har Honom ständigt i tankarna.

Koranen berömmar en grupp människor, ”vilka varken affärer eller handel vänder bort från hågkomsten av Gud, och som

¹ *Usul al-Kafi*, Vol. 2, s. 352 och 353.

² *Bihar al-Anwar*, Vol. 77, s. 28 och 29.

fortsätter att be och att betala zakah”. (24:37)
Zetterstén: ”Män, dem handel och köpenskap ej hindrar att
 åkalla Gud, förrätta bönen och giva allmosan.”
Bernström: ”Dem, vilkas tankar varken handel eller
 köpenskap kan vända från åkallan av Gud och förrättandet
 av bönen och plikten att hjälpa de behövande.”

Imam Ali och andra medlemmar av Profetens hushåll åkallade Gud och sade:

”Min Gud! Gör mig helt avskuren från allt annat än Dig och lys upp våra hjärtans synförmåga med strålglansen, som kommer av att se på Dig ända tills våra hjärtans synförmåga tränger in i ljusets slöjor och når fram till Härlighetens källa och låter vår ande stå fast vid Din helighets ära.”¹

Inträde i ljusets rike

Både de ovannämnda haditherna och många andra hadither, berättar om att en av de goda följderna av framsteg på den andliga resan är undanröjandet av mörkret och inträdet i ljusets rike. Det är tydligt uttryckt i Koranen.²

Oändlig kärlek till Gud

Mystikern är inte den som älskar Gud; han är snarare den som bara älskar Gud, därför att hans kärlek eller hat till allt annat finns uteslutande till för Guds sak. Han önskar och begär bara det som hans Älskade önskar och begär. Han har ingen annan önskan eller annat begär än Hans önskan och begär. Mystikerns kärlek till Gud genomtränger hans kärlek till allt annat.³

¹ 'Al-Munajat al-Sha'baniyah' i *Mafatih al-Jinan*.

² Se t.ex. verserna 2:257 och 5:16. Ljusets rike är ett viktigt tema i islamisk filosofi och mystik.

³ För en detaljerad redogörelse för kärleken, se *Love in Christianity and Islam* (2002) av M. Heydarpoor.

Imam al Sadiq säger:

”Det rena hjärtat är det som möter sin Herre och är fri från alla andra människor.”

Ingenting annat än framkomsten till Gud kan tillfredsställa den andlige vägfärande.

Koranen säger:

”Sannerligen! Med hågkomsten av Gud kommer hjärtan till ro.” (13:28)

Zetterstén: ”Dem, som tro och vilkas hjärtan lugnas genom åkallan av Gud.”

Bernström: ”de som tror och vars hjärtan blir stilla när Guds namn nämns.”

Imam Ali bin Husein säger:

”Ingenting skall svalka min brännande törst utom framkomsten till Dig; släcka min eld utom mötet med Dig; dämpa min längtan utom åsynen av Ditt ansikte; få mig till ro på min boplats utom närhet till Dig.”¹

Vittnesbörd att Gud finns i allt

Mystikern är den som ser och upplever Gud i allt. Imam Husein säger:

”O min Gud! Genom mångfalden av Dina tecken (i verklighetens värld) och genom förändringarna i tillstånd och betingelser, har jag förstått att avsikten är att jag skall känna igen Dig i allt, så att jag inte skall försumma Dig i något.”²

¹ *The Psalms of Islam*, s. 251 och 252.

² Arafahbönen i *Mafatih al-jinan*.

Imam Ali säger:

”I allt jag såg fanns Gud framför, bredvid och bakom.”¹

Det är tydligt att Guds, den Allsmäktiges, synfält är upphöjt oändligt långt bortom det kroppsliga ögats räckvidd. Alla shi'a-muslimar är eniga i tron att Gud inte kan ses med det kroppsliga ögat, vare sig i denna världen eller i den tillkommande.

Beskrivningen ovan visar att Gud är mittpunkten i islamisk andlighet. Människan befinner sig på en andlig resa och är Guds främsta skapelse. Hennes värde bestäms av platsen hon intar på vägen mot Gud, på avståndet eller närheten till Honom.

Åkallan och bön

Ett av uttrycken för andlighet inom shi'a-islam är bön eller åkallan (*du'a*). Det är en handling som Koranen och Profetens och hans Hushålls hadither, framhäver med stort eftertryck. Koranen säger t.ex.:

”Säg: Min Herre skall inte bry sig om dig, om du inte ber.”
(25:77)

Zetterstén: ”Säg: Min herre bryr sig icke om eder, om det ej vore för eder åkallan.”

Bernström: ”Säg, [Muhammad till dem som inte vill tro]: Min Herre bekymrar sig inte om er och den bön som ni försummar [att rikta till Honom].”

”Om Mina tjänare frågar dig om Mig [säg till dem]: sannerligen är Jag nära, Jag svarar på den åkallandes åkallan när han åkallar Mig.” (2:186)

Zetterstén (2:182): ”När mina tjänare spörja dig om mig, är

¹ Sadr al-Din al-Shirazi, *Al-Asfâr*, Vol. 1, s. 117, Vol. 4, s. 479 och Vol. 5, s. 27.

jag förvisso nära; Jag hörsammar den åkallandes åkallan, då han åkallar mig.”

Bernström: ”När mina tjänare frågar om Mig [svara då att] jag är nära; jag besvarar den bedjandes bön, när han ber till Mig.”

”Åkalla Mig! Jag skall svara dig.” (40:60)

Zetterstén (40:62): ”Åkallen mig, så skall jag hörsamma eder.”

Bernström: ”Be till Mig, så skall Jag besvara er [bön].”

Profeten Muhammad har sagt:

”Bönen är den troendes vapen och trons pelare.”

Imamerna från Profetens Hushåll har sagt:

”Bönen är den bästa gudsdyrkan.”

”Bönen är gudsdyrkans innersta kärna.”

”Sannerligen är bönen botemedlet mot alla sjukdomar.”

Mycket av det som Profeten och hans Hushåll har sagt, behandlar olika sidor av åkallan, såsom dess betydelse och ändamål. Det finns föreskrifter om hur och när en åkallan skall göras och förklaringar till vad som hindrar att få svar på en åkallan. Dessutom finns i shi'a-muslimska källor både kortare och längre skrifter med böner som går tillbaka till Imamerna från Profetens Hushåll. Shi'a-muslimska lärda har i sin tur författat många böcker med kommentarer till dessa skrifter.

Den mest kända samlingen böner i hela islam är *Al-Sahifat al-Sajjadiyah* som är författad av Imam Ali bin Husein.¹ Boken är ett mästerverk av islamisk andlighet. Den innehåller även djupsinniga teologiska, filosofiska och psykologiska sanningar.² Alla bönerna i boken tillkom under en av de mest ödesdigra perioderna i islams tidiga historia. Det var tiden strax efter att Profetens sonson, Imam Husein, lidit martyrdöden tillsammans med 72 av sina släktingar och följeslagare. Detta har utan tvivel bidragit till bokens betydelse. Imam Ali bin Husein (Imam Huseins son, som även är känd som *Zayn al-Abidin*, de bedjandes ära) hade varit allvarligt sjuk under händelserna i *Karbala* (år 61 e. H.). Han togs tillfångna tillsammans med Profetens dotterdotter Zaynab och andra kvinnor och barn från Profetens familj. Efter frigivningen, som till slut kom, och ända till slutet av sitt liv, eller mera exakt fram till sin martyrdöd, tvingades Imam Ali bin Husein och hans följeslagare att leva i fångenskap och under ständig bevakning.

¹ Boken har översatts till engelska flera gånger. Den bästa översättningen är gjord av William Chittick och har titeln *The Psalms of Islam*.

² *Al-Sahifa al-Kamila Al-Sajjadiya* består av 54 böner:

Till Guds ära

Välsignelser över Muhammad och hans Hushåll

Välsignelser över Tronens bärare

Välsignelser över Tronens vittnen

Hans åkallan för sig själv och sina särskilda vänner

Hans åkallan på morgonen och på kvällen

Hans åkallan inför bekymmersamma uppgifter

Hans åkallan när han söker en tillflyktsort

Hans åkallan vid längtan

Hans åkallan när han söker sin tillflykt hos Gud

Hans åkallan för ett gott slut

Hans åkallan i bekännelsen

Hans åkallan när han söker i nöd

Hans åkallan när han handlar orätt

Hans åkallan vid sjukdom

Hans åkallan när han ber om syndernas förlåtelse

Hans åkallan mot satan

Hans åkallan vid faror

Hans åkallan när han ber om regn vid torra

Hans åkallan om ädla moraliska egenskaper

Hans åkallan när något gör honom bedrövad

Hans åkallan i vedermöda

Hans åkallan om välfärd

Hans åkallan för sina föräldrar

Hans åkallan för sina barn

Hans åkallan för sina grannar och vänner

Hans åkallan för den väpnade befolkningen utefter gränserna

Hans åkallan vid flykt

Hans åkallan när förnödenheterna tryter

Hans åkallan om hjälp att återbetala skulder

Hans åkallan i ånger

Hans åkallan i nattbönen

Hans åkallan när han ber om det bästa

Hans åkallan i olycka

Hans åkallan över tillfredsställelsen med Guds befallning

Hans åkallan när han hör åskan

Hans åkallan i tacksägelse

Hans åkallan när han ber om förlåtelse

Hans åkallan när han söker förlåtelse

Hans åkallan när döden nämns

Hans åkallan när han ber om säkerhet och skydd

Hans åkallan vid avslutad läsning av Koranen

Hans åkallan när han betraktar nymånen

Hans åkallan vid månaden ramadans ankomst

Hans åkallan vid avskedet från månaden ramadan

Hans åkallan för dagen då fastan bryts och för fredagen

Hans åkallan på Arafatdagen

Hans åkallan på Offerdagen och fredagen

Hans åkallan när han slår tillbaka fiendernas svek

Hans åkallan vid fruktan

Hans åkallan för att beveka och förringa sig själv

Hans åkallan om förbarmande

Hans åkallan i ödmjukhet inför Allah

Hans åkallan om bekymrens avlägsnande

Under sådana omständigheter var författandet av bönetexter det rätta sättet att förmedla sann islamisk undervisning och andlighet. Vi ser här åter igen hur andligheten i islam är sammanvävd med det sociala ansvaret; en sann muslim har inte rätt att ens i sina mest privata bönestunder försumma sitt sociala ansvar eller låtsas som om han inte ser det som sker omkring honom.

Rationalismen eller Förnuftsensligheten

En av de viktigaste frågorna både inom religionsstudier och religionsfilosofi är att bestämma förnuftets roll och dess förhållande till uppenbarelsen. Som vi har sett, tillmäts förnuftet en mycket stor betydelse i islam och anses vara en av de största nådegåvorna som Gud har skänkt människan. Det är med förnuftets hjälp vi kan förstå oss själva och världen omkring oss. Med förnuftets hjälp upptäcker vi att det är nödvändigt att utforska vårt ursprung och Honom som har skapat oss. Utan förnuftet skulle vi inte vara ansvariga för våra handlingar. Shi'a-islam har alltid lagt stor vikt vid förnuftet och naturvetenskaperna. Detta har sitt ursprung i Koranen och i traditionerna om Profeten och hans Hushålls Imamer. Det finns många verser i Koranen, som säger:

”Sannerligen finns i detta ett tecken för dem som besinnar.”
(13:4; 16:12; 30:24)

Zetterstén (13:4): ”Häri finnas sannerligen tecken för människor, som hava förstånd.”
Bernström (13:4): ”I allt detta ligger sannerligen budskap till människor som använder sitt förstånd.”

I Koranen fördöms mer än en gång människor som inte tänker eller använder sitt förnuft. De två följande traditionerna, som behandlar frågan och som har valts ut från ett stort antal hadither, visar hur viktig plats förnuftet upptar i shi'a-islamisk trosuppfattning. Imam al Sadiq säger:

”Alla som har förnuft, har tro och alla som har tro, skall stiga in i Paradiset.”¹

Det är med förnuftets hjälp, som vi tar första steget mot sanningen, tron på islam och Profetens undervisning och som en följd därav kommer vi att kunna stiga in i Paradiset. I en insiktsfull hadith berättas hur Imam Musa Kazim tilltalar en av sina följeslagare, Hisham bin Hakam, och säger:

”Med förnuftet fullbordar Gud Sitt bevis. Gud har utrustat Sina profeter med förmågan att uttrycka sina tankar på ett sätt som alla människor kan förstå. Gud visade människorna Sin myndighet genom bevis som vi kan förstå med vårt förnuft. Sedan läste Imam upp en vers från den Ärorka Koranen: ‘Din Gud är den Ende Guden, det finns ingen gud utom Gud, Han som är Medlidsam, Barmhärtig. Sannerligen, i skapelsen av himlarna och jorden, i växlingen mellan dag och natt, och i skeppen, som seglar på havet, och i regnet, som faller från skyn för att ge liv på jorden, och i alla djurarterna, som Gud har spritt ut över jorden och även i vindens rörelser och i molnen, som Gud har lämnat mellan jorden och himlen - i allt detta finns det tecken för dem som är uppmärksamma.’ Sedan sade Imam: ‘Allah har gjort dessa tecken som bevis för att genom dem visa människorna att de har en Skapare, Som ordnar allt för dem och Som leder allt, eftersom Gud sedan säger ‘Sannerligen finns det tecken i detta för dem som använder sitt förnuft.’²

I den ovan citerade traditionen finns många andra hänvisningar till Koranen, vilket visar att Gud i Sitt sista budskap menar att förnuftet är det enda sättet, på vilket människan kan göras ansvarig och förmås att komma till

¹ *Usul al-Kafi*, Vol. 1 s. 11.

² *Ibid.*, s. 13.

insikt om sanningen. På Domedagen skall alla frågor som ställs till människorna, vara i förhållande till den enskilda människans rationella förmåga. De som har begåvats med större intelligens, skall förhöras mer ingående än vanliga människor.

En av förnuftets viktigaste uppgifter är att leda oss mot övertygelsen att religiös tro är sanningen. Shi'a-muslimer är övertygade om att det endast är genom att använda förnuftet som människan har möjlighet att upptäcka Guds existens. Det är också bara genom förnuftet som vi kan komma till insikt om att Han har sänt vissa bestämda människor som sina budbärare till oss och att uppståndelsen kommer att ske. Det är varje enskild muslims plikt att undersöka och ifrågasätta sina övertygelser ända till dess att han uppnår visshet. Han måste även kunna försvara sina övertygelser med sakliga och logiska argument. Muslimer får inte säga att de tror på Gud utan något särskilt skäl eller att de kallar sig muslimer bara därför att deras föräldrar är muslimer eller därför att de föddes in i en muslimsk församling. Tro är en fråga om förnuftigt tänkande, inte om härmning. Alla bör befästa sin tro med förnuftiga argument. På så sätt blir vår förtröstan i vår tro fullständig och ingenting kan få oss att tvivla på den.

En annan fråga, som hör ihop med frågan om förnuftets uppgift, är frågan om förnuftets roll i förståelsen av vad som är moraliskt gott och ont eller rätt och fel.¹ Frågan har alltid varit viktig för alla religiösa traditioner, i synnerhet för kristendom och islam. ”Teorin om den Gudomliga Befallningen”, säger att ”gott” eller ”moraliskt rätt” betyder ”det som Gud har befallt” och ”ont” eller ”moraliskt fel” är ”det som Gud har förbjudit.”²

¹ Man måste komma ihåg att även det som brukar kallas moraliskt samvete omfattas av förnuftet. För mer detaljerade förklaringar, hänvisar vi till muslimska filosofers skrifter om praktiskt förnuft och praktisk visdom.

² Om detta säger George Hourani: 'Det [ashariternas uppfattning eller det som han kallar teistisk subjektivism eller det som andra har kallat etisk frivillighet] är inte något som är specifikt för islam eftersom det även förekommer i medeltida judendom och någon enstaka gång i västerländskt tänkande; men det är sannolikt mer framträdande och utbredd i islam än i någon annan civilisation.' (*Reason and Tradition in Islamic Ethics*, s. 57)

Å andra sidan finns det teologer som företräder åsikten att etiska system är grundade på förnuftet. De anser att det finns oberoende kriterier för gott och ont som vi kan förstå med hjälp av vårt förnuft. Det innebär att religiöst troende människor inte ensamma har tillgång till den moraliska sanningen; Gud har skapat alla människor förnuftiga. För att kunna göra en förnuftig och moralisk bedömning måste både den troende och den icketroende lyssna till och följa förnuftets röst. Guds befallningar är inte godtyckliga. Med hjälp av rationella metoder kan vi finna vägen till moraliska normer.

Bland muslimska teologer hade ashariterna den förstnämnda uppfattningen, medan mutaziliterna och shi'a-muslimerna hade den senare.¹ Ashariterna menar att alla värderingar bestäms av Guds vilja och att moraliska begrepp som "gott" och "rätt" inte har någon annan betydelse än "det som Gud vill" eller "det som Gud befäller". Enligt deras åsikt har begreppen "gott" och "ont" ingen objektiv betydelse. Shi'a-muslimer och mutaziliter, å andra sidan, anser att värderingar såsom rättvisa och godhet, har ett eget självständigt liv och att dessa värderingar är objektiva. De är oberoende av någons vilja. Inte ens Guds vilja kan påverka dem. Med utgångspunkt i den ovannämnda stridsfrågan uppstod en annan tvist, som gällde frågan om på vilket sätt människan uppfattar gott och ont. Om det sker med förnuftet (*al-husn wa'l-qubh al-'aqliyan*) eller genom uppenbarelsen. Shi'a-muslimerna och mutaziliterna ansåg att gott och ont är objektivt och att det därför kan urskiljas av förnuftet. Den store shi'a-muslimske lärde 'Allamah al-Hilli, skriver i sin kommentar till al-Nawbakhtis skrift *al-Yaqut*.

”Alla frågor om rättvisan har sin grund i principen att Gud är den Allt-Vise. Han begär aldrig en ond gärning och Han försummar inte heller att utträta det som är påbudet (*wajib*).

¹ Trots vissa skillnader mellan shi'a-muslimerna och mutaziliterna kallas de båda *ahl al-'adl* (rättvisans folk). Båda skolorna tror på oberoende moraliska värderingar och på förekomsten av rationella kriterier för bedömning av vad som är gott och ont. De är även outtröttliga i sitt försvar av principen om gudomlig rättvisa, som har sin grund i deras tro på oberoende och rationella normer för gott och ont.

När denna princip är bevisad, kan frågor om rättvisa, såsom det goda i pliktuppfyllelse (*taklif*), nådens nödvändighet (*lutf*) och liknande frågor, byggas ovanpå principen om Guds allomfattande vishet. Och eftersom denna princip har sin grund i kunskapen om vad som är gott och ont och deras förnuftsenslighet och rimlighet, har författaren [d.v.s. al-Nawakhti] börjat diskussionen med dem.”¹

På ett annat ställe skriver han:

”Imamiterna och deras efterföljare, mutaziliterna, anser att förnuftet kan avgöra vad som är gott och ont i en del handlingar. Vi vet att det är en god eller förtjänstfull handling att tala sanning och att fördärvliga lögner är onda handlingar. Ingen förnuftig människa tvivlar på det. Människans visshet om det är inte svagare än hennes visshet om nödvändigheten av en tillfällig eller villkorlig tillvaro under levnadstiden för en viss uppgifts skull eller hennes visshet om att två saker är lika om de var och en för sig är lika med en tredje sak. De anser att det finns handlingar i vilka det som är gott eller ont kan urskiljas med hjälp av förnuftet, såsom det goda i att säga en smärtsam sanning och det onda i välgörande lögner. Slutligen finns det en del handlingar, om vilka förnuftet inte kan döma och religiös lag (*shar'*) måste avgöra om de är goda eller onda. Sådana handlingar är t.ex. [hur man skall utföra] troshandlingarna.”²

Ashariterna, å andra sidan, förnekar helt och hållet att förnuftet kan avgöra vad som är gott och ont. Shahrestani beskriver i boken *Al-Milal wa al-Nihal* deras uppfattning på följande sätt:

¹ Al-Hilli, s. 104.

² Al-Hilli, s. 82.

”Det är uppenbarelsen, som upplyser oss om alla våra plikter. Förnuftet (*al-'aql*) gör ingenting till en plikt för oss och gör heller ingenting förtjänt av att anses som gott eller ont. Sålunda blir det möjligt att lära känna Gud genom förnuftet men det blir en plikt (*wajib*) genom skriften. Gud, den Högste säger: ‘Vi har aldrig straffat utan att först ha skickat en budbärare.’”(17:15)

Zetterstén (17:16): ”Vi straffa ej, förrän vi skickat en apostel.”

Bernström (17:15): ”Vi straffa inte [ett folk] förrän Vi sändt Vårt sändebud [till dem].”

På samma sätt blir tacksamheten till den som skänker nåden, belöningen till den lydige och bestraffningen av den olydige till en plikt (*wajib*) genom uppenbarelsen men inte genom förnuftet.”¹

Shi'a-muslimerna och mutaziliterna har resonerat helt annorlunda. De menar att vi har fått förmågan att förstå och uppfatta vad som är gott och vad som är ont. Även människor, som inte har någon tro alls, förstår åtminstone de grundläggande moraliska värderingarna och är därför moraliskt ansvariga. Människor som inte är troende och som inte har fått uppenbarelsen, skulle inte kunna känna igen vad som är gott och vad som är ont om det bara bestämdes av tron och inte var begripligt genom förnuftet. Vi vet emellertid att det finns många värderingar och moraliska principer, som delas av och är gemensamma för teister och ateister. Den store mutazilitiske teologen 'Abd al-Jabbar säger:

”Varje förnuftig människa vet sina plikter, även om hon inte vet att det finns En som Befaller och Förbjuder.”²

Shi'a-muslimerna och mutaziliterna har också hävdad att människan utan förmågan att tänka självständigt, inte hade kunnat bedöma de olika

¹ Al-Shahrestani, Vol. 1, s. 115.

² 'Abd al-Jabbar, *Al-Mughni fi al-Tawhid wa al-'Adl*, Vol. 1, s.45.

profeternas anspråk. Hon skulle ha kunnat tro att Gud hade givit undergörande krafter till falska profeter. Det är vårt förnuft som talar om för oss att det är fel att vilseleda människor. Vårt förnuft säger oss även att Gud, den Vise, den Nådige, vars existens har bevisats på ett rationellt sätt, aldrig gör fel. Det skulle vara att argumentera i cirkel att säga till dem, som ännu inte har funnit sanningen i tron, att Gud aldrig leder vilse därför att Han Självt eller Koranen påstår att det är så.

Koranen antyder på många ställen att kunskapen om våra plikter och om vad som är gott och ont, är tillgänglig för oss alla:

”Sannerligen påbjuder Gud rättvisa och välgörenhet och givmildhet mot släktingarna och han förbjuder skändlighet, vanära och oförsämndhet.” (16:92)

Zetterstén: ”Gud påbjuder förvisso rättvisa, välgörenhet och givmildhet mot anförvanter och förbjuder det skändliga, otillbörliga och kränkande.”

Bernström (16:90): ”Gud befäller att rätt och rättvisa skall råda [människor emellan och befäller dem] att göra gott och att vara givmilda mot de närmaste, och han förbjuder alla skamlösa handlingar och allt som strider mot rimlighet och förnuft och allt som innebär en kränkning av andras rätt.”

Det måste ha varit känt även före uppenbarelserna vad som är dygd och vad som är styggelse. Koranen hävdar på många ställen att etiska värderingar är objektiva. Guds upprepade befallningar - t.ex. att göra det som är rätt - skulle vara tomma ord utan kraft och själ, om de bara betydde ”gör vad Han befäller dig att göra”. Det skulle vara ännu svårare att göra sådana påståenden begripliga som säger att Gud alltid är rättvis mot sina tjänare, om ordet ”rättvis” skulle betyda ”det som Gud har befallt”.

Ingenting av detta betyder naturligtvis att människan inte behöver religiös vägledning. Det är snarare så att människan har fått förnuftet för att hon

till fullo ska kunna dra nytta av den religiösa vägledningen. Bara när människan tänker och använder sitt förnuft kan hon förstå uppenbarelsen. Vi förstår sanningen i tron och morallärens principer med hjälp av vårt förnuft, men det finns mycket mer för oss att lära av uppenbarelsen. Shi'a-muslimska tänkare anser att tron kan ge oss en rikare och mer omfattande beskrivning av moralläran och att den dessutom uppmuntrar oss att iakttä de moraliska föreskrifterna.

I kapitlet om de humanistiska vetenskapernas ställning hos shi'a-muslimer skriver Yann Richard:

”Idag är emellertid ett av shi'a-islams särdrag att tillerkänna metafysisk spekulering och filosofiska avhandlingar en viss bestämd plats i religionskunskapen. Centrum för Teologiska Studier i Qom [Qum] är säkerligen den enda platsen i världen för islamforskning där man vågar kommentera Aristoteles eller Avicennas filosofiska skrifter och där den post-platoniska filosofiska traditionen har förblivit levande. Ayatolla Khomeini var känd i Qum ända till början av 50-talet för sina föreläsningar i filosofi.”¹

Sayyid Muhammad Hussein Tabataba'i (1892-1981), som själv var den mest berömde av de samtida mästarna i islamisk filosofi, skriver om den filosofiska traditionens kontinuitet och utveckling:

”På samma sätt som shiismen från början spelade en effektiv roll i skapandet av ett islamiskt filosofiskt tänkande, var den även en avgörande faktor för den senare utvecklingen och för spridningen av filosofi och islamiska vetenskaper... På samma sätt uppträdde framstående personligheter såsom Nasir al-Din Tusi (som både var filosof och matematiker) och Birjani,

¹ Richard, s. 61.

som även var en framstående matematiker, på andra vetenskapliga områden.

Inom alla vetenskaper, särskilt metafysik eller teosofi (*falsafah-i ilahi* eller *hikmat-i-ilahi*), gjordes stora framsteg tack vare shi'a-muslimska lärdas outtröttliga ansträngningar. Detta blir helt klart när man jämför arbeten av Nasir al-Din Tusi, Shams al-Din Turkah, Mir Damad och Sadr al-Din Shirazi med deras föregångares skrifter.”¹

Sökandet efter rättvisa

En av shi'a-islams viktigaste grundsatser är doktrinen om rättvisan. Gud är rättvis och gör aldrig något orätt eller något som står i strid med kravet på rättvisa. Förnuftet gör oss medvetna om den gudomliga rättvisan och uppenbarelsen bekräftar den. Koranen säger:

”Vi skall ställa fram rättvisans vågskålar på Uppståndelsedagen och ingen själ skall behandlas orätt på något sätt.” (21:47)
Zetterstén (21:48): ”Och vi skola uppställa riktiga vågskålar till uppståndelsens dag och ingen själ skall lida orätt.”
Bernström (21:47): ”På Uppståndelsens dag skall Vi ställa fram rättvisande vågar och ingen skall då lida den minsta orätt.”

Gud bemöter människorna rättvist och Han vill att de skall uppträda rättfärdigt mot varandra och införa rättvisa i samhället. Frågan om rättvisan är inte bara en teologisk fråga. Den har tydliga och betydelsefulla praktiska följder. Alla profeterna skickades för att införa social rättvisa:

¹ Tabataba'i, *Shi'ite Islam*, Del II, 'Outstanding Intellectual Figures of Shi'ism'.

”Vi har sänt Våra budbärare med förklaringen och sänt Boken och Vågen ner tillsammans med dem för att människorna må uppföra sig med ärlighet.” (57:25)

Zetterstén: ”Vi hava ju sänt våra apostlar med de klara vittnesbörderna och med dem nedsänt skriften och vågen, för att människorna skola iakttaga rättvisa.”

Bernström: ”Vi sände Våra profeter med klara bevis [om sanningen] och med dem sände Vi Skriften och en Våg för att [hjälpa] människorna att handla rättvist.”

”Sannerligen påbjuder Gud rättvisa, välgörenhet och givmildhet mot släktingarna.” (16:90)

Zetterstén (16:92): ”Gud påbjuder förvisso rättvisa, välgörenhet och givmildhet mot anförvanter.”

Bernström: ”Gud befäller att rätt och rättvisa skall råda [människor emellan och befäller dem] att göra gott och att vara givmilda mot de närmaste.”

Alla människor är skyldiga att tillämpa rättvisa både i sina privata och offentliga liv. Bara en människa som är rättvis mot sig själv¹, sin maka, sina barn² och andra människor, även sina fiender³, kan betraktas som muslim. Det krävs, enligt shi'a-muslimsk rättsvetenskap, att innehavarna av vissa religiösa och sociopolitiska ämbeten och uppdrag är rättskaffens. Det gäller t.ex. vittnen, domare, religiösa makthavare, politiska ledare i framskjuten ställning och dem som leder fredagsbönen.

¹ I den islamiska tankevärlden, anses att den som är olydig mot Gud, förtrycker sig själv. Det står skrivet i Koranen: Den som bryter mot gudomliga lagar, har förtryckt sig själv. (65:1) Zetterstén: Den som överträder guds stadgar, han gör orätt mot sig själv. Bernström: den som överträder dessa av Gud [givna] regler har begått orätt mot sig själv.

² Det finns många hadither, som säger: Ingenting förargar Gud mer än förtryck av kvinnor och barn.

³ Muslimer är ålagda att behandla även sina fiender rättvist och fördomsfritt. Det står skrivet i Koranen: Låt inte din fiendlighet mot vissa människor, förmå dig att handla orätt. Var rättvis. Rättvisan är närmare fromheten. (5:8) Zetterstén (5:11): Må icke någon förbittring mot vissa människor förmå eder att ej handla rätt! Handeln rätt - det kommer gudaktigheten närmast. Bernström: Låt inte avoghet mot människor förmå er att avika från rättvisans väg. Gör rätt - det ligger gudsfrukten närmast.

I islam betraktas regeringar som oersättliga verktyg för att upprätta och bevara social rättvisa. Ett rättvist samhälle kan bara upprätthållas genom en rättvis fördelning av makt och rikedom. I det följande skall vi ta upp några hadither av Profeten och hans Hushåll som behandlar frågan.

1. En kvinna från en rik familj gjorde sig skyldig till stöld samma år som Mekka erövrades. Profeten beslöt att bestraffa henne. Medlemmar från hennes egen familj och andra människor kom till Profeten och bad att hon skulle bli undantagen från bestraffning. Profeten gick inte med på deras krav. Han samlade ihop folket och sade att hela nationer i gångna tider hade gått under på grund av att de hade missgynnat och diskriminerat de fattiga och människorna från de lägre samhällsklasserna.
2. I sin förklaring till varför han åtog sig kalifatet efter den tredje kalifens död, säger Imam Ali:

”Se, vid Honom som klyver fröet [för att det skall gro] och som har skapat allt levande, om människorna inte hade kommit till mig och anhängarna inte hade uttömt alla sina argument, och om de lärda inte hade givit ett löfte till Allah att de inte skulle slå sig till ro och finna sig i förtryckarens glupskhet och de förtrycktas hunger, skulle jag ha kastat kalifatets rep på dess egna skuldror och givit den sista människan samma behandling som den första. Då skulle ni ha sett att denna er värld enligt min mening inte är bättre än getens nysning.”¹

3. Imam Ali beskrev sin plan och sin politik att reformera den tidigare orättvisa fördelningen av tillgångarna och sade att han skulle återlämna all egendom, som beslagtogs orättmätigt till rikets skattkammare och till de rättmätiga ägarna:

¹ *Nahj al-Balaghah*, Predikan 3.

Vid Allah, även om jag upptäcker att kvinnor har gifts bort eller slavinnor köpts med sådana pengar, skall jag kräva tillbaka dem därför att rättsskipning har en vidsträckt räckvidd och den som tycker att det är svårt att handla rättfärdigt, skall finna att det är ännu svårare att handla orättfärdigt.¹

4. En gång såg Imam Ali ett halsband runt sin dotters hals. Han frågade var det kom ifrån. Hon sade att hon hade lånat det från skattkammaren. Imamen kallade då till sig skattmästaren och frågade varför han hade givit henne halsbandet. Han sade att det var ett bokfört lån. Sedan lät Imamen honom gå och sade att han helt säkert hade låtit hugga av fingrarna på sin dotter, om det hade varit annorlunda.

Islam lär oss att makthavare måste vara rättfärdiga både i sitt privata och i sitt offentliga liv. De måste både fullgöra sina egna plikter och ta sitt sociala ansvar, i vilket ingår respekt för medborgarnas rättigheter. De måste iaktta rättvisa både med avseende på sina egna och på rikets angelägenheter. Dessutom måste de införa social rättvisa och se till att varken deras egna ombud eller vanliga medborgare kränker rättvisans normer. Imam Ali har sagt:

”Om jag så hade velat, hade jag lätt kunnat skaffa mig den renaste honung, den bästa sortens vete och kläder av det finaste siden som kan vävas. Men omåttliga begär kan inte besegra mig och girighet kan inte övertyga mig och förmå mig att skaffa mig de bästa förnödenheterna, medan det i Hijaz och i Jemen kan finnas människor, som inte ens kan hoppas på en bit bröd och som aldrig helt kan tillfredsställa sin hunger. Jag kan inte tillfredsställa mig själv medan törst och hunger gör människor i min närhet rastlösa och förtvivlade. Vill ni att jag skall likna den mannen, om vilken någon så träffande har sagt: ‘Är inte denna sjukdom tillräcklig för dig, eftersom du fortsätter att sova med magen full medan

¹ Ibid., Predikan 15.

det omkring dig finns så utsvultna munnar att de med girighet även skulle äta torkat getskinn?”¹

Imam Ali har också sagt:

”Sannerligen har Allah, den Upphöjde, gjort det till en plikt för sanna ledare att leva på samma sätt som de ringa och anspråkslösa så att de fattiga inte skall gråta och beklaga sig över sin fattigdom.”²

Ett av kännetecknen på ett rätt och riktigt politiskt system i islam är att människor skall ha möjlighet att protestera mot varje brott mot den islamiska lagen och varje kränkning av de mänskliga rättigheterna. I sitt brev till den nyutnämnde guvernören av Egypten, Malik al-Ashtar, skriver Imam Ali:

”Avsätt en del av dina arbetstimmar för dem som är missnöjda och för dem som önskar komma till dig med sina klagomål. Under den tiden bör du inte göra något annat än att lyssna till dem och ägna din uppmärksamhet åt deras klagomål och missnöje. För detta ändamål bör du anordna en audiens för dem och då måste du för Allahs skull behandla dem med vänlighet, artighet och respekt. Tillåt inte att din armé och polis befinner sig i audienssalen under audiensen för att de som har klagomål mot din maktutövning skall kunna tala fritt, utan förbehåll och fruktan. Allt detta är nödvändigt för din maktutövning eftersom jag ofta har hört Profeten (Frid vare med honom) säga:

---

¹ Ibid., Brev 45.

² Ibid., Predikan 208.

’En nation eller en regering, som inte iakttar och beaktar de förtrycktas, de nödlidandes och de underkuvades rättigheter och som inte tvingar de mäktiga och de inflytelserika att bevilja dem deras rättigheter, kan inte uppnå frälsning.’”

Muslimerna får inte vara likgiltiga inför andra människors orättfärdiga handlingar och klandervärda uppträdande; de måste vara särskilt uppmärksamma på brott som staten begår. Brottsliga härskare är de värsta av alla brottslingar².

När härskare hånar islamisk lag eller sedlighet, måste de tillrättavisas. Om de inte upphör, måste muslimerna protestera och göra uppror mot dem. Det står skrivet i Koranen:

”Ni är den bästa av nationer som har uppstått till människornas (gagn); ni anbefaller det som är rätt och förbjuder det som är orätt och ni tror på Gud.” (3:110)

Zetterstén (3:106): ”I ären det bästa folk, som frambragts bland människorna, enär I påbjuden det tillbörliga och förbjuden det otillbörliga och tron på Gud.”

Bernström: ”Ni utgör det bästa samfund som fått uppstå [bland och] för människorna: ni anbefaller det som är rätt och förbjuder det som är orätt och ni tror på Gud.”

”Gud älskar inte att sårande tal uttalas öppet utom av den som har lidit orättvisa; och Gud är den Hörande, den Vetande.” (4:148)

Zetterstén (4:147): ”Gud älskar ej, att man sprider ut onda

¹ Ibid., Brev 53. Med undantag av Koranen och Profetens traditioner anses brevet vara ”ett av de tidigaste bevarade skrifterna, som beskriver olika modeller av styrelseskick i teori och praktik.” Se Nasr, *Expectation of New Millenium: Shi’ism in History*, s. 73 och W. C. Chittick, *A Shi’ite Anthology*, 1981, s. 66.

² Jämför Ibid., Brev 26.

rykten, såframt ej någon lidit orätt; ja, Gud är den Hörande, Den Vetande.”

Bernström: ”Gud vill inte att syndiga handlingar och skamlöshet omtalas öppet annat än av den skadelidande. Gud hör allt, vet allt.”

Profeten Muhammad har sagt:

”Det bästa sättet att kämpa (*jihad*) är att uttala rättvisans ord inför en orättfärdig härskare.”¹

Han har också sagt:

”Ni måste förvisso uppmuntra det goda och förbjuda det onda; annars kommer missdådarna att härska över er så att även om de goda bland er ber sina böner, deras böner inte kommer att besvaras.”²

Imamerna från Profetens Hushåll gjorde ständigt motstånd mot orättfärdiga härskares förtryck. Ett gott bevis för deras beredvillighet till alla uppoffringar, är den välkända sanningen att de alla dog en våldsam död (utom naturligtvis den tolfte Imamen, som lever i det fördolda). Många av Imamernas följeslagare blev också fängslade eller mördade.

Shi'a-islams historia är fylld av kamp, motstånd och revolutionära rörelser, som alla har krävt att islamiska lagar och rättvisa skall införas. Den mest iögonfallande och uppbyggliga händelsen som har påverkat hela shi'a-islams historia, är tragedin i Karbala. I sin förklaring till varför han vägrade betyga tro och lydnad till Yazid (usurpatorn till kalifatet) och varför han gjorde uppror mot honom, sade Imam Husein:

¹ *Usul al-Kafi*, Vol. 5, s. 60

² *Ibid.*, s. 56.

”Jag ser döden som en frälsning och ett liv under förtryckare som en olycka.”¹

I boken *Tarikh al-Umam wa al-Muluk* har Tabari nedtecknat en hadith som går tillbaka till Imam Husein:

”O människor, alla ni som är vittnen till att en orättfärdig härskare tillåter handlingar som är förbjudna av Gud, och som ser att härskaren bryter mot gudomliga fördrag, att han handlar i strid med Profetens sunna, att han behandlar människor på ett skamligt och fientligt sätt - alla ni som är vittnen till sådant och inte protesterar i ord eller handling, skall sannerligen behandlas av Gud på samma sätt som förtryckaren själv.”²

De tragiska händelserna i Karbala och deras följder visar att det islamiska samhället på ett oroväckande sätt hade övergivit Profeten Muhammads väg. Det enda hoppet att rädda islam och Profetens sunna och att väcka människorna, var att skaka om dem. Det skedde genom en mycket tragisk och tankeväckande händelse. Det var den mycket ädelmodiga offerhandlingen, som Profetens ende överlevande sonson gjorde i Karbala. Många tiotal av hans släktingar och följeslagare mördades. Imam Ali bin Husein och kvinnorna och barnen från Profetens familj fördes bort i fångenskap. Under färden till Karbala, hade Imam Husein i en dröm sett Profeten som sade att han ville se Imam Husein bli martyr och kvinnorna bli tillfångatagna.

Många människor skakades ur sin slummer av tragedin. Många resningar och uppror ägde rum och de kulminerade i umajjadernas fall. De efterföljande abbasidiska härskarna grundade sina maktanspråk till en del på löftet att hämnas de medlemmar av Profetens Hushåll, som hade blivit

¹ Al-Hasan ibn Shu'bah al-Harrani, *Tuhaf al-Uqul*, s. 245.

² Vol. 3, s. 307.

offer för det umajjadiska förtrycket. Men även abbasiderna avlägsnade sig stegvis från rättvisans väg och blev ansvariga för att flera imamer från Profetens Hushåll och många andra oskyldiga dödades. Shi'a-muslimerna fortsatte att protestera mot orättvisorna på alla sätt de kunde.

Imam Husein har bevisat att martyrskapet både är ett heligt mål i sig och ett effektivt instrument för försvar av islamiska principer och värderingar och en seger över orättvisor, förtryck och irläror. Det är orsaken till att Profeten har sagt:

”Husein är från mig och jag är från honom.”¹

Imam Husein var ju otvetydigt från Profeten i den meningen att han var Profetens sonson. Inget sådant biologiskt argument kan, emellertid, förklara varför Profeten ansåg sig själv vara från Imam Husein. Profeten tycks ha menat att Huseins modiga motstånd och resning var nödvändiga för att islam och hans profetiska budskap skulle överleva. Om Husein inte hade funnits och hans kamp inte hade ägt rum, skulle inte heller sann islam ha bestått. På ashuradagen sade Imam Husein själv:

”Om Muhammads tro inte kan bestå utan mitt martyrskap, så O svärd, kom och omfamna mig.”

I islam, och i synnerhet i shi'a-islam, hör även föreställningen om en frälsare, känd som al-Mahdi, samman med idén om islamisk rättvisa. Al-Mahdis och hans följeslagares främsta uppgift - den första punkten på deras dagordning - skall vara att ”fylla jorden med rättvisa”, en formulering som förekommer i många hadither. Profeten har t.ex. sagt:

”Vi [jag och min familj] är medlemmar av ett hushåll, för vilka Gud har valt ett liv i den kommande världen i stället

¹ Al-Tirmidhi, Kitab al-Manaqib, Sakhr serienr. 3708, Ibn Majahs *Sunan*, al-Muqaddimah, Sakhr serienr. 141 och Ahmads *Musnad*, Musnad al-Shamiyin, Sakhr serienr. 16903.

för i denna världen; och medlemmarna skall lida stora plågor. De skall med våld fördrivas från sina hem efter min bortgång; sedan skall det komma folk från öster bärande svarta flaggor; de skall be att något gott skall ges till dem men de skall nekas det; sedan skall de föra krig och avgå som segrare, och de skall erbjudas detsamma som de först bad om men de skall vägra emot det och de skall överlämna det till en man från min familj, som skall träda fram för att fylla jorden med rättvisa på samma sätt som den hade varit fylld av fördärv och gudlöshet. Därför bör alla som då lever, gå och ansluta sig till dem, även om de måste kräla fram på is. Bland dem kommer Allahs Ställföreträdare (*Khalifat-ul-lah*), Al-Mahdi, att finnas.”¹

---

¹ Ibn Majahs *Sunan*, Kitaab al-Fitan, Sakhr serienr. 4072.

Shi'a-muslimerna i världen

Befolkning

Enligt siffror från UNFPA (United Nation Population Fund) och andra källor, översteg världens befolkning sex miljarder invånare år 1999.¹ Omkring 20 % (eller omkring 1,2 miljarder) av världens totala befolkning bekänner sig till islam. En sammanställning av världens muslimska befolkning i mitten av år 1998 ger följande resultat:²

Afrika:	315 000 000
Asien:	812 000 000
Europa:	31 401 000
Latinamerika:	1 624 000
Nordamerika:	4 349 000
Oceanien:	248 000 miljoner

Muslimerna är bosatta över hela världen. Antalet länder med en större eller mindre muslimsk befolkning uppgår till 208.³ Majoriteten av muslimerna finns öster om Iran, särskilt i Pakistan, Indien, Bangladesh, Malaysia och Indonesien. Indonesien är det folkrikaste av alla muslimska länder.

Islam är världens snabbast växande och nu näst största religion. Tillväxttakten överstiger tillväxttakten av världens befolkning i sin helhet och därför ökar den procentuella andelen muslimer i världen. Samuel Huntington, författaren till den kontroversiella boken *The Clash of Civilizations*, skriver:

¹ Världens befolkning uppskattades den 1 januari 2002 till 6 196 141 294 invånare. (se U.S. Census Bureaus officiella website: www.census.gov).

² Britannica 2002, Deluxe utgåvan. Enligt denna källa uppgick världens sammanlagda muslimska befolkning i mitten på 1998 till 1 164 622 000, vilket innebär 19,6 %.

³ Britannica, 2002, Deluxe utgåvan.

”Den procentuella andelen kristna i världen var som störst på 1980-talet med omkring 30 %. Sedan planade den ut och är nu avtagande och kommer förmodligen att vara omkring 25 % av världens befolkning år 2025. Som ett resultat av en extremt hög befolkningsökning kommer andelen muslimer i världen fortsätta att öka dramatiskt. Den kommer vara omkring 20 % av världens befolkning runt sekelskiftet och gå förbi antalet kristna några år senare. År 2025 kommer troligen 30 % av världens befolkning att vara muslimer.”¹

Shi'a-muslimerna utgör omkring 10 % av muslimerna eller omkring 120 miljoner.² Se t.ex. Britannica 2002:

”Under århundradens lopp har den shi'a-islamiska rörelsen haft stort inflytande på all sunni-islam och nu i slutet av 1900-talet uppskattas dess anhängare vara mellan 60 och 80 miljoner eller en tiondel av alla muslimer. Majoriteten av befolkningarna i Iran, Irak och möjligen även i Jemen bekänner sig till shiismen (på arabiska shi'ah eller shi'i islam). Shiismen har även anhängare i Syrien, Libanon, Östafrika, Indien och Pakistan.”

Enligt en del källor skall siffran för andelen shi'a-muslimer vara 11 %³. Det skulle innebära att världens shi'a-muslimska befolkning i dag uppgår

¹ The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order (Touchstone Books 1998) s. 65 och 66.

² Majoriteten är sunni-muslimer, uppdelade i hanifiter (i Egypten, Libanon, Syrien, Jordanien, Irak, Turkiet, länderna på Balkan, Centralasien och Kina), malikiter (dominerande i Marocko, Sudan och Västra Afrika), shafititer (i Syrien, Jemen, Oman, Förenade Arabemiraten, Bahrain, Kuwait, Östafrika, Malaysia och Indonesien men shafititer finns dessutom tillsammans med andra skolor i Jordanien och Egypten) och hanbaliter. Enligt MEDEA (European Institute for Research on Mediterranean and Euroarab Cooperation), under uppslagsordet SUNNISM, är den hanbalitiska läran den officiella läran i Saudi-Arabien och Qatar.

³ Yann Richard (1991, engelsk översättning 1995), s. 2 använder sig huvudsakligen av siffror, som publicerats dels av Md-R. Djalili i *Réligion et Révolution*, Paris, Economica, 1981, s. 23 och följande, och dels av M. Momen, *An Introduction to Shi'i Islam*, New Haven och London, Yale University Press, 1985, s. 264 och följande. Richards siffror är alltså inte senare än från slutet av 1980-talet. Hans sammanställning ger följande resultat: Irak 55 % eller omkring 18 miljoner; Bahrain: 70 % eller omkring 170 000; Kuwait: 24 % av de kuwaitiska medborgarna eller 137 000; Qatar: 20 % av befolkningen eller 50 000; Förenade Arabemiraten: 6 % eller 60 000; Saudi-Arabien: 7 % av de saudiska medborgarna eller 440 000; Libanon: en tredjedel av befolkningen eller en miljon; Indien: 15-20 % av den muslimska befolkningen, som uppgår till 80 miljoner eller 12 % av hela befolkningen (imamiter och ismailiter); Pakistan: 12 miljoner; Afghanistan: 15 % eller omkring 2,5 miljoner; Azerbajdzjan: ett stort shi'a-muslimska samfund, 4,5 miljoner; Turkiet: 1,5 miljoner utöver alawiterna; Syrien: 50 000 utöver alawiterna (lägg märke till att shi'a-muslimer och alawiter tillsammans är 4,9 miljoner).

till omkring 132 miljoner.¹ En kartläggning av befolkningarna i en del asiatiska länder, där shi'a-muslimer antingen är i majoritet eller utgör en betydande minoritet, kan sammanfattas på följande sätt:²

Afghanistan

Befolkning (1998): 24 792 000 miljoner;

Religiös tillhörighet (1990): Sunni-muslimer 84 %; shi'a-muslimer 15 %; övriga 1 %.³

Azerbajdzjan

Befolkning (1998): 7 650 000;

Religiös tillhörighet (1991): Shi'a-muslimer 70 %; sunni-muslimer 30 %.

Bahrain

Befolkning (1998): 633 000;

Religiös tillhörighet (1991): Muslimer 81,8 %, fördelade på 61,3 % Shi'a-muslimer och 20,5 % sunni-muslimer; kristna 8,5 % och övriga 9,7 %.⁴

Egypten

Befolkning (1998): 63 261 000;

Religiös tillhörighet (1990): Sunni-muslimer omkring 90 %; kristna omkring 10 %.⁵

¹ Tyvärr finns det ingen tillförlitlig statistik över världens muslimska befolkning som helhet och det gäller särskilt shi'a-muslimerna. Siffrorna ovan är baserade på flertalet av de tillgängliga källorna. Det har emellertid framförts att shi'a-muslimerna utgör 23 % av alla muslimer. Se S.M. Qazwini, s. 4 i *Bulletin of Affiliation: Al-Madhab - Schools of thought*, Vol. 17, nr. 4 (december 1998), s. 5.

² Siffrorna, som nämns i texten är från *Britannica 2002*, Deluxe utgåvan. Siffrorna gäller år 1998. Man måste utgå ifrån att befolkningarna har ökat men att procentsatserna förblivit desamma. I listan är inte heller alla länder medtagna; jag har gjort ett urval baserat på uppgifter, som samlats in från källor i varje enskilt land. Qatar, t.ex. finns inte med trots att enligt MEDEA 10 % av befolkningen är shi'a-muslimer.

³ I CIA World Factbook görs följande uppskattning av Afghanistans befolkning i juli 2001: 26 813 057 [Sunni-muslimer 84 %, shi'a-muslimer 15 %, övriga 1 %]. I fortsättningen skall jag hänvisa till denna källa som CWF.

⁴ Enligt CWF utgör shi'a-muslimerna 70 % av Bahrains muslimska befolkning. Enligt MEDEA utgör muslimerna 85 % av befolkningen, av vilka en tredjedel är sunni-muslimer och två tredjedelar shi'a-muslimer (majoriteten är araber men det finns även 70 000 iranier.)

⁵ Enligt CWF utgör muslimerna (majoriteten sunni-muslimer) 94 % av Egyptens befolkning.

Förenade Arabemiraten

Befolkning (1998): 2 744 000;

Religiös tillhörighet (1995): Muslimer 96 % (80 % är sunni-muslimer och 16 % är shi'a-muslimer); övriga (till största delen kristna och hinduer) 4 %.

Indien

Befolkning (1998): 984 004 000;

Religiös tillhörighet (1995): Hinduer 81,3 %; muslimer 12 %, fördelade på 9 % sunni-muslimer och 3 % shi'a-muslimer; kristna 2,3 %, fördelade på 1,1 % protestanter och 1 % katoliker; sikher 1,9 %; buddhister 0,8 %; jainister 0,4 %; zoroastrer 0,01 %; övriga 1,3 %.

Irak

Befolkning (1998): 21 722 000;

Religiös tillhörighet (1994): Shi'a-muslimer 62,5 %; sunni-muslimer 34,5 %; kristna (främst kaldeiska, syriskt romerskt katolska och nestorianer) 2,7 %; övriga (främst jasidiska synkretister) 0,3 %.¹

Iran

Befolkning (1998): 61 531 000:

Religiös tillhörighet (1995): Muslimer 99 %, fördelade på 93,4 % shi'a-muslimer och 5,6 % sunni-muslimer; kristna 0,3 %; zoroastrer 0,05 %; judar 0,05 %.²

Jordanien

Befolkning (1998): 4 682 000;

Religiös tillhörighet (1995): Sunni-muslimer 96,5 %; kristna 3,5 %.³

¹ Enligt CWF utgör shi'a-muslimerna 60-65 % och sunni-muslimerna 32-37 % av hela befolkningen. Enligt MEDEA är Iraks befolkning till 97 % muslimer, varav 65 % är shi'a-muslimer och 32 % sunni-muslimer.

² Enligt CWF utgör shi'a-muslimerna 89 % av landets befolkning

³ Enligt CWF (uppskattning år 2000) är sunni-muslimerna 92 %, de kristna 6 % (majoriteten är grekortodoxa men det finns även grekiska katoliker, romerska katoliker, syriska ortodoxa, koptiska ortodoxa, armeniska ortodoxa och protestanter) och övriga 2 % (flera mindre shi'a-muslimska församlingar och druser).

Kuwait

Befolkning (1998): 1 866 000;

Religiös tillhörighet (1995): Muslimer 85 %, fördelade på 45 % sunni-muslimer, 30 % shi'a-muslimer och övriga muslimer 10 %; övriga (främst kristna och hinduer) 15 %.¹

Libanon

Befolkning (1998): 3 506 000;

Religiös tillhörighet (1995): Muslimer 55,3 %, fördelade på 34 % shi'a-muslimer och 21,3 % sunni-muslimer; kristna 37,6 %, fördelade på 25,1 % katoliker (maroniter 19 %, grekiska katoliker eller melkiter 4,6 %), ortodoxa 11,7 % (grekortodoxa 6 %, armeniska apostoliska 5,2 %), protestanter 0,5 %; druser 7,1 %.²

Oman

Befolkning (1998): 2 364 000;

Religiös tillhörighet (1993): Muslimer 87,7 %, av vilka 75 % är ibadiya muslimer (de största minoriteterna är sunni- och shi'a-muslimer); hinduer 7,4 %; kristna 3,9 %; buddhister 0,5 %; övriga 0,5 %.³

Pakistan

Befolkning (1998): 141 900 000;

Religiös tillhörighet (1993): Muslimer 95 % (majoriteten är sunni-muslimer och shi'a-muslimerna utgör omkring 20 % av den totala befolkningen; kristna 2 %; hinduer 1,8 %; övriga (med ahmediya) 1,2 %.⁴

¹ Enligt CWF och MEDEA, utgör sunni-muslimerna 45 % och shi'a-muslimerna 40 % av Kuwaits befolkning.

² Enligt CWF är 70 % muslimer (shi'a-muslimer, sunni-muslimer, druser, ismailiter och alawiter eller nusayriter). Enligt MEDEA är 70 % av befolkningen muslimer (fem i lag erkända islamiska samfund - shi'a, sunni, druser, ismailiter och alawiter eller nusayriter) och 30 % är kristna (11 i lag erkända samfund - fyra ortodoxa, sex katolska och ett protestantiskt). Det finns även en liten procent judar.

³ Enligt CWF är 75 % ibadi muslimer. De övriga är sunni-muslimer, shi'a-muslimer och hinduer. Enligt MEDEA är 75 % muslimer, av vilka tre fjärdedelar är ibadier.

⁴ Enligt CWF är 97 % muslimer (77 % sunni-muslimer och 20 % shi'a-muslimer). Kristna, hinduer och övriga är 3 %.

Saudi Arabien

Befolkning (1998): 20 786 000;

Religiös tillhörighet (1992): Sunni-muslimer 93,3 %, shi'a-muslimer 3,3 %.¹

Syrien

Befolkning (1998): 15 335 000;

Religiös tillhörighet (1992): Muslimer 86 %, fördelade på 74 % sunni-muslimer och 12 % alawiter; kristna 8,9 %; druser 3 %; övriga 1 %.²

Turkiet

Befolkning (1998): 64 567 000;

Religiös tillhörighet (1994): Sunni-muslimer ca 80 %; shi'a-muslimer 19,8 % med 14 % icke-ortodoxa alawiter; kristna 0,2 %.³

Jemen

Befolkning (2000): 18 260 000 miljoner;⁴

Religiös tillhörighet (1995): Muslimer 99,9 % (sunnimuslimerna är omkring 60 % och shi'a-muslimerna omkring 40 %; övriga 0,1 %.⁵

I en del länder är den shi'a-muslimska befolkningens storlek omtvistad. Den kan vara mycket större än de officiella siffrorna antyder, vilket kan bero på bristande tillförlitlig statistik eller på politiska hänsynstaganden. I sin demografiska studie över Saudi Arabien under tiden 1997–1998 skriver Thomas S. Szayna (2000):

¹ CWF nämner inte hur många procent är shi'a-muslimerna i Saudi-Arabien, även om siffran är högre än i några av de andra länderna i tabellen. Det nämns bara att befolkningen till 100 % är muslimsk. Enligt MEDEA utgör shi'a-muslimerna 2,5 % av den totala befolkningen och sunni-muslimerna 97 %.

² Enligt CWF är 74 % sunni-muslimer. Alawiter, druser och andra muslimska samfund utgör 16 % och de kristna (olika samfund) 10 %. Det finns små judiska församlingar i Damaskus, Al-Qaishli och Aleppo. Enligt MEDEA är 75 % sunni-muslimer, 11 % alawi-muslimer, 10 % kristna (alla bekännelser) och 3 % druser.

³ CWF konstaterar bara att 99,8 % är muslimer (de flesta sunni) och att övriga (kristna och judar) är 0,2 %. Det är överraskande att MEDEA inte särskilt tar upp den shi'a-muslimska befolkningen i Turkiet utan bara säger: "Religioner: muslimer, 99 % sunni-muslimer och 1 % övriga (kristna och judar)" (<http://www.medea.be/en/indexo59.htm>).

⁴ Siffran är från SESRTCIC, som är ansluten till Organization of Islamic Conference (OIC).

⁵ CWF uppger bara: "Muslimer med shafiiter (sunnii) och zaydiiter (shi'a), små grupper judar, kristna och hinduer." Enligt MEDEA är 55 % sunni-muslimer, 44 % zaydi-muslimer och 1 % är kristna.

Deras [shi'a-muslimernas] antal är mycket omtvistat, men de uppgår till minst mellan 200 000 och 400 000.¹ Shi'a-muslimska aktivister hävdar att en halv miljon shi'a-muslimer döljer sin religiösa tillhörighet och uppger sig vara sunniter till följd av förföljelse och andra svårigheter, som är förenade med att vara shi'a-muslim. I de östra provinserna, där de flesta är bosatta, utgör shi'a-muslimerna ungefär 33 % av befolkningen. En del shi'a-muslimska aktivister hävdar att den shi'a-muslimska befolkningen totalt uppgår till 1 miljon eller t.o.m. 25 %.² Likväl tycks den allmänt accepterade siffran vara 15 %.³ Den senare siffran tycks stödja shi'a-muslimska aktivisters påståenden om betydande antal ”gömda shi'a-muslimer”.⁴

Heliga städer

Mekka

Islams heligaste stad, Mekka (på arabiska *Makkah*), ligger i Sirat Bergen i den västra delen av den arabiska halvön. I bergskedjan Sirat finns också berget *Hira* med grottan, som Profeten Muhammad brukade dra sig tillbaka till för eftertanke och bön innan hans uppdrag började och där han även fick de första uppenbarelserna. Söder om staden ligger berget *Thawr* (2 490 fot/760 meter) med grottan som Profeten gömde sig i undan de otrogna på sin utvandring till Medina. Inne i staden Mekka ligger *Kaba*, den kubformade byggnaden som Profeten Abraham uppförde tillsammans med sin son Profeten Ismael ovanpå den grund, på vilken Profeten Adam ursprungligen hade byggt den första helgedomen. Alla muslimer vänder sig mot Mekka för att be.

¹ *Saudi Arabia Handbook*, Federal Research Division, Library of Congress, Washington, Internet Edition.

² *Mideast Mirror*, 27 augusti, 1996, s. 15.

³ På sidan 276 hänvisar författaren till att CIA uppskattar landets hela befolkning till 20,1 miljoner (juli 1997). De 5,2 miljonerna utländska medborgare, som är bosatta i Saudi Arabien, är inräknade i siffran. Författaren uppger även siffrorna från den sista folkräkningen (september 1992), som visar att hela befolkningen var 16,9 miljoner (av vilka 4,6 miljoner var utländska medborgare).

⁴ *Identifying Potential Ethnic Conflict: Application of a Process Model*, s. 277 och 278.

Medina

Den näst heligaste staden i islam, Medina (på arabiska *al-Madinah*), det gamla Yathrib, ligger norr om Mekka på den arabiska halvöns västra del. Avståndet är 447 km (278 engelska mil) landvägen och 345 km (215 engelska mil) fågelvägen. I motsats till Mekka, ligger Medina i en bördig oas. Före islam beboddes staden i huvudsak av judar och två arabiska stammar, aws och khasraj. En del av judarna hade förutsett den siste profetens ankomst.

År 622 e. K. utvandrade Profeten Muhammad från Mekka till Medina. Utvandringen har fastställts som utgångspunkt för den islamiska tideräkningen, både i månår och i solår räknat.¹ Snart blev Medina huvudstad i det islamiska riket, som Profeten Muhammad grundade. Det förblev så även efter erövringen av Mekka år 630 e. Kr.

I Medina finns många viktiga islamiska heliga platser: både stora muslimska personligheters gravar och inte minst många moskéer som byggdes redan under Profeten Muhammads tid. Den viktigaste platsen i Medina, och den heligaste efter Mekka, är Profetens Moské (*Masjid al-Nabi*). Inne i moskén finns historiskt betydelsefulla minnesmärken såsom Profetens predikstol (*minbar*) och platsen, där Profeten brukade be (*mihrab*). Profeten Muhammads lilla hus låg bredvid den ursprungliga moskén. När moskén utvidgades, införlivades huset med den. Efter sin död begravdes Profeten inne i sitt hus. Det har bidragit till inte bara moskéns egen religiösa och andliga betydelse utan även till hela staden Medinas anseende. Varje år besöker miljoner muslimer, både shi'a och sunni, från hela världen Profeten Muhammads moské och grav.

Andra viktiga vallfärdsplatser för alla muslimer är *Quba*-moskén, där Profeten förrättade bön omedelbart efter ankomsten till Medina; *Qiblatayn*-mosken, där Profeten höll på att be när Gud ändrade böneriktningen från

¹ Idag (år 2003 e. Kr.) är det månår 1422 och solår 1380.

Jerusalem till Mekka; och gravarna, där Profetens farbror Hamza och alla andra martyrer, som stupade i slaget vid *Uhud*, ligger begravda.

Bland andra viktiga platser i Medina förtjänar särskilt begravningsplatsen *Jannat al-Baqi* att nämnas. Många av Profetens familjemedlemmar och följeslagare och de som kom efter dem ligger begravda där. Jannat al-Baqi är i synnerhet viktig för shi'a-muslimer eftersom många av shi'a-muslimernas imamer ligger begravda där: Imam Hasan som var Profetens sonson, Fatimas och Imam Alis son och shi'a-muslimernas andre Imam; Imam Ali bin Husein som var Profetens sons sons son och Fatimas och Imam Alis sonson och shi'a-muslimernas fjärde Imam; Imam Muhammad bin Ali som var den femte Imamen och son till den fjärde Imamen; Imam Ja'far bin Muhammad som var den sjätte Imamen och son till den femte Imamen. Det är troligt att även Profeten Muhammads dotter Fatima ligger begravd i Jannat al-Baqi. Emellertid är det möjligt att hon är begravd inne i Profetens Moské. Orsaken till denna unika ovisshet är att hennes sista vilja var att hennes begravningsceremoni inte skulle vara öppen för allmänheten och att hennes begravningsplats inte skulle vara känd för dem som hade besvärat henne under hennes livstid.

Jerusalem

En av de allra heligaste städerna för alla muslimer är Jerusalem (*Bayt al-Maqdis*, *al-Bayt al-Muqaddas* eller *al-Quds*). Bland de religiöst betydelsefulla platserna inne i Jerusalem finns *al-Masjid al-Aqsa* (den mest Avlägsna Moské). Innan Kaba bestämdes som böneriktning uppmanades muslimerna att vända sig mot Jerusalem för att be. Moské är också den plats från vilken Profeten steg upp till Himlen på Mi'raj-natten. Koranen säger:

”Ära vare Honom, Som lät Sin tjänare fara på en nattlig färd från den Heliga Moské (*al-Masjid al-Haram*) till den mest avlägsna Moské (*al-Masjid al-Aqsa*) och Vi har välsignat dess område så att Vi må visa honom några av våra tecken; sannerligen är Han den Hörande, den Seende.” (17:1)

Zetterstén: "Honom allena all ära, honom, som lät sin tjänare företaga en nattlig färd från det fridlysta templet till det allra avlägsnaste templet, vars hela omkrets vi välsignat, för att visa honom några av våra tecken! Han är förvisso den Hörande, den Seende."

Bernström: "Stor är [Gud] i Sin härlighet, Han som under natten förde Sin tjänare från den heliga Moskén till den fjärran böneplatsen, vars omgivning Vi har välsignat, för att visa honom några av Våra tecken; Han är Den som hör allt, ser allt."

Najaf

Staden Najaf ligger på en bergsrygg (ordet najaf betyder bergsrygg) i centrala Irak, några kilometer från floden Eufrat nära staden Kufa. År 791 e. Kr. grundlade kalifen Harun al-Rashid staden runt omkring den grav, där Imam Ali, Profetens kusin och svärson, den fjärde kalifen och shi'a-muslimernas förste Imam, ligger begravd. Staden har länge varit ett centrum för shi'a-muslimska vallfärder och är ett shi'a-muslimskt lärosäte.

Karbala

Staden Karbala ligger i centrala Irak 88 km (55 engelska mil) från Bagdad, i gränlandet mellan öken och jordbruksland. Karbala är en av shi'a-islams heligaste platser. Här begravdes Imam Husein och medlemmar av hans familj och hans följeslagare efter att de lidit martyrdöden i slaget vid Karbala år 680 e. Kr. Imam Alis och hans brors, Abu al-Fadl al-Abbas, och många andra martyrs helgongravar ligger i Karbala. Den gamla staden med helgedomarna ligger innanför stadsmuren och den moderna staden har vuxit upp på dess södra sida.

Kazimayn

Kazimayn är en stadsdel i Iraks huvudstad, Bagdad. Ursprungligen var stadsdelen Qurayshernas begravningsplats. Quraysh är den släkt som Profeten och hans Hushåll tillhörde. Här begravdes senare den sjunde

Imamen, Musa bin Ja'far al-Kazim och den nionde Imamen, Muhammad bin Ali al-Jawad, sedan de lidit martyrdöden. Shi'a-muslimer och andra som var hängivna anhängare till Profetens ättlingar brukade ofta besöka gravarna och så småningom uppstod en hel stadsdel. På arabiska är Kazamayn dualisformen av namnet Kazim och betyder de två Kazim. År 336 e. H. återuppbyggde Mu'izz al-Dawlah de två gravarna. Runt omkring gravarna uppförde han även en gård kantad av en rad rum för teologistudenter. Där fanns också en föreläsningssal på helgedomens östra sida, som kallades madras (plats för studier)

Samarra

Staden Samarra ligger vid floden Tigris östra strand, 97 km (70 engelska mil) norr om Bagdad. Där finns förhistoriska boplatser som är daterade till det femte årtusendet f. Kr. Staden grundlades mellan det tredje och det sjunde århundradet e. Kr. År 836 gjorde den abbasidiska kalifen Samarra till sin nya huvudstad. Staden fortsatte sedan att växa ända tills den abbasidiska kalifen al-Mutamid åter gjorde Bagdad till huvudstad. Då sträckte sig staden redan 32 km (20 engelska mil) utefter floden. Teorier har framlagts (Ernst Grube 1996) att stadens namn går tillbaka till förislamisk tid och att en förkortad form av uttrycket *surr man ra'a*, som betyder 'hänförd är den som ser /den/'¹, finns präglad på Samarra-kalifernas mynt (836-892).

Samarra är en mycket betydelsefull plats för shi'a-muslimer. Kalifen höll både den tionde Imamen, Ali bin Muhammad al-Hadi och den elfte Imamen, Hasan bin Ali al-Askari, i fångenskap i ett militärläger i Samarra. Senare led de martyrdöden och begravdes där. Före sitt inträde i det fördolda levde även den Tofte Imamen i Samarra (255-260 e. H.)

¹ A.Northedge säger: 'Kalifens stad kallades tidigare Surra man Ra'a (den som ser den blir hänförd). Yaqut anser att detta ursprungliga namn i dagligt tal har förkortats till dagens Samarra.' Det är mer troligt att Samarra är den arabiska formen av ett förislamiskt geografiskt egennamn och att Surra Man Ra'a, som är en verbal namnform, vilket är ovanligt i arabiskan men påminner om tidigare akkadiskt och sumeriskt språkbruk, är en ordlek, som någon vid kalifens hov tänkt ut.' (*Encyclopaedia of Islam*, CD-ROM Edition, v.1.0, 1999).

Mashhad

Staden Mashhad (på arabiska betyder mashhad martyrskapets eller vittnets plats) ligger i ett bördigt område i nordöstra Iran. Staden har vuxit upp runt den plats, där Imam Ali bin Musa al-Rida, den åttonde Imamen, ligger begravd. Han led martyrdöden år 818 e. Kr. Både helgedomen och staden började utvecklas och tillta i storlek under timuriderna på 1400-talet. Snart överglänste Mashhad den närbelägna staden Tus. Från och med 1500-talet under safaviderna fortsatte staden att blomstra. Nadir Shah (1736-1747) valde Mashhad till sin huvudstad. Varje år besöker flera miljoner troende muslimer Imam Ridhas helgedom. I dag ligger även några av de mest inflytelserika lärosätena i Mashhad, där många berömda lärda har fått sin utbildning.

Qum

Staden Qum ligger i centrala Irans norra del, på båda sidor om floden med samma namn, 147 km (92 engelska mil) från Teheran. Ända sedan islams första århundrade har Qum alltid varit ett mycket viktigt centrum för försvar av Profetens Hushålls lära och shi'a-muslimsk lärdom. Under Hajjaj bin Yusuf al-Thaqafis tid, utvandrade en grupp shi'a-muslimer från ashari-släkten från Kufa till Qum och slog sig ner där. Abdullah bin Sa'd al-Ash'ari var deras andlige ledare och lärare. Senare fortsatte hans söner att förkunna islam och sprida Profetens och hans Hushålls lära. Något senare bosatte sig Ibrahim bin Hashim som var följeslagare till den åttonde Imamen och lärjunge till den store hadith-kännaren och teologen Yunus bin 'Abd al-Rahman, i Qum. Han bidrog till utvecklingen av alla de islamiska vetenskaperna och i synnerhet av hadith-forskningen.

År 816 e. Kr. blev den åttonde Imamens syster, Fatima al-Ma'sumah, sjuk på sin resa från Medina till Marva där hon skulle träffa sin bror. Hon bad sina följeslagare att ta henne till Qum där hon senare avled. Generation efter generation shi'a-muslimer fortsätter att besöka hennes grav i Qum. På 1600-talet uppfördes en moské med en gyllene kupol och höga minareter över graven. Flera härskare, många lärda och heliga män ligger begravda i Qum.

År 1340 e. H. gjorde rektorn för lärarseminariet i den nordvästra staden Arak, Ayatollah 'Abd al-Karim al-Ha'iri, en vallfärd till Qum. Efter övertalning både från stadens lärda och andra invånare, lät han sig bevekas och beslöt att bosätta sig i Qum och att väcka nytt liv i stadens läroanstalter. Efter den islamiska revolutionen år 1979, ledd av Ayatollah Khomeini och hans studenter, blev Qum rikets andliga centrum och stadens läroanstalter blev föremål för ännu större uppmärksamhet. Qum är nu det viktigaste centret för islamisk lärdom i världen. Mer än 200 utbildnings- och forsknings-institutioner verkar där och tio tusentals forskare och studenter från hela världen bedriver studier i olika islamiska vetenskaper.

I Qums utkant ligger den viktiga Jamkaran-moskén. Shi'a-muslimska hadith-kännare och historiker gör gällande att Hasan bin Muthleh Jamkarani byggde moskén på den Tolfte Imamens befallning i månaden ramadan år 393 e. H. Varje tisdag och torsdag kväll besöker tio tusentals pilgrimer från olika städer moskén för att förrätta bön där.

Bibliografi

'Abd al-Jabbar (1384 e. H.), *Al-Mughni fi al-Tawhid wa al-'Adl* (Kairo: Dar al-Kutub al-Misriyah).

'Askari, S.M. (1996) *Ma'alim al-Madrisatayn* (Teheran; al-Majma' al-'Ilmi al-Islami, sjätte tryckningen).

'Askarii, S. M. (1993), *The role of Holy Imams in the Revival of Religion*, Vol. 1 och 2 (Teheran; Naba' Organization).

Abu Hatam, Ahmad bin Hamdan al-Radi, *Al-Zinah fi al-Kalimat al-Islamiyah al-Arabiyah* (Egypten; Dar al-Kitab al-'Arabi).

al-Safi, Lutfullah, *Muntakhab al-Athar* (Teheran; Maktabah al-Sadr).

al-Tusi, Khajeh nasir al-Din, 'The Treatise on al-'Ismah' in *Talkhis al-Muhassal*.

al-Sadr, Sayyid Mohammad Baqir (1997), *Nash'ah al-Tashayyu' wa al-Shi'ah* (Beirut: Al-Gadeer, andra tryckningen).

al-Harrani, al-Hasan bin Shu'bah (1404 e. H.), *Tuhaf al-'Uqul* (Qum: Mu'assisat al-Nashr al-Islami).

al-Hilli, 'Allamah (1363 e. H.), *Anwar al-Malakut fi Sharh al-Yaqut* (Qum: Radiy and Bidar).

Al-Hilli, 'Allamah (1982), *Nahj al-Haqq wa Kashf al-Sidq* (Qum: Radiy and Bidar).

al-Ash'ari, Ali ibn Isma'il Abu al-Hasan, *Maqalat al-Islamiyin wa Ikhtilaf al-Mussallin* (Beirut: Dar Ihya' al-Turath al-'Arabi).

al-Fadli, 'Abd al-Hadi (1992), *Tarikh al-Tashri' al-Islami* (Beirut: Dar al-Nasr).

al-Fadli, 'Abd al-Hadi (1997), *The Imamiyyah Sect: A study of its Origins, Beliefs and Laws*, översättare H. Atiyyah (Beirut: Al-Ghadeer).

al-Gharifi, 'Abdullah (1417/1997), *Al-Tashayyu': Nushu'uhu-Marahiluhu-Muqawwimatuhu* (Damaskus: S.A. Nuri, sjätte reviderade tryckningen med ändringar).

al-Iji, 'Abd al-Rahman (1997), *Al-Mawaqif* (Beirut: Dar al-Jil).

al-Kulayni, Muhammad (1397 e. H.), *Usul al-Kafi* (Teheran: Dar al-Kutub al-Islamiyah).

al-Musawi, Sayyid Hashim (1996), *The Shi'a: Their Origin and Beliefs*, översatt av H. Atiyyah (Beirut: Al-Ghadeer).

al-Mufid, Shaykh Muhammad bin M. Bin Nu'man (1413 e. H.), *Awa'il al-Maqalaat* (Qum: Kungereh-e Sheykh-e Mufid). [I denna upplaga börjar huvudtexten på sidan 33].

al-Nawbakhti, al-Hasan bin Musa (1404/1984), *Firaq al-Shi'ah* (Beirut: Dar al-Idwa').

al-Shirazi, Sadr al-Din (1378 e. H.), *Al-Asfar al-Aqliyah* (Qum: Musafavi).

al-Shahrestani, Muhammad bin 'Abd al-Karim (1414/1993), *Al-Milal wa al-Nihal* (Beirut: Dar al-Ma'rifah, tredje tryckningen).

al-Suyuti, Jalal al-Din 'Abd al-Rahman (1993). *Al-Durr al-Manthur* (Beirut: Dar al-Fikr).

al-Wa'ili, Ahmad (1983), *Huwwiyah al-Tashayyu'* (Qum: Dar al-Kitab al-Islami, andra upplagan).

al-Wardani, Salih (1999), *Aqa'id al-Sunnah wa 'Aqa'id al-Shi'ah: al-Taqarub wa al-Taba'ud* (Beirut: Al-Ghadeer).

Ansari, Mohammad Baqir (1997), 'Tahrif al-Qur'an: A Study of Misconceptions Regarding Corruption of the Qur'anic Text' i *Al-Tawhid*, Vol. 4, nr. 4, juli.

Chittick, W.C. (**redigerad och översatt**) (1981), *A Shi'ite Anthology* (Albany, New York: Sunny Press), urval av S.M.H. Tabataba'i med en inledning av Sayyid H. Nasr.

Ezzati, Abu al-Fadl (1976), *Shi'i Islamic Law and Jurisprudence* (Lahore, Pakistan).] Se särskilt kapitlet om det mänskliga förnuftets makt som en källa till lag].

Fakhry, Majid (1991), *Ethical Theories in Islam* (Leiden: Tuta Sub Aegide Pallas).

Haleem, M. A. (1997), 'Early Kalam' i *History of Islamic Philosophy Part 1*, redigerad av Seyyed Hossein Nasr och Oliver Leaman (London Routledge).

Heydarpoor, Mahnaz (2002), *Love in Christianity and Islam: A Contribution to Religious Ethics* (London: New City).

Hourani, G.F. (1985), 'Divine Justice and Human Reasoning Mu'tazilite Ethical Theology' i *Ethics in Islam*, redigerad av Richard G. Hovannisian, University of California.

Hourani, G.F. (1985), *Reason and Tradition in Islamic Ethics*, Cambridge University.

Ibn Hajar, Ahmad Haythami, *Al-Sawa'iq al-Muhriqah fi al-Radd 'ala Ahl al-Bid'ah* (Beirut).

Ibn Hajar, al-'Asqalani, *Al-Isabah fi Tamiz al-Sahabah* (Beirut).

Ibn 'Asakir, *Tarikh Ibn 'Asakir* (Beirut: Dar al-Fikr).

Ibn al-Athir, Muhammad (1415/1995), *Al-Kamil fi al-Tarikh* (Beirut: Dar al-Kutub al-'Ilmiyah).

Ibn al-Athir, Muhammad (1421 e. H.), *Al-Nihayah fi Gharib al-Hadith wa al-Athar* (Al-Damman: Dar Ibn al-Jawzi).

Ibn Kathir, Isma'il (1412/1992), *Al-Bidayah wa al-Nihayah* (Beirut Makatabah al-Ta'aruf).

Ibn Khaldun (1967), *An Introduction to History* (Al-Muqaddamah), engelska utgåvan, London.

Ja'fariyan, Rasul (1985), *Ukdhubat Tabrif al-Qur'an bayn al-Shi'ah wa al-Sunnah* (Teheran: Islamic Propagation Organization).

Kashif al-Ghita', Muhammad Husein (1993), *The Origin of Shi'ite Islam and its Principles* (Qum: Ansariyan).

Majlesi, Muhammad Baqir (1983), *Bihar al-Anwar* (Beirut: Al-Wafa).

Mughniyah, Muhammad Jawad (1993), *Al-Shi'ah fi al-Mizan* (Qum):Al-Sharif al-Radiy).

Muslim, Ibn al-Hajjaj al-Qushayri (1375/1956), *Sahih* (Beirut: Dar Ihya' al-Turath al-Islami under ledning av Muhammad Fu'ad al-Baqi).

Muzaffar, Muhammad Rida (1993), *The Faith of Shi'a Islam* (Qum: Ansariyan Publications).

Nasr, Seyyed Hossein (1989), *Expectation of the New Millennium: Shi'ism in History* (New York: State University of New York Press).

Pavlin, J. (1997), 'Sunni Kalam and Theological Controversies' i *History of Islamic Philosophy Part 1*, redigerad av Seyyed Hossein Nasr och Oliver Leaman (London: Routledge).

Richard, Yann (1991, första engelska översättningen 1995), *Shi'ite Islam* (Oxford, UK och Cambridge, USA: Blackwell Publishers).

Seyyed Kubari, S.A. (1999), *Hawzaha-ye 'Ilmiye-ye Shi'e dar Gustareh-e Jahan* (Teheran: Amir Kabir).

Subhani, Ja'far (1989/ nytryck 1998), *Moral Value Rational or Revealed?* (Teheran: Institute for Humanities and Cultural Studies).

Subhani, Ja'far (2001) *Doctrines of Shi'i Islam: A Compendium of Imami Beliefs and Practices*, översatt av Reza Shah-Kazemi (London: I.B. Tauris).

Subhani, Ja'far (1413 e. H.), *Al-Milal wa al-Nihal*, Vol. 6 (Qum: Imam al Sadiq Institute).

Tabataba'i, Sayyid Muhammad Husein (1975), *Shi'ite Islam*, översatt av Sayyid Hossein Nasr (Albany, New York: SUNY Press).

Tabari, Muhammad (1407 e. H.), *Tarikh al-Umam wa al-Muluk* (Beirut: Dar al-Kutub al-'Ilmiyah).

Lägg märke till att hänvisningarna till Bukharis *Sahih*, Muslims *Sahih*, al-Nisa'is *Sunan*, Abu Dawuds *Sunan*, Ibn Majahs *Sunan*, al-Tirmidhis *Sunan*, al-Darimis *Sunan* och Ahmad bin Hanbals *Musnad* har gjorts enligt Sakhrs Co serienummering i *Mawsu'ah al-Hadith al-Sharif* (Versionen 1.1, 1991-1996).

Ordförklaringar

A

Ahl al-Bayt eller al-‘Itrah

Profetens hushåll

Al-hadith al-qudsi

Gudsord som inte finns I Koranen men är förmedlade av Profeterna

Al-Mahdi

Den tolfte Imamen

Al-Quds

Jerusalem

Al-Qurba

De närliggande

Al-Sahifah al-Sajjadiyah (Psalms of Islam)

Välkänd Shi'a-islamisk bönebok författad av den fjärde Imamen Ali Al-Sajjad

Al-Sihah al-sittah (De sex sahih)

Sex sunni-muslimska hadith-samlingar, t.ex. Sahih Boukhari, Sahih Muslim

Al-tabi'un

Den generation som kom efter Profetens följeslagares generation

‘amm

Det allmänna

Anfusana

Oss själva eller vår själ. Versen syftar på Profetens och Alis närhet tillvarandra

Ansarer

De muslimska invånarna i Medina som välkomnade och tog emot Profeten och hans följeslagare som hade tvingats lämna Mekka till följd av förföljelserna

B

Bab al-Hitta, Hittahs port

Förlåtelsens eller befrielsens port

Bayt al-Maqdis, al-Bayt al-Muqaddas

Det heliga huset. Al-Aqsa-moskén i Jerusalem

D

Du'a

Bön, åkallan

F

Fatwa

Religiöst utlåtande

Furu' al-Din

Trons grenar eller troshandlingar som dikteras av trons principer

G

Ghadir

Liten sjö eller damm

Ghadir Khumm

I shi'a-islamisk tradition, platsen där Profeten utsåg Ali till sin efterträdare, Imam

Ghaybah

Det fördolda. Enligt shi'aislamisk tro lever den tolfte Imamen i det fördolda ända till sin återkomst

H

Hadithen om Thaqaalayn

Hadithen om de två betydelsefulla tingen, Koranen och Profetens hushåll

Hadith pl.hadither (arabisk pl. ahadith)

Profetens yttranden

Hajjat al-wida

Avskedsvallfärden. Profetens sista vallfärd.

Hashwiyah

Sunnimuslimsk trosriktning

Hijaz

Annat namn på Saudi Arabien

I

Ijtihad

Strävan att ge en islamisk tolkning av nya företeelser

Imam Ali

Shi'a-islams förste Imam

Imam al Sadiq, Imam Ja'far al Sadiq

Shi'a-islams sjätte Imam

Imamat

Gudomligt utsett ledarskap efter Profeten

Imamiyah

Muslimer som tror på att Profeten efterträddes av tolv ofelbara imamer

J

Jihad

Strävan eller kampen för att uppnå rättfärdiga mål

K

Kaba

Islams viktigaste helgedom som finns i Mekka och även kallas Guds hus

Kalimah

Den islamiska trosbekännelsen

Karbala

Islamisk vallfärdsort i Irak där Shi'a-islams tredje imam ligger begravd

Khass

Det specifika

Khayber

Judisk bosättning nära Medina

Kisa'a

Manteln. Hadithen om Profeten som täcker Fatima, Ali, Hassan och Huseyn med sin mantel. Därmed vill han visa att bara de tillhör hans hushåll

M

Masum

Ofelbar eller fri från synd

Mubahalah

Att nedkalla Guds förbannelse över lögnarna

Muhajirer

De muslimer som lämnade Mekka tillsammans med Profeten på grund av förföljelserna

Muhkam

Budskap och föreskrifter vars betydelse klart framgår av ordalydelsen

Mutashabih

I bildspråk uttryckta budskap

N

Nahj al-Balagha

Vältalighetens Väg. Ett urval av Imam Alis uttalanden

Najran

Kristen bosättning

S

Sadaqah

allmosa

Safinah

Skepp. Liknelsen där Profenens hushåll liknas vid Noas ark

Salat

Tidebön

Saqifa

Täckt mötesplats. I islamsik historia syftar ordet Saqifa på den plats där den förste kalifen Abu Bakr utsågs till kalif och Profetens efterträdare.

Shar'

Religiös lag

U

Usul al-Kafi

Välkänd shi'amuslimsk hadith-samling.

Ummah

Nation, folk

Usul al-Din

Trons rötter eller principer

W

Wahi

Gudomlig ingivelse eller inspiration

Z

Zulm

Försummelse av någons rättigheter vilket betraktas som synd

Index

A

- A.Northedge, 161
 Abbas, 14, 17, 21, 56, 57, 58, 67, 77
 Abd al-Jabbar, 138, 164
 Abd al-Rahman bin al-Abbas, 21
 Abdullah bin al-Abbas, 21
 Abdullah bin al-Harith bin Nawfil, 21
 Abraham, 9, 16, 34, 70, 96, 111, 112, 113, 157
 Abu al-Fadl al-Abbas, 160
 Abu al-Hasan al-Ashari, 10
 Abu al-Haytham Malik bin al-Tihan, 21
 Abu Ayyub al-Ansari, 17, 21, 23
 Abu Bakr, 10, 17, 20, 22, 23, 37, 40, 93, 174
 Abu Dawud, 37, 94, 104, 106, 169
 Abu Dharr, 21, 22, 23
 Abu Hanifah, 44
 Abu Hurayrah, 37
 Abu Layla, 17
 Abu Mikhnaf, 20
 Abu Rafi, 21, 22, 23
 Abu Said al-Khuddari, 17
 Abu Shat, 38
 Adam, 32, 70, 74, 75, 111, 157
 Afghanistan, 152, 153
 Ahl al-Bayt, 51, 52, 53, 57, 58, 59, 106, 170
 Ahmad bin Hanbal, 17, 41, 43, 57, 58, 59, 75, 86, 169
 Aishah, 17, 76
 Al-Ashari, 10
 Alawiter, 152, 155, 156
 Al-Baghdadi, 95
 Al-Bura, 23
 Al-Darimi, 37, 39, 40, 43, 76
 Ali bin Abi Talib, 108
 Ali bin Muhammad, 69, 108,
 Ali bin Muhammad al-Hadi, 161
 Ali bin Musa al-Rida, 67, 69, 162
 Ali bin Sultan Muhammad al-Harawi al-Hanafi, 104
 Al-Iji, 101, 165
 Allah, 1, 17, 26, 27, 28, 29, 30, 34, 38, 62, 63, 67, 68, 69, 70, 71, 109, 134, 143, 144, 145, 150
 Al-Masudi, 20
 Al-Quds, 60, 159, 170
 Al-Qurba, 59, 169
 Al-Suyuti, 14, 104, 166
 Al-Tirmidhi, 17, 36, 37, 58, 59, 75, 76, 80, 93, 94, 106, 149, 169
 Amr bin al-As, 23

Anas bin Malik, 41, 59
 Ansar, 39, 80, 171
 Arafat-dagen, 46
 Arak, 163
 Aron, 55, 70
 Askari, 40, 164
 Ayatollah, 4, 8, 163
 Azerbajdzjan, 24, 25, 152, 153

B

Badr, 8, 18
 Bahrain, 152, 153
 Baku, 25
 Balkan, 152
 Bangladesh, 151
 Bayhaqi, 47
 Bayt al-Maqdis, 49, 159, 171
 Beirut, 10, 11, 108, 164, 165, 166, 167, 168
 Bibi Heybat, 25
 Bilal al-Habashi, 21
 Biljan, 25
 Bin al-Husayb al-Aslami, 21
 Bukhari, 33, 36, 37, 38, 41, 43, 76, 77, 80, 85, 86, 93, 94, 169
 Bysans, 85

C

Consensus, 5, 6, 26, 31, 64

D

Damaskus, 22, 156, 165,
 David, 70, 105

Dhahabi, 38, 40
 Djalili, 152
 Domedagen, 47, 48, 66, 71, 76, 89, 106, 107, 111, 135

E

Egypten, 23, 145, 152, 153, 164
 Ezekiel, 70

F

Fatwa, 108, 171
 Följeslagarna, 23, 30, 120

G

Ghaybah, 92, 172
 Gud, 6, 8, 9, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 23, 26, 28, 33, 35, 37, 39, 41, 42, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 52, 54, 55, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 64, 66, 67, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 96, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, , 119, 120, 121, 122, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 141, 142, 146, 147, 148, 149, 158, 160, 173
 Guds Enhet, 6, 66, 69, 90, 109

H

Hajj, 61, 111

- Hajjaj bin Yusuf al-Thaqafi, 162
 Harun al-Rashid, 160
 Hasan bin Muthleh Jamkarani, 163
 Heydarpoor, 166, 128
 Hijaz, 21, 22, 144, 172
 Hira, 157
 Hisham bin Hakam, 134
 Hourani, 135, 166, 167
 Hud, 78
 Hujjah, 60, 64, 69
 Huntington, 51
- I**
- Ibn Abbas, 14, 17, 57, 58
 Ibn al-Athir, 14, 15, 17, 22, 23, 47, 167
 Ibn al-Jawzi, 108, 167
 Ibn Asakir, 13, 15
 Ibn Hajar, 14, 17, 18, 22, 49, 50, 104, 165
 Ibn Kathir, 17, 18, 167
 Ibn Majah, 39, 40, 43, 75, 76, 80, 106, 149, 150, 169
 Ibn Taymiya, 45
 Ibrahim bin Hashim, 162
 Ijtihad, 64, 172
 Imam, 8, 11, 12, 16, 20, 25, 33, 35, 37, 38, 43, 44, 45, 46, 47, 51, 57, 58, 59, 65, 67, 70, 74, 86, 87, 90, 91, 92, 96, 107, 114, 116, 123, 128, 129, 130, 132, 133, 134, 143, 144, 145, 148, 149, 159, 160, 162, 172, 173, 174
- Imam Ahmad bin Hanbal, 41, 43, 57, 58, 59
 Imam Ali bin Muhammad, 92
 Imam Muhammad bin Hasan, al-Mahdi, 92
 Imamatet, 11, 12, 13, 15, 16, 69, 90, 91, 96, 102
 Imamiyah, 11, 22, 29, 31, 32, 173
 Indien, 151, 152, 154
 Indonesien, 151, 152
 Irak, 4, 22, 28, 152, 154, 160, 174
 Iran, 4, 5, 24, 28, 151, 152, 154, 162
 Isak, 70
 Ismail, 10, 24, 25
 Israels barn, 49
- J**
- Jabir bin Abdullah al-Ansari, 13
 Jakob, 70
 Jalal al-Din al-Suyuti, 104
 Jamal, 22
 Jamkaran-moskén, 163
 Jannat al-Baqi, 159
 Jerjis, 25
 Jerusalem, 49, 159, 170, 171
 Jesus, 70, 107
 Jihad, 41, 67, 71, 106, 117, 118, 119, 120, 147, 171
 Job, 70
 Johannes Döparen, 70
 Jonas, 70
 Jordanien, 152, 154

Josef, 70

K

Kaba, 111, 157, 159, 173

Kalam, 100, 166, 167

Kalimah, 71, 173

Karbala, 20, 132, 147, 148, 160, 173

Kashan, 24, 32

Kawthar, 47, 48, 86

Kazimayn, 160

Khalid bin al-Walid, 23

Khandaq, 18

Khaybar, 18, 55, 57

Khumm, 46, 55, 171

Khums, 115, 116

Khurasan, 24

Koranen, 5, 6, 9, 16, 17, 26, 27, 28,

29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 38,

39, 41, 42, 46, 47, 48, 49, 50, 51,

52, 53, 57, 59, 60, 61, 62, 63, 64,

65, 66, 68, 69, 70, 73, 76, 77, 78,

81, 82, 83, 84, 85, 87, 88, 89, 91,

96, 100, 102, 103, 104, 107, 109,

110, 111, 112, 114, 115, 117, 118,

119, 123, 124, 125, 126, 127, 128,

129, 130, 131, 132, 133, 134, 139,

141, 142, 146, 159, 170, 172

Kufa, 22, 39, 160, 162

Kung Ismail, 24, 25

Kuwait, 152, 155

L

Laylat al-Mabit, 58

Libanon, 4, 22, 152, 155

Lot, 70, 78

M

Malaysia, 151, 152

Malik, 44, 45, 59

Manchester, 5, 7

Marocko, 152

Masjid al-Haram, 111, 159

Masjid al-Nabi, 157

Mekka, 18, 19, 20, 39, 40, 42, 55,

61, 71, 93, 99, 109, 111, 112, 113,

143, 157, 158, 159, 171, 173, 174

Mellanöstern, 4

Messias, 107

Miqdad, 21, 23

Mir Damad, 141

Momen, 1152

Moses, 9, 34, 35, 55, 68, 70

Muhammad Baqir al-Majlisi, 34

Muhammad Baqir Ansari, 28

Muhammad bin al-Hasan al-Tusi, 31

Muhammad bin Ali, 69, 91, 92, 159, 161

Muhammad bin Yusuf al-Kanji al-Shafi, 107

Mulla Muhsin al-Kashani, 32

Muntakhab al-Kanz, 40

Musnad, 17, 36, 37, 40, 41, 43, 47, 58, 59, 76, 80, 86, 93, 94, 106,

107, 149, 169

Mustadrak, 17, 50, 75, 125

Mutaziliterna, 90, 95, 136, 137,
138

Muzaffar, 27, 62, 97, 168

N

Nadaran, 25

Nadir Shah, 162

Najaf, 160

Najran, 79, 174

Nawfil bin al-Harith, 21

Nedfallande till marken, 110

Noa, 9, 16, 48, 49, 70, 77, 174

Nordafrika, 23

Nur al-Din Ali bin Muhammad al-
Maliki, 108

Nuri, 125, 165

O

Ofelbar, 11, 53, 71, 173

Ofelbarheten, 53, 95, 97, 98, 100,
101

P

Paradiset, 14, 15, 35, 68, 80, 134

Profetens Hushåll, 6, 33, 34, 44, 45,
46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 56,
57, 77, 78, 79, 80, 102, 103, 116,
128, 131, 147, 148, 149, 162, 170,
172

Profeternas Insegel, 37, 68, 70, 85

Psaltaren, 70, 105

Q

Qazwini, 153

Qiyamah, 71

Quba-moskén, 158

Qum, 5, 8, 11, 24, 140, 162, 163,
164, 165, 166, 167, 168

Quraysh, 160

Qutham bin al-Abbas, 21

R

Rättvisa, 6, 60, 70, 73, 87, 89, 90,
91, 104, 106, 115, 117, 118, 119,
122, 135, 136, 137, 139, 141, 142,
143, 144, 145, 146, 147, 149, 150
Richard, Yann, 168

S

Sadr al-Din al-Shirazi, 130

Safinah, 48, 50, 57, 58, 78, 94, 174

Sahih, 32, 34, 36, 38, 41, 43, 47,
54, 55, 56, 57, 77, 80, 86, 93, 94,
107, 108, 168, 169, 170

Sakarja, 70

Salat, 9, 174

Salih, 78, 166

Salman al-Farsi, 21

Salomo, 70

Samarah bin Jundab, 37

Samarra, 1161

Saqifa, 10, 11, 174

Satan, 50, 103, 104, 119, 132

Sayyid Ali al-Madani, 14

Sayyid al-Murtada, 19, 61

Sayyid Muhammad Mahdi, 20
 Shafi, 45, 76, 104, 107, 108, 152, 156
 Shahrestani, 10, 137, 138, 165
 Shams al-Din Turka, 141
 Shaykh al-Kulayni, 34
 Shaykh al-Mufid, 11, 44
 Shaykh al-Tabarsi, 31
 Shaykh al-Tusi, 97
 Shaykh Jamal al-Din Yusuf al-Dimashqi, 104
 Shaykh Muhammad Hasan al-Mamaqani, 32
 Siffin, 20, 21
 Subhani, 22, 168
 Sulayman bin Surad, 20
 Sunna, 5, 6, 26, 36, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 50, 51, 64, 65, 114, 148
 Surat al-Tawba, 57

T

Tabari, 17, 148, 168
 Tabuk, 54, 58
 Tamam bin al-Abbas, 21
 Tathir, 59
 Thaqaalayn, 46, 50, 51, 57, 78, 172
 Thawr, 157
 Tirmidhi, 17, 36, 37, 58, 59, 75, 76, 80, 93, 94, 106, 149, 169
 Torah, 70
 Trospelare, 71

U

Ubaydullah bin al-Abbas, 21
 Uhud, 18, 159
 Ulu al-‘Azm, 70
 Umar bin al-Khattab, 11
 Umar bin Maymun, 57
 Umm Salamah, 14, 17, 58, 59
 Ummah, 22, 49, 65, 86, 94, 117, 173
 Uppståndelsen, 6, 62, 66, 71, 89, 90, 123, 135, 141
 Usul al-Din, 71, 90, 175
 Usul al-Madhhab, 90

V

Vallfärden, 61, 66, 71, 111, 112, 113, 172

Y

Yathrib, 39, 158

Z

Zakah, 114, 115, 128
 Zamakhshari, 15, 59
 Zayd bin Arqam, 55, 56
 Zayd bin Sawhan al-Zaydi, 22
 Zaynab, 132
 Zulm, 96, 175

